

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1956

ANDRA KAMMAREN

Nr 9

2—7 mars

Debatter m. m.

Tisdagen den 6 mars

	Sid.
Svar på fråga av herr Levin ang. lagstiftningen om skydd för fiskearrendatorer	5
Svar på interpellationer av:	
fru Ewerlöf ang. ändring av bestämmelserna om utminutering av brännvin	6
herr Hagård ang. tiderna för rusdrycksförsäljning	6
Interpellationer av:	
herr Ståhl ang. säkerhetsbestämmelserna för stridsövningar inom flygvapnet	13
herr Agerberg ang. konsekvenserna i trafikhänseende för riksvägen väster om Östersund av den nya mellanriksvägen över Storlien	13

Onsdagen den 7 mars

Meddelande av utrikesministern	17
Svar på fråga av herr Braconier ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte	52
Meddelande av utrikesministern (forts.)	54
Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 81	88
Ändringar i polislönereglementet m. m.	91
Upphävande av jordförvärvslagen m. m.	93
Försäljningen av explosiva varor till minderåriga	97
Ändrade bestämmelser om radiolicens	97
Nedsatt inträdesavgift för telefon åt invalider m. fl.	100
Ändrad lydelse av § 49 regeringsformen	100
Ändrad lydelse av § 11 regeringsformen	104
Revision av § 90 regeringsformen	105

	Sid.
Interpellationer av:	
herr Gustafsson i Borås ang. vissa vägförbättringar i södra delen av Älvsborgs län.....	108
fröken Wetterström ang. planläggningen av fullträffsäkra befolk- ningskyddsrum	109

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 7 mars

Val av valmän med suppleanter för utseende av justitie- och militie- ombudsmän med ställföreträdare.....	16
<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 1, ang. handelsavtal med Tjeckoslova- kien	91
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 7, rörande utgifter under sjunde huvud- titeln (finansdepartementet).....	91
— nr 36, ang. ändringar i polislönereglementet m. m.....	91
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 6, om upphävande av jordförvärvs- lagen den 3 juni 1955 m. m.....	93
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 3, ang. omprövning av be- stämmelserna om rätt att försälja explosiva varor till minderåriga	97
— nr 4, om ändring av bestämmelserna om skyldighet att erlagga licensavgift för radiomottagningsapparat.....	97
— nr 5, om nedsatt inträdesavgift för telefon åt invalider m. fl....	100
— nr 6, ang. obligatorisk anskaffning av identitetsbrickor åt vissa barn	100
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 1, om ändrad lydelse av § 49 mom. 2 regeringsformen	100
— nr 2, om ändrad lydelse av § 11 regeringsformen.....	104
— nr 3, om revision av § 90 regeringsformen.....	105
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 3, rörande utgifter under tredje huvud- titeln (utrikesdepartementet).....	108
— nr 35, ang. anslag under statens allmänna fastighetsfond (utrikes- departementet)	108
— nr 37, ang. fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende försvarsdepartementet	108
— nr 38, ang. fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementet	108
— nr 39, ang. fortsatt disposition av vissa äldre reservationslag, avse- ende justitiedepartementet.....	108
— nr 40, ang. inplacering i löneklass av N. F. Edberg och S. H. E. Forsberg	108

Fredagen den 2 mars

Kl. 14.00

§ 1

Justerades protokollet för den 24 nästlidna februari.

§ 2

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och remitterades därvid

till bevillningsutskottet propositionen nr 75, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 30 mars 1951 (nr 148) om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för avgifter till vissa stiftelser, m. m.; och

till jordbruksutskottet propositionen nr 77, angående omorganisation av statens lantbrukskemiska kontrollanstalt samt kemiska analyslaboratoriet vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök m. m.

§ 3

Föredrogs, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtande nr 1, statsutskottets utlåtanden nr 7 och 36, tredje lagutskottets utlåtande nr 6 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 3—6.

§ 4

Föredrogs den av herr *Nilsson* i Bästekille vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet i anledning av att de nya vägarna mellan Hässleholm och Malmö och mellan Gärsnäs och Tomelilla dragas fram över värdefull åkerjord.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5

Föredrogs den av fru *Torbrink* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående urvalet av de skattskyldiga, vilkas banktillgodohavanden skola kontrolleras.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Föredrogs den av herr *Östlund* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet Hjalmar Nilson angående ökad kvot till Västerbottens län för investering i väg- och brobyggnader.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Till bordläggning anmäldes konstitutionsutskottets utlåtanden: nr 1, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 49 mom. 2 regeringsformen, nr 2, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 11 regeringsformen, och

nr 3, i anledning av motioner om revision av § 90 regeringsformen;

statsutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1956/57 under tredje huvudtiteln, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner, nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts

i statsverkspropositionen gjorda fram-

ställningar angående anslag för budgetåret 1956/57 under statens allmänna fastighetsfond, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde,

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende försvarsdepartementets verksamhetsområde,

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende ekklesiastikdepartementets verksamhetsområde,

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag, avseende justitiedepartementets verksamhetsområde, och

nr 40, i anledning av väckt motion angående inplacering i löneklass av nykterhetskonsulenterna N. F. Edberg och S. H. E. Forssberg;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt propositionen angår det promilletal, varmed skogsvårdsavgiften för år 1956 skall utgå,

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ förordningen den 11 maj 1951 (nr 230) med provisoriska bestämmelser om särskilda investeringsfonder för ersättande av förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.,

nr 14, i anledning av väckt motion om införande av särskild beskattning för sjöfolk, och

nr 15, i anledning av väckt motion om utredning angående möjligheterna för yrkesfiskare att erlägga preliminär A-skatt;

första lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckta motioner om vissa ändrade regler angående förmyndares förvaltning av omyndigas egendom m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckt motion om

införande i hälsovårdsstadgan av viss föreskrift rörande yttertak till byggnad, som inrymmer boningsrum,

nr 8, i anledning av väckta motioner om effektiva åtgärder mot trafikbullret,

nr 9, i anledning av väckt motion om överflyttning av frågor om indragning av körkort på grund av trafikförseelse från länsstyrelse till domstol,

nr 10, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring m. m., dels ock i ämnet väckta motioner, och

nr 11, i anledning av väckta motioner om viss ändring i lotteriförordningen; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner om utredning angående de tekniska och ekonomiska möjligheterna att rena s. k. spillolja.

§ 8

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1956/57 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner, m. m.;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1955/56 till vägunderhållet m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av vissa kronan tillhöriga fastigheter.

§ 9

Anmäldes, att Kungl. Maj:ts proposition nr 74, angående Sveriges anslutning till det reviderade allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) samt till

avtalet rörande Organisationen för handels-samarbete (OTC) m. m. tillställts kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 10

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 14.03.

In fidem

Gunnar Britth

Tisdagen den 6 mars

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 28 och den 29 nästlidna februari.

§ 2

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att riksdagsmannen Helge Lindström i Rosshol som lider av Bronchopneumonia bas. pulm. sin. av sin sjukdom hindras att förrätta sin tjänst fr. o. m. 3.3 tills vidare, intygas.

Brunflo den 3.3 1956.

Olof E. Sandler
prov.-läk.

Kammaren beviljade herr Lindström ledighet från riksdagsgörömlen från och med den 3 innevarande mars tills vidare.

§ 3

Herr talmannen meddelade, att till kammaren överlämnats Kungl. Maj:ts skrivelse, nr 76, angående muntligt meddelande till riksdagen.

Av denna skrivelse, som nu föredrogs och lades till handlingarna, inhämtades att Kungl. Maj:t prövat lämpligt, att i den i § 56 riksdagsordningen stadgade ordning till riksdagen gjordes meddelande rörande Sveriges utrikespolitik, ävensom förordnat, att medde-

landet skulle framföras i första kammaren av statsministern och i andra kammaren av ministern för utrikes ärendena.

Herr talmannen tillkännagav, att meddelandet komme att lämnas vid morgondagens plenum kl. 10.00.

§ 4

Svar på fråga ang. lagstiftningen om skydd för fiskearrendatorer

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr statsrådet **HJALMAR NILSON**, som yttrade:

Herr talman! Herr Levin har frågat mig, om förslag till lagstiftning om skydd för fiskearrendatorer är att förvänta till innevarande års riksdag.

Efter uppdrag den 26 maj 1950 avlämnade fiskeristyrelsen den 1 december 1953 ett betänkande med förslag till lag om vissa upplätelser av fiskerätt m. m. Lagförslaget, som avser skydd för fiskearrendatorer, innefattar bestämmelser, som utformats i huvudsaklig anslutning till vad som inom jordbruket redan gäller för s. k. sociala arrenden. Mot lagförslaget framställdes under remissbehandlingen åtskilliga anmärkningar i såväl sakligt som lagtekniskt hänseende. Jag har därför ansett en om-

**Svar på interpellationer ang. ändring av bestämmelserna om utminuteri-
ng av brännvin och tiderna för rusdrycksförsäljning**

arbetning av förslaget lämplig. Denna omarbetning pågår för närvarande inom jordbruksdepartementet och väntas bli slutförd under våren. En departementspromemoria med nytt lagutkast kommer därefter att utsändas på remiss. Den tidsutdräkt, som sålunda blivit nödvändig, medför att regeringen inte kan framlägga proposition i ärendet för årets riksdag.

Härefter anförde

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Jag vill till herr statsrådet Hjalmar Nilson framföra mitt tack för svaret och för snabbheten därmed. Av svaret framgår emellertid, att denna sak kommer att förhalas ytterligare, vilket jag beklagar.

Det är nu 15 år som denna fråga har valsat fram och tillbaka. År 1941 ingav Ostkustfiskarnas centralförbund en skrivelse till Kungl. Maj:t, i vilken krävdes lagstiftningsåtgärder, syftande till bättre skydd för fiskearrendatorerna. År 1942 var lantbruksstyrelsen, som då hade saken om hand, färdig att i skrivelse till Kungl. Maj:t tillstyrka vidtagande av åtgärder på detta område, och därefter fick fiskerättskommittén hand om frågan för utredning. När fiskerättskommittén 1947 avlämnade sitt förslag till ny fiskelag, hade kommittén också intagit bestämmelser av i stort sett samma slag som de på jordbrukets område för s. k. sociala arrenden gällande, vilka bestämmelser sålunda skulle tillämpas på fiskearrendatorerna. Kungl. Maj:t bröt emellertid ut denna fråga, och den förelades icke 1950 års riksdag samtidigt med fiskelagen, utan fiskeristyrelsen fick i uppdrag att tillsammans med särskilda av Kungl. Maj:t utsedda sakkunniga överarbeta förslaget. År 1951 utsåg Kungl. Maj:t dessa sakkunniga, som skulle vara fiskeristyrelsen behjälpliga, och 1953 var fiskeristyrelsen och de sakkunniga färdiga att överlämna ett

enhälligt förslag i ärendet, vilket sedan gick ut på remiss.

Sedan dess har ärendet förmodligen legat i departementet, och nu ser jag i svaret att frågan skall bli föremål för omarbetning och nytt remissförfarande. Det är alltså tredje gången som denna dock ganska lilla fråga skall ut på remiss till olika myndigheter. Jag förstår inte att det skall behöva vara så svårt att göra någonting härvidlag. I den nya lagstiftningen på fiskets område, som man har fått i Finland, har man t. ex. i samband med den nya fiskelagen faktiskt fått en lagstiftning av det slag, som vi här har begärt. Det finns sålunda lämpliga förebilder att gå efter.

Jag vill sluta med att uttala den förhoppningen, när vi nu inte kan få något förslag till innevarande års riksdag, att det i varje fall inte skall dröja längre än till 1957 förrän vi har ett förslag i ärendet på riksdagens bord.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5

**Svar på interpellationer ang. ändring av bestämmelserna om utminuteri-
ng av brännvin och tiderna för rusdrycks-
försäljning**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har fru Ewerlöf erinrat om den ökning av fylleriet som ägt rum under fjärde kvartalet 1955 samt framhållit att denna företeelse kunde ha samband med att försäljningen av sprit i buteljer om en tredjedels liter ökat. Under hänvisning härtill har fru Ewerlöf frågat chefen för socialdepartementet om han uppmärksammat förhållandet och anser att sådana åtgärder skulle kunna vidtas, att tredjedelslitern inte i fort-

Svar på interpellationer ang. ändring av bestämmelserna om utminuteringsvin och tiderna för rusdrycksförsäljning

sättningen får försäljas i utminuteringsbutikerna.

Interpellationen, som avser en fråga inom finansdepartementets ämnesområde, har av chefen för socialdepartementet överlämnats till mig för besvarende.

Vidare har herr Hagård i en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation till mig framställt följande frågor.

1. Anser statsrådet, att Nya systemaktiebolagets beslut angående tider för rusdrycksförsäljningen i bolagets butiker står i samklang med den uppfattning, som tillkännagavs i prop. nr 181/1954?

2. Anser statsrådet, att försäljningsbolaget tagit behörig hänsyn till förhållandena å de olika orterna i landet vid beslutets fattande?

3. Avser statsrådet — på grund av rådande missbruk och svårigheter för nykterhetsvården — medverka till att frågan om tider för försäljningsbutikernas öppethållande ånyo upptages till prövning?

Interpellationerna torde med hänsyn till sitt inbördes samband få besvaras i ett sammanhang.

Försäljningen av sprit på tredjedelslitrar under sista kvartalet 1955 visar, som fru Ewerlöf påpekar, en avsevärd ökning i förhållande till motsvarande tid 1954. Ökningen rör sig om ca 300 procent. En närmare undersökning av förhållandena visar emellertid mindre uppseendeväckande siffror. Jag kan lämna följande upplysningar, som avser brännvin, gin och de billigaste konjaksmärkena.

Sista kvartalet 1954 levererade Vin- och spritcentralen ca en miljon *tredjedelslitrar* mot 4,3 miljoner *tredjedelslitrar* motsvarande kvartal ett år senare. Ökningen uppgick till ca 310 procent. Volymmässigt betyder detta en stegring från ca 0,4 till 1,4 miljoner liter.

Halvliterbuteljerna ökade under mot-

svarande tid från ungefär 13,6 till 18,9 miljoner eller med ca 38 procent. Volymmässigt innebar detta en ökning från 6,8 till 9,4 miljoner liter.

Sammanställer man detta finner man alltså, att den procentuellt kraftiga ökningen av småbuteljerna, alltså mer än 300 procent, svarar mot en volymökning av ca 1 miljon liter. Den mer obetydliga procentuella ökningen av halvlitrarna, inte fullt 40 procent, svarar däremot mot en volymmässig ökning av ca 2,6 miljoner liter.

Härtill kan fogas uppgiften att de levererade tredjedelslitrarna svarar mot föga mer än $\frac{1}{7}$ av halvliterbuteljerna, volymmässigt sett.

Det kan självfallet finnas olika anledningar till den konstaterade ökningen av tredjedelslitrarna. Det tidigare motbokssystemet verkade sålunda i riktning mot inköp av hel- och halvliterbuteljer. Slopandet av kvantitetsbegränsningen har med andra ord medfört att obenägenheten att köpa »ojämna» kvantiteter bortfallit. Den fria inköpsrätten har parallellt härmed ökat benägenheten att fördela inköpen på ett större antal tillfällen, därvid vid varje tillfälle köps blott så mycket som för det tillfället önskas. Vidare har konstaterats en inte obetydlig ökning av inköp av likörer och liknande i småkvantiteter. Från dessa inköp kan i detta sammanhang bortses. Men naturligtvis kan man, som fru Ewerlöf gjort, fråga sig om de ökade köpen av tredjedelslitrar i övrigt har ett mera omedelbart samband med den ökade konsumtion, som resulterat i ökat fylleri, och om möjligheter till köp av dessa småbuteljer alltså stimulerar och underlättar en utveckling i mindre önskvärd riktning.

Vi har emellertid numera även visst material för att bedöma om ett borttagande av tredjedelslitrarna skulle kunna få någon nykterhetsfrämjande effekt. Vid årsskiftet var det nämligen brist på sådana buteljer, och i vissa områden,

**Svar på interpellationer ang. ändring av bestämmelserna om utminuteri-
ng av bränn-
vin och tiderna för rusdrycksförsäljning**

bl. a. Stockholm, såldes därför i januari 1956 praktiskt taget inte några tredjedelslitrar alls, medan man inom andra områden kunde tillgodose efterfrågan fullt ut. En inom Nya systemaktiebolaget verkställd undersökning visar, att bortfallet av tredjedelslitrarna inte påverkat försäljningen. Den totala utförsäljningen av sprit och vin har sålunda utvecklats sig på likartat sätt i de områden där man sålt sprit i tredjedelsliterbuteljer och i de områden där denna buteljstorlek inte kunnat tillhandahållas. Det är också av intresse att konstatera, att andelen småbuteljer i utförsäljningen — halv- och tredjedelslitrar — varit tämligen exakt densamma inom de olika undersökta områdena. Detta tyder på att de kunder, som inte kunnat få tredjedelslitrar, köpt halvliterbuteljer i stället. Att så varit fallet har även bekräftats av en enkät bland bolagets butikschefen i Stockholm och dess förorter. Uppfattningen synes därvid vara den, att den bristande tillgången på tredjedelsbuteljer stimulerat köp av halvliterbuteljer i vida större omfattning än vad denna brist föranlett att spritinköpen inhiberats.

Vad så angår herr Hagårds frågor vill jag framhålla, att Nya systemaktiebolagets butiker får enligt rusdrycksförsäljningsförordningen hållas öppna kl. 9—18 vanliga vardagar och 9—16 på lördagar. Av uttalanden i propositionen angående riktlinjerna för den framtida nykterhetspolitiken framgår att dessa tider kan inskränkas, när de lokala förhållandena ger anledning därtill. Det betonades emellertid också att utminuterings-tidernas betydelse från nykterhetssynpunkt inte får överdrivas. I propositionen framhölls, att det med fog kunde antas att den i nykterhetsavseende mindre sköttsamma delen av kunderna alltid kommer att ha tid att passa butikernas expeditionstider. Inskränkningarna går främst ut över den i nykterhetshänseende oförvitliga delen av

kundkretsen. Det framhölls också, att det är inte någon tilltalande konsekvens av nykterhetspolitiskt motiverade inskränkningar, om bortovaro från arbetet föranledes av rusdrycksinköp. Därför uttalades i propositionen att man inte utan synnerligen starka skäl borde betaga kunderna möjlighet att göra inköp efter arbetstidens slut. Butikerna borde som regel hålla öppet till kl. 18 åtminstone någon eller några dagar i veckan.

Lagstiftningen eller dess förarbeten innefattar inte någon anvisning till Nya systemaktiebolaget att genom remissförfarande eller på annat sätt taga kontakt med de lokala myndigheterna beträffande butikstiderna.

Nya systemaktiebolaget håller i allmänhet butikerna öppna under hela den tillåtna tiden utom lördagar då butikerna stänger kl. 15. Tidigare stängningstid tillämpas emellertid på orter där affärerna i allmänhet stänger före kl. 18. Vissa butiker med ringa omsättning öppnar något senare än kl. 9. I övrigt har på framställning av lokala myndigheter butikerna hållits stängda under marknadsdagar, vid värnpliktsinryckningar och liknande. Några framställningar från lokala myndigheter om mera generella inskränkningar i butikstiderna har bolaget inte mottagit.

Enligt min mening har bolaget på ett riktigt sätt följt de direktiv som givits i lagstiftningen och dess förarbeten.

För att tillgodose de önskemål som framkommit i interpellationerna torde krävas att Nya systemaktiebolaget erhåller nya direktiv i samband med ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen. Av det förut sagda framgår, att jag inte finner tillräcklig anledning att föreslå sådana ändringar. Jag känner mig inte övertygad om att bärande nykterhetspolitiska skäl kan anföras härför. Under alla förhållanden måste ytterligare erfarenheter avvaktas.

Jag vill tillägga följande. Efter mot-

Svar på interpellationer ang. ändring av bestämmelserna om utminuterings av brännvin och tiderna för rusdrycksförsäljning

bokssystemets slopande har spritkonsumtionen och fylleriet ökat betydligt. Denna utveckling skall i och för sig inte bagatelliseras. Men utvecklingen motsvarar i huvudsak vad man förutsåg, då man beslöt att övergå till en ny nykterhetspolitik. Man räknade då med en övergångsperiod med höjd konsumtion och ökat missbruk. Vi befinner oss mitt uppe i eller t. o. m. bara i början av denna övergångsperiod. Att nu göra restriktiva och detaljmässiga ingripanden av den art, som statsmakterna år 1954 efter grundliga utredningar fann otjänliga som instrument för nykterhetspolitiken, är enligt min uppfattning varken påkallat eller lämpligt.

Härpå anförde:

Fru EWERLÖF (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för finansdepartementet för svaret på min interpellation. Av innehållet i svaret framgår att statsrådet inte har för avsikt att nu vidta några åtgärder. Den motivering som anförs för ett bibehållande av de nuvarande förhållandena är att även om försäljningen av tredjedelslitrar ökat med cirka 310 procent, mot en ökning av cirka 38 procent för halvlitrar, så motsvarar detta, volymmässigt sett, omkring 2,6 miljoner liter för halvlitrar mot omkring en miljon liter för tredjedelslitrarna.

Det anfördes också att när det under januari månad inte såldes några tredjedelslitrar inom Stockholmsområdet, påverkade detta inte försäljningen, utan den utvecklade sig på likartat sätt som i områden, där man sålde tredjedelslitrar. Detta innebär, som statsrådet också påpekar, att de som inte kunde köpa tredjedelslitrar köpte halvlitersbuteljer i stället. Ja, det var ju inte syftet med min interpellation att jag ville tvinga folk att köpa mer sprit i

utminuteringsbutikerna än de ursprungligen hade tänkt sig.

Jag är också, herr talman, självfallet medveten om att man icke kan åstadkomma någon stark nedgång av spritkonsumtionen genom att slopa tredjedelslitrarna. Jag är också medveten om att detta är en detalj i denna stora fråga. Men det är ju understundom så, att små orsaker har stora verkningar, och slumpen kan spela in på ett ödesdigert sätt. Jag har räknat med att dessa små behändiga flaskor utgör en fara för dem som vill kunna stoppa dem i fickan och ta dem med till arbetsplatsen.

När det gäller spritförsäljningen kan man inte lägga samma synpunkter på service som inom andra områden. Man får inte heller bortse från att vi nu lever i en övergångstid, då man måste iaktta mycket stor försiktighet. Jag tror — och jag tänker då självfallet framför allt på hemmen och familjerna — att det är oerhört viktigt att denna övergångstid blir så smidig som möjligt.

Herr talman! Jag kan väl förstå de skäl som här anförts, men jag framhårdar i att hemställa till statsrådet att ha sin uppmärksamhet riktad på detta, och om utvecklingen mot en ökad försäljning av mindre flaskor skulle fortsätta och även volymmässigt stiga, inte glömma bort denna detalj i detta stora problem.

Herr HAGÅRD (h):

Herr talman! Även jag ber att få tacka finansministern för svaret på mina frågor. Om jag nu skulle vilja göra några kommentarer till detsamma, skulle jag i första hand vilja säga, att om jag inte vore så starkt engagerad i socialt arbete och om jag inte hade att följa många människors kamp för att hålla sig uppe just nu, skulle även jag kunna förklara, att utvecklingen liksom förut går i den riktning som vi väntat oss och

Svar på interpellationer ang. ändring av bestämmelserna om utminuteringsbolag av brännvin och tiderna för rusdrycksförsäljning

att detta inte är någonting att göra åt, o. s. v. Jag kanske t. o. m. skulle kunna instämma med en person, som häromdagen cyniskt sade: Det kan inte hjälpas att vissa människor går under. De må gå under, och så får vi hoppas på den kommande generationen.

Nu är jag också fullt medveten om att man bör försöka att även på detta område föra det svenska folket fram till en förmåga att handla i frihet men också under ansvar. Men det finns en del detaljer i detta arbete som för närvarande gör att man gärna vill tänka sig, att när man här antytt möjligheten av en något restriktivare hållning i fråga om detta problem, så bör detta givetvis av vederbörande myndigheter noggrant beaktas och uppskattas, så att den utveckling härvidlag, som vi själva har att leda, föres i rätta spår.

Vi har även varit inne på detaljen om öppethållande av butiker för försäljning av rusdrycker, och jag har för min del inte ur bestämmelserna kunnat utläsa annat än att det brister i samklang mellan vad som har vidtagits och vad som en gång har uttalats.

Nu har emellertid finansministern ställt sig fullständigt solidarisk med myndigheterna. Beträffande vad som uttalades i proposition nr 181 år 1954 av dåvarande finansministern om öppethållande till klockan 18 någon eller några dagar i veckan säger den nuvarande finansministern, att detta motsvaras av det öppethållande vi tillämpar nu — i princip öppet varje dag till klockan 18.

Jag har inte velat tolka detta uttalande från 1954 på det sätt som den nuvarande finansministern gör, och jag kan på den punkten tala för en stor skara människor, som trots att uttalandet skulle i varje fall tolkas och framför allt tillämpas annorlunda. Jag är också övertygad om, att ifall särskilda utskottet 1954 haft en känsla av att uttalandet skulle tolkas som finansministern

nu gör, så hade man på något sätt inskrivit en reservation mot det uttalandet.

Jag vill några ögonblick beröra också en annan punkt i finansministerns svar. Han säger, att i förarbetena fanns ingen antydning om att utminuteringsbolaget skulle höra lokala myndigheter, innan beslut fattades. Då vill jag fråga: Hur i all världen skall bolaget kunna efterkomma den bestämmelse som klart och tydligt säger, att om de lokala förhållandena ger anledning därtill, skall försäljningsorganisationen kunna inskränka tiden för öppethållandet? Nu har utminuteringsbolaget möjlighet att genom en enkel remiss till sin distriktschef och till den rådgivande nämnden, där distriktschefen sitter som intendent för rusdrycksärendena, tillika med de ansvariga länsnykterhetsnämnderna framföra sina synpunkter på de lokala förhållandena.

Finansministern säger, att man har inte fått någon som helst framställning från lokala myndigheter i denna fråga. Då vill jag meddela, att åtminstone en sådan är bolaget väl bekant. Det har framför sig haft en framställning från de lokala nykterhetsnämnderna i Blekinge län, som genom Blekinge läns nykterhetsvårdsförbund hemställt, att man skulle förfara med varsamhet. Nykterhetsnämnderna angav till och med i detalj sina önskingar, som utformats under respekt för den allmänna meningens om att handla i frihet under ansvar. Någon som helst hänsyn togs dock inte till denna begäran.

Den oupphörliga ökningen av spritkonsumtionen och de ökade fylleriförelseerna har gjort, att de lokala nämnderna tagit upp frågan, hur man skall förfara med de grövsta missbrukarna. Några resurser att bura in dem har man inte, men de skall avstängas. Att avstänga någon från en inköpslokal här i Stockholm är emellertid ganska lönlöst och meningslöst — det går något

**Svar på interpellationer ang. ändring av bestämmelserna om utminuterings-
vin och tiderna för rusdrycksförsäljning**

lättare på en mindre ort. Jag ser inte att någon annan möjlighet återstår än att efter hänvändelse till utminuteringsbolaget få möjlighet till vissa restriktioner genom att tiderna för öppethållandet ändras. Men jag är inte säker på att man med den inställning, som finansministern har, skall få verklig möjlighet till framgång.

Finansministern menade, att vi är bara i början på övergångstiden. Hur vet herr finansministern det? Vi bör väl ha anledning att hoppas på något annat.

Till sist ett par ord om förhållandena i Norge, där man är i samma läge som vi. Enligt ett förslag, som framlagts för stortinget och som i dagarna slutbehandlats av dess socialkommitté, skall utminuteringsställena vara öppna till klockan 17 varje dag. Socialkommittén tillråder ett öppethållande inom denna ram men lägger därtill, att ingen butik får ha öppet längre än sex timmar.

Herr talman! Läget för de lokala nämnder, som sysslar med nykterhetsvård, är för närvarande ganska besvärande. Jag hade trott, att man nu skulle kunna få veta hur nykterhetsvården skulle kunna få stöd i fortsättningen, men det ser efter detta svar ganska mörkt ut.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Några synpunkter i herr Hagårds anförande ger mig anledning till ett kort genmäle.

Herr Hagård gör sig nog skyldig till en illusion, om han tror att man kan komma åt den konsumtionsökning på spritens område, som är ett dystert faktum, genom att ett par dagar i veckan inskränka butikernas öppethållande någon eller några timmar. Jag är den förste att erkänna att den ökade spritkonsumtionen utgör ett mycket allvarligt problem, och självfallet följer vi — det

vill jag också säga till fru Ewerlöf — utvecklingen med den allra största uppmärksamhet. Men jag tror att därest vi gjorde så som herr Hagård rekommenderar, skulle vi inte vinna någonting i sak, utan vi skulle bara skapa en rad onödiga irritationsmoment. Såsom jag tillät mig säga i interpellationssvaret, skaffar sig de människor, som till varje pris skall ha sin liter, denna oavsett om butiken stänger klockan 4 eller 6. Å andra sidan kan det hända, att om man minskar öppethållandet och folk inte har möjlighet att köpa sprit på sin fritid, så tar de sig ledigt från arbetet för att göra dessa inköp, och det kan ju inte vara något plus.

Herr Hagård anförde ett exempel från Blekinge, som kanske kunde ge kamraren den föreställningen att man från Nya systemaktiebolagets sida inte tar hänsyn till den lokala opinionen. Enligt vad som uppgivits för mig av systemaktiebolaget härrör sig emellertid herr Hagårds exempel från tiden före det motboken avvecklats och är därför inte relevant i detta sammanhang.

Dessutom kan man kanske diskutera, huruvida uppfattningen hos en lokal nykterhetsnämnd är det verkligt representativa uttrycket för den lokala opinionen i frågor som dessa. När förslaget om den nya rusdryckslagstiftningen diskuterades, var man både i utskottet och i riksdagen i övrigt ense om att det var de lokala myndigheternas mening som skulle utgöra den lokala opinionen. Jag har också en bestämd känsla av att därest de lokala myndigheterna i form av en stadsfullmäktig- eller kommunalfullmäktigförsamling intervenerar — den lokala nykterhetsnämnden kan naturligtvis dessförinnan ha gjort sitt inflytande gällande — hos Nya systemaktiebolaget, kommer man inte att nonchalera deras synpunkter.

Jag vill sluta denna lilla kommentar med att säga, att man nog inte kommer till rätta med det allvarliga i dagens

Svar på interpellationer ang. ändring av bestämmelserna om utminuterung av brännvin och tiderna för rusdrycksförsäljning

situation genom att göra små reformer i periferien, som är betydelselösa i sak men som föranleder en del irritation för lojala medborgare.

Herr HAGÅRD (h):

Herr talman! Finansministern säger att man inte skall göra sådana inskränkningar i öppethållandet av butikerna att man ger människor anledning att lämna sitt arbetsställe för att inköpa sprit. Jag är av precis samma mening. Jag har inte med min interpellation velat på något sätt skapa svårigheter för dem som är lojala. Syftet med interpellationen är bara att få veta vilken hjälp vi i fortsättningen kan förvänta från finansministerns sida, för att det skall ges möjlighet till ett ingripande, närhelst de lokala instanserna finner det befogat.

Finansministern antydde att framställningen från Blekinge läns nykterhetsvårdsförbund, som representerar samtliga nykterhetsnämnder i länet, inte skulle vara relevant i detta sammanhang, eftersom förbundet fattat beslut om denna hänvändelse före den 1 oktober i fjol. Det är riktigt att framställningen gjordes före den 1 oktober, men det skedde dock inte förrän man fått klart för sig i vilken riktning beslutet skulle komma att gå, och jag måste säga att tidpunkten för framställningens ingivande inte på något sätt innebär en försvagning av yrkandet, utan snarare tvärtom. Jag kan därför inte förstå, att det är riktigt att anmärka härpå som finansministern här gjort.

Sedan talar finansministern om att detta är ett försök att ställa till trassel, ofog och obehag för människorna. Det är inte min mening; jag vill bara, att man, närhelst det finns anledning, skall ge möjlighet att avstyra sådant ofog som att man finkar personer och sedan låter dem gå och finkar dem om igen, på detta sätt kanske ett par tre gånger om dagen. Jag vill anföra ett

exempel. Fredagen den 10 februari 1956 kl. 13.40 omhändertogs på en släktings begäran NN. Han var kraftigt berusad och insattes därför i förvaringsarrest. Han frigavs samma dag kl. 17.30, då han nyktrat till. Han hade vid omhändertagningen förtärt 20 cl renat brännvin. Sedan heter det: Samma dag kl. 19.00 begärde återigen en släkting, att polisen skulle ingripa. Märk väl kl. 19.00; då hade vederbörande ånyo uppträtt berusad i hemmet och ställt till bråk där. Vid 18-tiden hade han gjort sitt inköp och var färdig för omhändertagande strax därpå, kl. 19.00.

Sådana exempel har vi mångenstädes i Stockholm. Jag har tagit mig friheten att gå omkring och höra efter på olika försäljningsställen. På det ena efter det andra har man sagt, att det hela är i högsta grad beklagligt.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Det speciella fall, som herr Hagård anförde med mannen, som intermittent super sig full tre gånger om dagen, är dess bättre inte representativt för de svenska spritkonsumenterna. Därför menar jag, att det ingenting är att åberopa, när man skriver lagtext eller inför begränsningar, som skall gälla för de hyfsade svenska spritkonsumenterna.

Herr HAGÅRD (h):

Herr talman! Jag vill ännu en gång påpeka, att mitt syfte inte på något sätt är att försvåra de inköp, som lojala medborgare företager. Möjligheterna därtill skall vara obeskurna. I andra fall kan och bör man intaga en annan attityd. Man måste i dag söka lättnad för dem som i dag är överhopade av arbete, d. v. s. de lokala nykterhetsnämnderna och polismyndigheterna i hela landet.

Överläggningen var härmed slutad.

**Interpellation ang. säkerhetsbestämmelserna för stridsövningar inom flygvapnet —
Interpellation ang. konsekvenserna i trafikhänseende för riksvägen väster om
Östersund av den nya mellanriksvägen över Storlien**

§ 6

Föredrogs och remitterades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet liggande proposition nr 74, angående Sveriges anslutning till det reviderade allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) samt till avtalet rörande Organisationen för handelssamarbete (OTC) m. m.

§ 7

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 1—3, statsutskottets utlåtanden nr 3, 35 och 37—40, bevillningsutskottets betänkanden nr 12—15, första lagutskottets utlåtande nr 11, andra lagutskottets utlåtanden nr 7—11 och allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 7.

§ 8

Interpellation ang. säkerhetsbestämmelserna för stridsövningar inom flygvapnet

Herr STÅHL (fp) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Den fruktansvärda olycka, som på söndagsmorgonen drabbade vårt flygvapen och som kostade fyra unga stridsflygare livet, har väckt djup förstämning hos hela vårt folk. Man frågar sig nu liksom efter tidigare olyckor inom flygvapnet, om det är nödvändigt och oundvikligt, att under övningar i fred sådana olyckor så pass ofta måste inträffa. Det gäller dyrbar och svåranskaffbar materiel, det gäller utbildade flygare, som är svåra att ersätta. Framför allt gäller det unga människoliv som ändas, förluster som ter sig oersättliga och kanske i många fall meningslösa. Det är förklarligt, om en vidsträckt opinion frågar sig, huruvida dessa offer inte skulle kunna undvikas.

Självklart är, att den mänskliga faktorn kan mankera, då det gäller att behärska det invecklade och svårmanövrerade tekniska instrument, som ett mo-

dernt stridsflygplan utgör. De mänskliga sinnena har sin begränsning. Men olyckorna kan också ha en annan förklaringsgrund, nämligen att de avancerade stridsflygningsövningarna företas under alltför krävande förhållanden, i olämpligt väder, under hårt pressade säkerhetsbestämmelser. Även den som förstår och anser, att avancerade övningar erfordras för att ge våra flygare en modern och fullgod utbildning, ställer dock frågan, huruvida inte kraven drivits så långt, att riskerna är större än vad som i fred kan anses helt nödvändigt. Detta är oroliga frågor, som man i vida kretsar ställer sig och som är framsprungna ur månhet om både försvaret och i detta verksamma unga människor. En redogörelse för bakgrunden till den senaste och därmed även andra olyckor inom vårt flygvapen är ur denna synpunkt i hög grad legitim och angelägen.

Med stöd av det anförda anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få rikta följande fråga:

Vilka säkerhetsbestämmelser gäller för stridsövningar inom flygvapnet med hänsyn till väderlek, markförhållanden och övriga plan inom vederbörande förband, och är det möjligt att vidtaga sådan ändring av dessa bestämmelser, att större säkerhet kan beredas de i övningarna deltagande utan att kravet på övningarnas effektivitet därmed efter-sättes?

Denna anhållan bordlades.

§ 9

**Interpellation ang. konsekvenserna i trafikhänseende för riksvägen väster om
Östersund av den nya mellanriksvägen
över Storlien**

Ordet lämnades på begäran till

Herr AGERBERG (h), som anförde:
Herr talman! Kungl. Maj:t har den 25

Interpellation ang. konsekvenserna i trafikhänseende för riksvägen väster om Östersund av den nya mellanriksvägen över Storlien

november 1955 i anledning av riksdagens beslut bemyndigat väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att ta i anspråk vissa medel för att påbörja vägföretaget sträckan Enafors—riksgränsen—Stjördal så att vägdelen Enafors—Storlien färdigställes till hösten 1957 och vägen i övrigt till hösten 1958.

Med hänsyn till att vägsträckan Östersund—Storlien utgör en av de mest trafikerade turistlederna ställes stora krav på vägens beskaffenhet. En trafikräkning i slutet av sommaren 1954, då turisttrafiken i hög grad avtagit, visade att det mellan Mörsil och Järpen passerade drygt 1 300 fordon per dygn. Den nya mellanriksvägen torde komma att innebära en icke oväsentlig ökning av trafiken vad beträffar såväl turisttrafiken som den kommersiella trafiken i form av tunga lastbilstransporter. Den nuvarande vägen väster om Östersund motsvarar på intet sätt nutida krav, och vid tjällossningen och vid regnig väderlek möter det synnerligen stora svårigheter att hålla vägen i nöjaktigt skick. Trots den medelstilldelning, som är fastställd i flerårsplanen, kommer den övervägande delen av vägen Östersund—Enafors att utgöras av äldre otillfredsställande väg.

Enligt en utredning av vägförvaltningen i Jämtlands län utgör de vägsträckor, som i första hand är i behov av ombyggnad, av *dels* en 10 km lång sträcka närmast och delvis inom Östersunds stad, vilken har en bredd av endast 5,5 å 6 meter, dålig bärighet och en trafik sommartid av 3 000 å 4 000 fordon per dygn, *dels* den 12 km långa delen Mörsil—Järpen, som utgör en flaskhals genom att all trafik till och från orter väster om Järpen sammantränges på denna sträcka, *dels* den 10 km långa delen från Mörsil till Mattmar, där ett betydande trafikillskott tillkommer från länsvägen Mattmar—Svenstavik väster om Storsjön, *dels* ock slutligen den cirka 60 km långa sträck-

kan Järpen—Duved—Ånn. De nu nämnda vägdelarna omfattar sålunda en sammanlagd väglängd av cirka 90 km. Kostnaden för deras ombyggnad till modern standard kan uppskattas till storleksordningen 25 miljoner kronor.

Enligt min mening är det synnerligen angeläget att de här omnämnda vägsträckorna av riksvägen väster om Östersund och länsvägen Duved—Enafors blir föremål för en skyndsam upprustning. Enligt vad vägförvaltningen i Jämtlands län uppgivit kan en ombyggnad av de ovan nämnda vägsträckorna under en femårsperiod från och med år 1957 anses möjlig med hänsyn till projektering och övriga förberedande åtgärder.

Med stöd av vad ovan anförts, anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet Hjalmar Nilson få framställa följande frågor:

1. Har herr statsrådet sin uppmärksamhet riktad på de konsekvenser i trafikhänseende som kommer att uppstå å vägen väster om Östersund i anledning av den nya mellanriksvägen över Storlien?

2. Ämnar herr statsrådet i så fall medverka till att medel ställes till förfogande för en upprustning snarast möjligt även av övriga delar av riksvägen väster om Östersund och länsvägen Duved—Enafors?

Denna anhållan bordlades.

§ 10

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 92, till styrelsen för riksdagsbiblioteket angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning m. m.

Vidare anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om änd-

rad lydelse av 9 kap. 24 och 33 §§ vattenlagen;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 74 § gruvlagen den 3 juni 1938;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition dels angående godkännande av konvention till förhindrande av havsvattnets förorening genom olja, dels ock med förslag till lag om åtgärder mot vattenförorening från fartyg, m. m.; och

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden.

§ 11

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner och skrivelse tillställts kammaren:

nr 71, med förslag till förordning om ändring av förordningen den 1 juni 1951 (nr 440) med instruktion för värdering av skogsmark och växande skog vid taxering av fastighet (skogsvärderingsinstruktion),

nr 78, angående anslag för budgetåret 1956/57 till valutakontoret,

nr 80, angående försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.,

nr 81, angående statstjänstemännens löner under år 1956 m. m.,

nr 82, med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation,

nr 83, angående uppförande av klinik för alkoholsjukdomar vid karolinska sjukhuset,

nr 84, angående anslag för budgetåret 1956/57 till universitetskanslersämbetet, m. m.,

nr 85, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete samt angående fortsatt giltighet av samma lag, och

nr 86, angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1956/57 m. m.

Nämnda propositioner och skrivelse bordlades.

§ 12

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.42.

In fidem
Gunnar Britth

Onsdagen den 7 mars

Kl. 10.00

§ 1

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Härmed intygas att riksdagsmannen Edvin Jacobsson från Tobo på grund av infektionssjukdom är helt oförmögen infinna sig till riksdagsarbetet fr. o. m. 6 mars t. o. m. 12 mars 1956.

Örbyhus den 6 mars 1956.

Ivar Jonasson
e. prov.-läkare.

Kammaren beviljade herr Jacobsson i Tobo ledighet från riksdagsgörömlen från och med den 6 till och med den 12 innevarande mars.

§ 2

I enlighet med kammarens därom den 22 nästlidna februari fattade beslut skulle nu anställas val av dels tjugufyra valmän för utseende av riksdagens justitieombudsman och hans ställföreträdare samt riksdagens militieombudsman och hans ställföreträdare dels ock sex suppleanter för dessa valmän; och företogs först valet av valmännen.

Ordet lämnades därvid på begäran till

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN**, som anförde:

För vart och ett av de val, som skall förrättas vid detta plenum, ber jag att få avlämna en gemensam lista, vilken godkänts av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen. Varje lista upptar namn på så många personer, som det ifrågavarande valet avser.

Den av herr förste vice talmannen för valet av valmän avlämnade listan upp-

tog under partibeteckningen »Gemensam lista» följande namn:

Fast
Johnsson i Kastanjegården
Lindberg
Landgren
Dickson
von Friesen
Jacobson i Vilhelmina
Carlsson i Bakeröd
Gavelin
Olsson i Mora
Andersson i Mölndal
Öberg, fröken
Gezelius
Strandh
Jansson i Aspeboda
Skoglund i Umeå
Johansson i Skövde, fru
Gustafsson i Borås
Andersson i Ronneby
Håstad
Eriksson i Stockholm, fru
Sandström, fru
Ekström
Svensson i Stenkyrka.

Sedan herr talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev den av kammaren godkänd; och förklarades de personer, vilkas namn upptagits å listan, utsedda till valmän.

§ 3

Anställdes val av suppleanter för de under nästföregående paragraf omförmälda valmännen. Herr förste vice talmannen avlämnade en lista, som under partibeteckningen »Gemensam lista» upptog följande namn:

Löfqvist, fru
Elmén, fröken
Jacobsson i Sala

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

Östrand
Cassel
Nestrup.

Herr talmannen uppläste nu denna lista för kammaren, som godkände densamma; och förklarades de å listan upptagna personerna utsedda till valmanssuppleanter.

§ 4

Justerades protokollsutdrag angående de under §§ 2 och 3 omförmälda valen.

§ 5

Herr TALMANNEN yttrade:

Efter samråd med talmannen i första kammaren och talmanskonferensen får jag beträffande riksdagsarbetet vid påsktiden meddela följande.

De sista arbetsplena före påsk beräknas äga rum fredagen den 23 innevarande mars och om så erfordras lördagen den 24 mars. Kamrarna sammanträder åter onsdagen den 4 april klockan 14.00 för anställande av gemensamma omröstningar, såvida voteringspropositioner för sådant ändamål blivit dessförinnan godkända. I motsatt fall avses, att utskottsarbetet återupptages sagda onsdag den 4 april, varefter kamrarnas sammanträden kommer att hållas i sedvanlig ordning. Allt detta gäller under förutsättning att intet oförutsett inträffar, som påkallar annan ordning.

§ 6

Herr talmannen meddelade, att där est de på föredragningslistan upptagna ärendena icke hunne genomgå under förmiddagssammanträdet, arbetsplenum komme att anordnas fredagen den 9 mars kl. 14.00 för behandling av de återstående ärendena.

§ 7

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

Det i Kungl. Maj:ts skrivelse nr 76 avsedda meddelandet skulle nu fram-

föras av hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Undén.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet Lange, hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att i samband härmed besvara herr Braconiers fråga angående redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte.

Herr talmannen lämnade ordet till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**, vilken framförde ifrågavarande meddelande, så lydande:

Herr talman! Det har nu gått tre år sedan de första tecknen på en ändrad inställning i förhållandet mellan öst och väst kom till synes. Den utrikespolitiska debatten under dessa år har dominerats av sådana uttryck som avspänning, fredlig samlevnad och — under det gångna året — av begreppet Genève-anda. Öst och väst har kunnat diskutera sina problem både vid stort upplagda konferenser mellan stormakterna och i internationella organisationer som Förenta Nationerna, där umgängestonen efter hand blivit mindre hetsig, mera dämpad och anpassad efter den vilja till förhandlingar, som trots ganska fundamentala meningsskiljaktigheter dock synes finnas på båda sidor. Även om de stora internationella problemen icke kunnat lösas och motsatserna mellan blocken i stort sett består, har man dock på olika håll i världen — både i USA och i Sovjetunionen — en känsla av att krigsfarans minskats. Till det rådande lugnet bidrager uppenbarligen en ganska allmänt härskande uppfattning att en viss maktbalans inträtt mellan de båda blocken. Detta gäller inte minst en balans i fråga om innehav av moderna förstörelsemedel. Kunskapen om deras förödande verkan utgör i och för sig en starkt återhållande faktor gentemot möjliga tendenser att inleda ett angrepp eller ett preventivkrig. Denna kunskap verkar avskräc-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

kande på båda sidor och tvingar samtidigt till försök att uppnå en politisk avspänning.

Det finns inga säkra tecken till att någondera sidan inför denna relativa balans överväger att *ensidigt* reducera sina rustningar. De nedskärningar av arméernas numerär som gjorts betraktas av ingendera sidan såsom inledande steg till en allmän nedrustning, utan man ger dem en mera politisk-taktisk innebörd. Företagna reduktioner torde för övrigt balanseras av en ökning av båda parter resurser för ett luftkrig. Det militära tekniska forskningsarbetet fortsätter energiskt, framgångsrikt och utan uppehåll i krigsindustriens tjänst. Även på detta område synes emellertid en viss likställighet ha kommit till stånd. I varje fall torde Sovjetunionen vara på god väg att inhämta det försprång väst hittills haft på det tekniska området.

Mot bakgrunden av en nu inträdd relativ maktbalans och kunskapen om de nya förstörelsemedlens verkan tycks som sagt den uppfattningen ha stadgat sig att ingen stormakt vill avsiktligt utlösa ett världskrig i atomåldern. I stället synes andra linjer i maktkampen mellan de stora blocken accentueras. En sådan linje är att Sovjetunionen, särskilt sedan något år tillbaka, börjat visa ett stort intresse för kulturellt och vetenskapligt, särskilt tekniskt samarbete och utbyte av erfarenheter med den icke-kommunistiska delen av världen. En annan linje i utvecklingen är att Sovjetunionen visat ökat intresse för vissa s. k. underutvecklade länder. Teknisk expertis och industriell utrustning har erbjudits Indien, Burma och Afghanistan och andra länder i Asien och även accepterats. Liknande erbjudanden har gått till länder i Sydamerika. Sedan någon tid tillbaka deltar östblockets länder i FN:s tekniska hjälp till underutvecklade länder.

Det är särskilt Asien som är föremål för detta intresse, ett Asien med en rad

nya självständiga stater, som nu håller på att ändra sin ekonomiska struktur och har påbörjat sin industrialisering. De är alla underutvecklade ur teknisk och ekonomisk synpunkt och måste för sin fortsatta utveckling söka kontakter med länder, som kan bidra till deras uppbyggnad. Hittills har Västeuropa och USA i första hand kommit i åtanke; nu anmäler även Sovjetunionen sin beredvillighet att hjälpa. Det förefaller som om kampen mellan de två blocken om politiskt inflytande i vissa delar av världen tar formen av en konkurrens, i första hand om det ekonomiska inflytandet.

Den allmänna politiska aktiviteten i Asien tog sig våren 1955 uttryck i den s. k. Bandoeng-konferensen mellan ett stort antal asiatiska och afrikanska stater. Det kommunistiska Kina deltog i denna konferens tillsammans med stater, som hade mer eller mindre intima förbindelser med västblocket. I en resolution från konferensen i tio punkter betonas bl. a. vikten av att alla rasers och nationers likställighet erkännes; respekten för de mänskliga rättigheterna och för de principer, som finnes nerlagda i Förenta Nationernas stadga, understrykes; under konferensen förklarades kolonialism i alla dess ytringar vara av ondo. Det förtjänar samtidigt att nämnas, att den indiske premiärministern målmedvetet arbetar vidare på att få till stånd en asiatisk-afrikansk neutralitetspolitik baserad på de indiska fem principerna om ömsesidig respekt mellan staterna för varandras frihet och oavhängighet, för territoriell integritet och suveränitet, för icke-inblandning i varandras inre och yttre angelägenheter, för nonaggression och för ömsesidigt utbyte och fredlig samlevnad. Dessa principer får anses vara accepterade av flera andra asiatiska stater, bland dem Kina och Indonesien, och utgör riktlinjen för Indiens uppträ-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

dande i asiatiska och internationella sammanhang.

Den tyska frågan har under förra året liksom under 1954 varit föremål för ingående diskussioner mellan stormakterna. Innan ännu de s. k. Paris-fördragen hade definitivt förts i hamn och innan alltså Västtysklands anslutning till Atlantpaktens var ett fullbordat faktum, hade sovjetregeringen gjort flera försök att fördröja anslutningen. Den sista framstötten skedde i januari 1955, varvid sovjetregeringen lät förstå, att den kunde acceptera fria val såsom första led i proceduren för en tysk återförening och internationell kontroll till skydd för valfriheten. Detta anbud gjordes dock inte i officiell form utan såsom en deklaration i radio. Det tycks inte av västmakterna ha uppfattats som ett nytt allvarligt bud, och även om så hade skett hade västmakterna säkerligen ej låtit sig rubbas i sin föresats att införa Västtyskland i atlantmakternas krets. På sina håll rådde den föreställningen, att Västtysklands anslutning till alliansen skulle bana väg för en framgångsrik konferens om Tysklands återförening. Såsom framhölls i föregående års redogörelse till riksdagen föreföll denna uppfattning föga grundad. När stormakternas utrikesministrar möttes i Genève under hösten 1955 och diskuterade den tyska frågan var i själva verket avståndet mellan ståndpunkterna större än tidigare. Förhandlingarna utvisade att Västtysklands upptagande i atlantalliansen ur sovjetisk synpunkt ansågs ha skapat ett nytt läge som tills vidare gjorde återförening under rysk medverkan omöjlig.

Efter Genève-konferensens misslyckande har en händelse inträffat som kan förefalla som ett försök att öppna nya kanaler för lösningen av den tyska frågan. Under den tyske förbundskanslerns besök i Moskva i september 1955 avtalades bl. a. upprättande av diplomatiska förbindelser mellan förbunds-

republiken och Sovjetunionen. I Moskva kommer alltså att finnas både en västtysk och en östtysk beskickning, trots att Västtysklands regering i vissa sammanhang gör anspråk på att vara den enda legitima företrädaren för Tyskland. Viktigare är att i Bonn en diplomatisk representant för Sovjetunionen får tillfälle till förhandlingskontakter. Säkerligen bör inte de diplomatiska förbindelsernas upptagande tolkas som en föresats från tysk sida att omedelbart pröva utsikterna till bilaterala förhandlingar i den tyska frågan. Men tysk-ryska överläggningar torde kunna i varje fall bidra till att skingra det dunkel som trots den senaste Genève-konferensen vilar över Sovjetunionens tyska politik.

I *Mellersta Östern* har stormaktspolitiken tagit sig uttryck däri, att den tidigare existerande axeln Ankara—Karachi utbyggts till den s. k. Bagdad-pakten, till vilken anslutit sig förutom Irak även Iran, som har en lång gemensam gräns med Sovjetunionen. Att denna utveckling mötts av sovjetiskt missnöje — senast uttryckt gentemot Iran — är kanske icke ägnat att förvåna. Samtidigt kan ett sovjetiskt intresse — eller kanske riktigare ett östblocksintresse — konstateras för den del av arabvärlden som icke är ansluten till Bagdad-pakten. Sovjetunionen har utlovat ekonomisk hjälp till Egypten, nu senast t. o. m. i fråga om fredlig atomenergi; Tjeckoslovakien bistår Egypten med militär utrustning. Även om denna utveckling medfört att Irak hamnat i ett annat läger än de övriga arabstaterna, synes den arabiska enigheten i förhållandet till Israel icke ha undergått någon förändring. Under senare delen av förra året har stridigheterna mellan Israel och de kringliggande arabländerna, särskilt Egypten och Syrien, varit nära att antaga allvarliga proportioner. Förslag till lösning av de bakomliggande stora problemen har framlagts av framträdande statsmän som Dulles och Eden, och i

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

den anglo-amerikanska deklaration, som nyligen publicerats i Washington, har nya vägar till stabilisering av läget antytts.

De intermezzon som ofta förekommit i gränsregionerna mellan Israel och dess arabiska grannländer blir allvarliga därför att de är uttryck för en djup motsättning, som har sin grund inte blott i flyktingproblemet och tvister om gränsdragningen utan också och framför allt i arabländernas vägran att erkänna Israels existensberättigande som stat. Dessutom upprätthåller arabstaterna gentemot Israel ett slags blockad, som är föga förenlig med grundsatserna i Förenta Nationernas stadga och som utgör en ekonomisk belastning både för Israel och för de utomstående länder, vilka har kommersiella förbindelser med bägge parterna.

I sammanhang med läget i Mellersta Östern vill jag säga några ord om Sveriges politik beträffande export av krigsmateriel.

Den svenska exporten av dylik materiel är strängt reglerad. Ett allmänt exportförbud gäller, och licenser för export beviljas av Kungl. Maj:t. Såsom allmänna riktlinjer för licensgivningen har sedan länge iakttagits, att licens icke beviljas till länder som befinner sig i krig, vare sig internationellt eller inre krig. Icke heller beviljas utförseltillstånd ifall läget förefaller oroande eller kritiskt, även om krigstillstånd ej föreligger. Dessutom vägras ofta licenser till länder, till vilka vi inte traditionellt haft krigsmaterielexport och om vilkas interna och yttre förhållanden vi har svårt att bilda oss en säker uppfattning. Hörutöver kan tänkas särskilda skäl, som utesluter utförsel av krigsmateriel, t. ex. en rekommendation av Förenta Nationerna av sådant innehåll.

Vid tillämpning av dessa allmänna regler förekommer givetvis ofta gränfall eller övergångssvårigheter. Om det finns skäl att stoppa utförseln till ett

visst land, är svenska regeringen ej förhindrad att låta förbudet träda i kraft även med avseende å partier som redan kontraherats och måhända helt eller delvis betalts. Å andra sidan kan det vålla betydande olägenheter både för köparlandet och för den svenske exportören, om förbudet träder i kraft utan varje övergångstid eller utan hänsyn till att en leverans just skulle äga rum. Dylika speciella förhållanden kan alltså föranleda jämkningar i förbudet i form av licens för något begränsat parti såsom ett övergångsmedgivande, dock endast om ej de allmänna skälen för ett omedelbart stoppande av exporten anses överväga hänsynen till det enskilda fallet.

Vad beträffar speciellt exporten till arabländerna och Israel har under de gångna åren efter världskriget en viss, ehuru ej betydande export av krigsmateriel ägt rum såväl till de förra, huvudsakligen Egypten, som till Israel. Vid åtskilliga tillfällen under denna period har exporten tillfälligt inställts till Egypten med tillämpning av de allmänna riktlinjer jag förut omnämnt. När gränsintermezzon allt oftare ägde rum i höstas mellan Egypten och Israel, stoppades i början av november all export av krigsmateriel såväl till Egypten som till Israel. Med det förra landet har emellertid överläggningar ägt rum angående frisläppande av vissa tidigare kontraherade partier av krut, för vilka exportstoppet inträdde när leveranserna just skulle äga rum. Sedan regeringen gjort sig underrättad om att andra exporterande länder allmänt tycktes ha förfarit mindre strängt än Sverige i fråga om övergångsbestämmelser, har en tillfällig uppmjukning ansetts motiverad. I fråga om Israel förelåg intet motsvarande läge.

När *Förenta Nationerna* firade sitt tioårsjubileum genom en extra session i juni förra året, förlagd till San Francisco, skedde det i ett relativt gynn-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

samt politiskt klimat. Även den generaldebatt, varmed församlingen i september 1955 inledde sin ordinarie session, fördes i känsla av att läget inte var orörligt. Från svensk sida nämndes bland tecknen härpå det avtal som då nyligen ingåtts mellan Sovjetunionen och Finland om återlämnande av Porkala-området, inom vilket Sovjetunionen hade anlagt en flottbas. Därjämte hade den framgångsrika konferensen för fredligt bruk av atomenergi just avslutats.

Vad angår generalförsamlingens fortsatta session är några framgångar att anteckna. Här skall i korthet redovisas tre betydelsefulla politiska spörsmål. I nedrustningsfrågan skedde ett närmande av ståndpunkterna i vissa hänseenden utan att dock något påtagligt resultat vanns. Mer framgångsrik var behandlingen av frågor som gällde fredligt bruk av atomenergin och intagande av nya medlemmar i organisationen.

Nedrustningsfrågan hade varit diskuterad under Genève-mötet i juli mellan storkaternas regeringschefer och hänvisats tillbaka till den subkommitté av FN:s nedrustningskommission som behandlat problemet tidigare under året. Då vissa nya uppslag hade framkommit och parterna modifierat sina förut hårt vidhållna ståndpunkter, hade vissa förhoppningar knutits till dessa förhandlingar. Förhoppningarna blev dock inte infriade. Någon gemensam plan för allmän nedrustning kunde man alltså inte enas om.

I det komplex av svårlosta spörsmål, som ingår i planerna för nedrustning, utgör bannlysning av atom- och vätebomben och andra massförstörelsemedel ett av huvudproblemen. Alltifrån Förenta Nationernas tillkomst har det varit en allmänt omfattad mening att de nyupptäckta stridsmedlen, som kom till användning för första gången i slutskedet av kriget mot Japan, borde för framtiden förvisas från staternas natio-

nella arsenaler och ställas under internationell kontroll. Den bakomliggande tankegången var att atombomben — och i ännu högre grad vätebomben — är ett djupt motbjudande terrorvapen och häri liknar giftiga gaser och smitoförande bakterier, stridsmedel som sedan länge förbjudits i internationella fördrag, senast genom Genève-protokollet av 1925 angående förbud mot användande i krig av kvävande, giftiga eller liknande gaser m. m. Det nya vapnet har dessutom så oerhörda skadeverkningar att ett världskrig i atom- och vätebombens tecken måste medföra risk för den civiliserade världens bestånd.

Målsättningen för Förenta Nationerna har hela tiden varit förbud mot användning av atomvapen och andra massförstörelsemedel samt mot tillverkning och lagerhållning därav. Till en början strandade försöken att realisera detta program främst, efter vad det föreföll, på djupa meningsskiljaktigheter rörande kontrollens utformning. Senare har FN:s program i denna fråga så ändrats att förbud mot atomvapen upptagits, icke som en fristående fråga utan såsom led i en allmän nedrustningsplan, avseende också konventionella rustningar. Innehörden av denna ändring synes vara att västmakterna i FN icke velat avhända sig möjligheten att med atomvapen balansera en överlägsenhet hos andra sidan i fråga om konventionella stridsmedel.

Såsom exempel kan anföras en resolution, antagen av FN:s församling 1953, vari uttalades såsom församlingens program i denna fråga att nå en överenskommelse om en omfattande och samordnad plan, under internationell övervakning, för reglering, begränsning och minskning av alla väpnade styrkor och alla rustningar, för avskaffande av och förbud mot atom-, väte-, bakterie-, kemiska och alla dylika vapen.

Genom ett fransk-engelskt förslag i

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

juni 1954 och ett sovjetryskt förslag i maj 1955 och senare överläggningar i ovannämnda subkommitté på grundvalen av dessa förslag har ett närmande skett mellan ståndpunkterna i vissa hänseenden. Detta gäller bestämmandet av de olika stadierna i den planerade successiva minskningen av konventionella rustningar, å ena sidan, och i planen för ikraftträdandet av förbud mot tillverkning och användande av atomvapen, å andra sidan. Även i fråga om maximeringen av stridskrafterna har motsättningarna väsentligen minskats. Men kontrollfrågan ingår som ett avgörande led i varje nedrustningsprogram, och dess lösning i samförstånd är icke inom synhåll vare sig det gäller kontrollen över ett atomvapenförbud eller övervakningen över en avtalad minskning av konventionella rustningar.

Åtskilliga andra sidor av nedrustningsproblemet är under debatt i FN:s nedrustningskommission och i dennas subkommitté. Dit hör presidenten Eisenhowers uppslag om rätt för vardera sidan att genom luftrekognoscering, utbyte av ritningar och andra informationer etc. få sådan insyn i motsidans militära anläggningar och rustningar att riskerna för överraskande anfall kunde minskas. Dit hör också ett sovjetryskt förslag att medge stationering av internationella inspektionsposter på viktiga trafikcentra i de olika länderna såsom kontrollåtgärd.

Det kan väntas att de i nedrustningskommissionen företrädde regeringarna, som står inför de utomordentliga svårigheterna att finna ett effektivt kontrollsystem för atom- och vätebomben, tills vidare koncentrerar sina ansträngningar på att finna ett kontrollsystem för de konventionella rustningarna, eftersom den uppgiften bör vara lättare. En nedrustning på det området skulle medföra åtminstone en ekonomisk lättnad för folken, om än icke den ökade

trygghet som är ett huvudmotiv för kravet på nedrustning.

Förslag har också inom FN väckts om någon form av stillestånd i de militära rustningarna och om förbud mot experiment med atom- och vätebomber. Även om sådana provisoriska åtgärder finge endast en ganska begränsad betydelse skulle de säkerligen hälsas med stor tillfredsställelse av den allmänna opinionen i alla länder såsom ett första positivt resultat i nedrustningsfrågan.

I fråga om atomenergiens fredliga bruk var det möjligt för generalförsamlingen att i väsentliga hänseenden nå enighet. De två spörsmål som här förelåg gällde dels bildandet av en särskild organisation för internationellt samarbete på atomenergiens område, dels igångsättande av en internationell vetenskaplig undersökning av den radioaktiva strålningens inverkan på den mänskliga organismen. Genom den tilltänkta organisationen, anknuten till FN, skulle medlemsstater utan tillräckliga egna tillgångar på klyvbart material eller utan erforderlig teknisk expertis få möjlighet att genom organisationens förmedling förvärva atombränsle, atomreaktorer och annat för framställning av atomenergi. Samtidigt skulle organisationen noggrant kontrollera att sålunda förvärvat material icke användes för militära ändamål. Meningen är att den nya organisationen skall komma till stånd innevarande år. Ett nytt betydelsefullt faktum på detta område är president Eisenhowers meddelande att USA är berett friställa 20 000 kg uran för försäljning eller uthyrning till andra stater. Denna förklaring är ytterst tacknämlig, och erbjudandet bör i hög grad påskynda utvecklingen på atomenergiens område.

Ett tillfredsställande resultat nåddes också i vad avser upptagande av nya medlemmar i FN. Efter många års fruktlösa debatter i denna fråga kunde till slut 16 ansökningar om medlem-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

skap vinna föreskriven röstmajoritet i säkerhetsrådet och församlingen. Bland länder som alltjämt står utanför märkes Japan, Tyskland och Schweiz.

Även inom 1955 års församling framträdde starkt den »antikolonialism» som blivit ett markerat drag i särskilt de asiatiska och afrikanska folkens ideologi. Även bland de latinamerikanska länderna finnes betydande resonans för antikolonialismen. Ett uttryck för denna politiska tendens var församlingens beslut att uppföra frågan om Algeriet på dagordningen, ett beslut som medförde, att den franska delegationen temporärt lämnade församlingen och dess olika utskott. Cypernfrågans handläggning avspeglade samma motsättning, men resultatet blev här att församlingens majoritet avböjde dess uppförande på dagordningen.

I principiell form uppstod en livlig, stundom hetsig debatt om antikolonialismen vid behandlingen av en föreslagen konventionstext angående skydd för de mänskliga rättigheterna. Förslaget innehöll en deklaration om »självbestämmanderätt» för folken, vilken måste tolkas som en proklamation om koloniers och andra beroende områdens rätt att bryta sig ut ur gemenskapen med moderlandet. Invändningen att detta problem inte hörde samman med en konvention om individuella mänskliga rättigheter bemöttes med argumentet, att folkens fria självbestämmanderätt var grundvalen även för individers rättigheter. Någon slutligt antagen konventionstext föreligger ännu icke.

Bland icke politiska frågor på dagordningen märkes FN:s verksamhet för hjälp till underutvecklade länder. Denna verksamhet finansieras med frivilliga bidrag från medlemsstaterna, och dess omfattning bestäms alltså av dessas offervillighet.

I större utsträckning kom FN:s och dess fackorgans verksamhet för teknisk hjälp i gång först 1950. Verksamheten

består hittills till väsentlig del i utsändandet av experter till mindre utvecklade länder och mottagande av stipendiater från dessa. Antalet svenska experter under de fem och ett halvt år, som verksamheten varit i gång, uppgår till omkring 150. Under samma tid har vi mottagit cirka 700 stipendiater. Beträffande bägge kategorierna har vårt land hävdats sig relativt väl i förhållande till andra länder. Det är naturligt att vi i Sverige är positivt inställda till svenskars medverkan i den tekniska biståndsverksamheten, vare sig denna sker genom FN eller genom dess olika fackorgan eller i form av insatser i svensk regi.

I förhållande till de omätliga behoven är vad som hittills uträttats på detta fält synnerligen modest. Men under förutsättning att biståndsverksamheten successivt väsentligen vidgas till sin omfattning kan dess betydelse på längre sikt knappast överskattas.

Det var FN som anordnade den märkliga internationella konferens angående fredligt utnyttjande av atomenergi, som ägde rum i augusti förra året. Den betydde en brytning med hemlighetsmakeriet på detta område. På konferensen frigavs ett ofantligt material av forskningsresultat och tekniska landvinningar. Enligt sakkunnigt bedömande kommer konferensförhandlingarna att bli av genomgripande betydelse för de närmaste decenniernas utveckling, särskilt på kraftförsörjningens område.

Europarådets verksamhet har alltjämt präglats av motsättningar mellan församlingen och ministerkommittén. Församlingen har sålunda i ett yttrande till ministerkommittén klagat över att samarbetet mellan de båda organen sällan varit tillfredsställande och anför en del exempel avsedda att ge bekräftelse härpå.

Sedan 1953 har församlingen varje år brukat anordna en allmänpolitisk

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

debatt. Enligt församlingens åsikt borde ministerkommittén medverka till att ge denna debatt större betydelse genom att underställa församlingen för yttrande ett eller flera konkreta politiska problem jämte dokumentation. Vidare borde ministerkommitténs medlemmar enligt församlingens mening delta i den politiska debatten antingen å sina egna vägnar eller som representanter för ministerkommittén. Ett ytterligare önskemål från församlingens sida är att ministrarna emellanåt deltaga i utskottens sammanträden och att delegater från församlingen måtte inbjudas att kommentera församlingens ståndpunkt i vissa frågor inför ministrarna. Församlingen anser rentav att europeiska politiska problem av allmänt intresse borde regelmässigt diskuteras i församlingen och att de i Europarådet deltagande länderna bör eftersträva att nå fram till en gemensam hållning i varje större problem inom världspolitiken.

Denna församlingens ambition att bli ett centralt forum för internationella överläggningar om världspolitiken problem torde inte ha utsikt att tillfredsställas. Genom sin struktur och sin sammansättning är församlingen föga rustad för att ta ledningen i sådana förhandlingar. Den kan däremot vara ett instrument för opinionsyttringar i frågor som speciellt angår de europeiska länderna. Förslaget att ge ministerkommitténs ledamöter friare tillträde till församlingens debatter med rätt att ta ordet däri synes välgrundat. Från svensk sida påyrkades förgäves en dylik rätt för utrikesministrarna redan när organisationen startade. Det må erinras om att enligt Nordiska rådets stadga regeringsmedlemmar har fri yttranderätt i rådet, en ordning som visat sig ändamålsenlig.

Församlingen har också föreslagit andra reformer av konstitutionell innebörd, huvudsakligen berörande ministerkommitténs arbetsmetoder och ar-

betsformer. Från svensk sida har inom kommittén gjorts gällande, att Europarådet kan bäst hävda sin ställning om det erhåller lämpliga konkreta arbetsuppgifter, medan däremot varjehanda föreslagna procedurändringar vore föga motiverade eller kunde utan olägenhet anstå. I syfte att lämna bidrag till rådets arbetsuppgifter har svenska regeringen föreslagit en rad av ämnen, som lämpligen kunde behandlas inom Europarådets ram, ämnen av juridisk, handelspolitisk och social natur.

I anledning av ett inom ministerkommittén behandlat förslag till allmänt förliknings- och skiljedomsfördrag hade svenska regeringen som bekant framställt vissa ändringsförslag av principiell natur, åsyftande att utsträcka skiljedomsförpliktelsen även till internationella intressetvister. Det svenska förslaget vann icke ministerkommitténs avslutning. Sedermera har emellertid församlingen fått tillfälle att behandla konventionsförslaget och har därvid i väsentliga hänseenden tillstyrkt de svenska ändringarna. Ministerkommittén har på grund härav återmitterat ärendet till de juridiska experter, som tidigare handlagt detsamma.

Under det gångna året har i OEEC (Organisationen för europeiskt ekonomiskt samarbete) bl. a. beslutats om de finansiella och organisatoriska åtgärder, som skall vidtagas om och när medlemsländerna gör sina valutor konvertibla. Det utarbetade systemet har sammanfattats i ett avtal, men då konvertibiliteten med hänsyn till det ekonomiska läget — framför allt i England — synes vara jämförelsevis avlägsen, har den hittillsvarande betalningsunionen tills vidare etappvis förlängts.

På det handelspolitiska området har ett fastare samband kunnat etableras mellan den fortsatta frilistningspolitiken och tullfrågan. På lågtulländernas — icke minst Sveriges — initiativ har

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

långvariga diskussioner förts på den senaste tiden om de ekonomiska och kommersiella verkningarna av rådande läge på tullområdet. Man har därvid blivit ense om att det handelspolitiska arbetet, som OEEC hittills bedrivit med betydande framgång, framför allt med avseende på avvecklingen av de kvantitativa importrestriktionerna, sättes i fara ifall inte differenserna mellan tullnivåerna i olika länder utjämnas. Det förhållandet att avsevärda framsteg gjorts, då det gällt att befria den inter-europeiska handeln från vissa hinder, medan andra, t. ex. tullarna, lämnats i stort sett oförändrade, skapar likaledes en risk för att arbetet snedvrides och kan förhindra vissa länder från att delta i fortsatta gemensamma ansträngningar för friare villkor för det internationella varuutbytet.

Även om tullfrågan följaktligen kommer att stå i förgrunden på ett annat sätt än hittills i det fortsatta handelspolitiska arbetet och därigenom kommit i ett ur våra synpunkter gynnsammare läge, återstår mycket innan dessa allmänna principer kan omsättas i praktiken i form av konkreta tullsänkningar.

I OEEC har på den senaste tiden energifrågorna tilldragit sig allt större uppmärksamhet. Sålunda beslöt ministerrådet i juni förra året att upprätta en energikommitté, vars uppgift skulle vara att inventera de europeiska resurserna och behoven av energi samt framlägga förslag för utnyttjande av föreliggande och framtida tillgångar på effektivast möjliga sätt.

För att komplettera organisationens verksamhet på energiområdet tillsattes i januari — vid sidan av olje-, kol- och elektricitetskommittéerna — en kommitté för gasfrågor. Vidare beslöt ministerrådet att tillsätta ett arbetsutskott med uppgift att utarbeta förslag till program för eventuellt samarbete inom OEEC i avseende på det fredliga ut-

nyttjandet av atomenergin. Rapport avgavs i december, och frågan har nyss behandlats av ministerrådet, som intagit en positiv ställning till ett samarbete inom ramen för organisationen. (Handelsministern torde om en stund ge några kompletterande upplysningar angående detta möte.)

Angående det *nordiska* samarbetet må nämnas att expertundersökningarna rörande förutsättningarna för en gemensam skandinavisk marknad har fortsatt under det gångna året. I överensstämmelse med det s. k. Harpsundsbeslutet i oktober 1954 har denna utredning omfattat en samordning i fråga om tullar och kvantitativa restriktioner inom vissa varuområden.

Utredningar har vidare påbörjats beträffande de relativa konkurrensförhållandena i de tre länderna, varvid man bl. a. kommit in på undersökningar av skatteförhållanden, arbetsförhållanden, arbetslöner, elektricitetspriser och ränteförhållanden samt beträffande de handelspolitiska förpliktelser, som följer av medlemskap i internationella organisationer, närmast GATT, eller av gällande traktater med andra länder och som beröres av tillkomsten av en gemensam marknad.

Uppgifter att utarbeta enhetlig tullnomenklatur på basis av Bryssel-nomenklaturen ävensom en enhetlig handelsstatistisk nomenklatur har bedrivits parallellt med undersökningarna inom olika varuområden.

Samarbetsutskottets hittillsvarande verksamhet redovisades som bekant i en rapport till Nordiska rådets fjärde session. Förutom de nu nämnda arbetsuppgifterna anger utskottet ett antal nya verksamhetsområden i rapporten. Det gäller här främst problemet om finansiellt samarbete mot bakgrunden av det investeringsbehov, som måste förutses, och de valutaproblem som kan uppkomma vid genomförandet av en gemensam marknad. En undersökning

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

skall vidare ske inom prisområdet, avseende att belysa eventuella skillnader i de tre ländernas gällande pris- och monopollagstiftning samt administrativ praxis med hänsyn till kontrollen av priser, prisavtal och monopol.

Vid Nordiska rådets Köpenhamns-möte var det en allmän uppfattning, att utskottets verksamhet hittills varit tillfredsställande, men att utredningsarbetet befann sig i ett så förberedande skede att man ännu icke kunde bedöma följderna för något land av en gemensam marknad. Representanter för de norska borgerliga partierna uttalade dock farhågor för de risker, som kunde komma att uppstå för det norska näringslivet, bl. a. med hänsyn till ändrade konkurrensförhållanden och till möjligheten av att en gemensam marknad kunde innebära en tvångssituation av någon art.

I anledning av dessa norska farhågor framhölls från svensk sida bl. a. att det är helt främmande för oss att vilja övertala norska representanter att acceptera en ordning, som de själva inte tror på eller som de själva tror är rent av skadlig för deras land. Ett samarbete som det nordiska måste helt och hållet vila på frivillighetens och den fria övertygelsens grundval. Vår utgångspunkt har varit att den gemensamma marknaden kommer att innebära en allmän ekonomisk expansion i Norden till fördel för samtliga deltagande länder.

Finland deltog för första gången som medlem i Nordiska rådet. Det är vår förhoppning att det ej skall dröja länge, innan Finland även på det ekonomiska området intar sin naturliga plats inom det nordiska samarbetet.

Härefter anförde:

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Utrikesministern framhöll nyss, att man på olika håll i värld-

den trots alla olösta problem har en känsla av att krigsfaran har minskats. Detta är utan tvivel riktigt samt i och för sig en glädjande utveckling, även om man gärna skulle önskat att den inneburet mera konkreta garantier än fallet är.

Sovjetryssland håller fortfarande satellitstaterna i ett järngrepp, som snarast synes ha blivit fastare än tidigare. Det tyska folkets rätt att genom fria val självt bestämma över sitt öde i ett återförenat Tyskland erkännes alltjämt icke av Sovjetunionens styrande.

Utrikesministern talade nyss om att en viss militär maktbalans hade inträtt, inte minst i fråga om innehav av moderna förstörelsemedel, och att kunskapen om deras förödande verkan har ett avskräckande inflytande på båda sidor gentemot tanken på angrepp eller preventivkrig. Detta uttryckssätt får väl betraktas som ett utslag av utrikesministerns understundom nästan krampaktiga ansträngningar att omtala öst och väst på ungefär samma sätt även när alla vet att förhållandena är högst olika. Låt mig endast peka på två för Europa och Sverige avgörande fakta.

Ären närmast efter kriget reducerade västmakterna sina rustningar högst väsentligt, medan Ryssland såvitt man vet fortsatte att stärka sin krigsmakt på sådant sätt, att den utan större svårighet kunnat besätta den europeiska kontinenten, i varje fall om inte de amerikanska atomvapnen funnits i bakgrunden. För det andra har Sovjetunionen de senaste årtiondena erövrat eller skaffat sig politisk kontroll över de baltiska länderna, Polen, Tjeckoslovakien, Ungern, Rumänien, Bulgarien och Albanien samt Östtyskland och vissa områden i Asien. Jag vill också erinra om försöket att genom den s. k. Berlinblockaden driva ut västmakterna från den tyska rikshuvudstaden. Det är alltsamman sannerligen en erövringspolitik som är oroande och som inte har någon mot-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

svarighet i väster. Vem vet hur långt Sovjetryssland skulle ha framflyttat sina positioner, om inte Förenta staternas inflytande och demokratiernas försvarssamarbete verkat avskräckande! Mot bakgrunden av sådana fakta framstår talet om att den militära maktbalansen avskräcker båda sidor från angrepp och preventivkrig som utslag av en viss inställsamhet mot öst.

Vad spörsmålet om en internationell begränsning av rustningarna beträffar råder här i landet knappast mer än en mening. Den framstår som utomordentligt önskvärd. Man kan endast beklaga att möjligheterna till kontroll, särskilt i fråga om atomvapen men även i fråga om en del av de övriga, tills vidare tycks vara ringa.

På Förenta Nationernas program har numera frågan om förbud mot atomvapen upptagits, inte som ett fristående spörsmål utom som ett led i en allmän nedrustningsplan, vilken skulle omfatta också konventionella rustningar. Detta måste hälsas med stor tillfredsställelse. Ur svensk synpunkt skulle en utveckling, som befäste den oerhörda ryska överlägsenheten i fråga om konventionella vapen men avskaffade de vapen, där västmakterna besitter överlägsenhet, medföra allvarligt ökade risker. Det är inte för mycket sagt att demokratierna i Västeuropa då skulle komma i ett mycket otryggt läge. Därför kan man endast hoppas att möjlighet skall visa sig att effektivt kontrollera alla väsentliga slag av rustningar, i varje fall i fråga om sådana vapen som måste komma till användning vid angrepp mot främmande makters territorium.

Ingen kan önska någonting annat än att den dagen skall komma, även om den alltjämt ter sig avlägsen, då mänskligheten upphört att ägna en stor del av sina krafter åt att fullkomna allt ohyggligare förstörelsevapen, då man i stället kan inrikta sina ansträngningar på att både atomenergin och andra veten-

skapens landvinningar uteslutande användes för att bereda människorna bättre och tryggare levnadsvillkor.

Ett nytt inslag i den världspolitiska konserten under det senaste året är den ryska s. k. fredsoffensiven. Utrikesministern talar om att Sovjetunionen visat ett stort intresse för kulturellt och vetenskapligt, särskilt tekniskt, samarbete och utbyte av erfarenheter med den icke-kommunistiska delen av världen. När man hör detta tycker man sig nästan se den kulturella järnridån rasa och Ryssland öppna sina gränser för ett fritt utbyte av informationer, kunskaper och idéer på alla områden. Men ack, vi är ännu långt, långt därifrån. Järnridån består alltjämt, även om en liten flik då och då lyftes för utsändande av omsorgsfullt sammansatta kulturella och sportsliga delegationer, vilkas rapporter vid hemkomsten ofta förefaller oss vara sorgligt avlägsna från verkligheten i den demokratiska världen.

Naturligtvis är det sant att själva järnridåpolitiken — som håller det ryska folket okunnigt om vad som sker i Västerlandet och som också minskar våra möjligheter att bedöma vad som faktiskt sker inom Sovjet-väldet — gör att man med glädje hälsar en än så liten förändring i diktaturernas hållning i fråga om kulturella kontakter och politiskt uppträdande. Men utvecklingen har redan visat, hur långt avståndet kan vara från ett ändrat betendemönster hos de styrande till en förändring av den sovjetryska politiken på väsentliga punkter. Ingenting vore mera oklokt än om demokratierna nu skulle sätta sin lit till att Ryssland väsentligt ändrat sin politik. En sak är att hoppas att det skall ske, en annan sak att räkna med att det *har* skett.

När det gäller att bedöma denna ändrade ryska attityd och de utifrån kommande riskerna för vår demokrati och frihet bör man för övrigt inte glömma dem som kommer från kommunismens

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

karaktär av världsfräslära. Den ryska politiken ter sig ofta gåtfull, men man får inte förbise, att i de ryska ledarnas tankevärld ingår de marxistiska idéerna om att det västerländska kapitalistiska samhället måste gå mot allt större motståndningar, som utmynnar i proletariats revolution och diktatur.

Revolutionen måste sålunda komma anser de. De kommunistiska partierna tar makten, eftersom de förkroppsligar proletariatet. Ur denna synpunkt är det bara logiskt, att de ryska ledarna bl. a. genom stöd åt kommunistiska partier i utlandet söker öka de sociala och ekonomiska svårigheterna i den icke-kommunistiska världen för att göra den snabbare mogen för revolution. Allt detta är saker, som vi i Sverige har anledning att hålla i minnet för att rätt förstå den ryska politiken.

Inställningen till den tyska frågan är belysande. Sovjetunionen hindrar alljämt fria val under betryggande former och motsätter sig tyska folkets fria beslutanderätt i fråga om en återförening av Öst- och Väst-Tyskland. Uppfattningen att om Tysklands försvarssamarbete med västmakterna hade inställts eller uppskjutits, så skulle Ryssland accepterat en återförening på rimliga villkor, framstår i dag än klarare som en illusion än tidigare. Man kan nu se den ryska politiken under den senaste femårsperioden i ett sammanhang och måste då konstatera, att de maktägande i Kreml under dessa år hade rikliga tillfällen att visa sin villighet att acceptera ett återförenat Tyskland. Men man handlade annorlunda. Enligt utrikesministerns framställning utvisade Genèveförhandlingarna i höstas »att Väst-Tysklands upptagande i atlantalliansen ur sovjetisk synpunkt ansågs ha skapat ett nytt läge som tills vidare gjorde återförening under rysk medverkan omöjlig». Uttryckssättet tycks ange, att herr Undén anser, att läget tidigare var sådant, att rysk medverkan till en åter-

förening på rimliga villkor var möjlig men att dessa möjligheter försvunnit. I så fall skall jag be att få uttrycka en rakt motsatt mening, på skäl som jag nyss anfört. Det har hela tiden rätt ett läge, där rysk medverkan i denna riktning tyvärr icke kunnat påräknas. På lång sikt kan enligt min uppfattning utsikter till återförening av de båda delarna — även om de f. n. ter sig ovissa — möjligen skapas genom att Väst-Tyskland och de västallierade för en fast och målmedveten politik men inte genom tysk och västallierad undfallenhet inför ryska krav att få för årtienden framåt bestämma över tyska folkets öde.

Sverige är en demokrati. Vårt folk accepterar andra folks självbestämningssrätt för att använda ett numera måhända omodernt uttryck. Låt oss då inte avstå från att hävda denna princip. Illa går det i längden för de små länderna, om de inte vågar offentligt hävda sådana självklara principer, därför att det möjligen kan framkalla ogillande i diktaturstater med en annan åskådning.

Jag lyssnade med intresse till utrikesministerns uttalanden om Europarådet och kan instämma, när han hävdar, att Europarådet i längden bäst utvecklas, om det erhåller lämpliga konkreta arbetsuppgifter. De förslag, som från svensk sida framställts och som bygger på erfarenheter från det nordiska samarbetet, tror jag förtjänar allvarlig uppmärksamhet i Strassburg. Likaså framstår det som angeläget, att medlemsstaternas utrikesministrar får fritt tillträde till Europaförsamlingens debatter. Jag kan helt instämma i utrikesministerns uttalande, att motsvarande ordning i fråga om Nordiska rådet, där regeringsmedlemmar har fri yttranderätt, visat sig vara ändamålsenlig. Men ett instämmande på dessa båda punkter behöver inte innebära, att man bestrider, att en del reformer i fråga om Europarådets konstitution kan vara

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

önskvärda. Jag tror också, att regeringarna i större utsträckning kunde ställa material för rådets politiska debatter till förfogande när det gäller världspolitiska problem, som har väsentlig betydelse för det europeiska samarbetet.

Det är glädjande att kontakten mellan Europarådet och OEEC förbättrats under senare år. En utveckling framstår inte som omöjlig, där OEEC i vissa avseenden kommer att tjänstgöra som verkställande organ i fråga om planer, som utarbetats inom Europarådet och som godkänts av såväl dess församling som dess regeringsrepresentanter. Den alltjämt på sina håll företrädde uppfattningen, att Europarådets församling inte därvidlag kan göra någon nyttig insats förefaller knappast vara välgrundad.

Jag hälsar med tillfredsställelse, att Sverige liksom övriga lågtullländer energiskt verkar för att OEEC inte endast skall sträva efter en avveckling av de kvantitativa importrestriktionerna utan också skall arbeta för en viss reduktion av tullnivåerna i sådana europeiska länder, där tullskyddet är relativt högt. Jag tror det vara av den största betydelse, att det europeiska samarbetet på detta område inte förlägges till den världsomspännande GATT-organisationen. Varför skulle inte det demokratiska Västeropa ha vissa möjligheter att även här uppnå resultat liksom tidigare i fråga om de kvantitativa restriktionerna? Tillåt mig påpeka, att det just är Europarådet, som ända från första början energiskt drivit på för att få regeringarna att acceptera ett europeiskt tullpolitiskt samarbete. Även om förhållandena t. ex. i Frankrike och Storbritannien för närvarande är sådana, att förutsättningar för omedelbara praktiska åtgärder saknas, är det av vikt, att förberedelsearbetet påbörjas och bedrivs energiskt. Det rör sig ju här om invecklade spörsmål, vare sig man skulle välja att gå den väg som brukar be-

tecknas som en europeisk lågtullklubb eller bildande av en europeisk tullpreferensunion av liknande slag som den, vilken sedan länge finns inom Brittiska imperiet. Det vore enligt min mening oklokt, om regeringarna i lågtullsländerna i Europa skulle avstå från de påtryckningsmöjligheter i handelsliberaliserande riktning, som Europarådets inkopplande på dessa frågor i intimt samarbete med OEEC skulle innebära.

Tillåt mig för övrigt i detta sammanhang erinra om de planer på ett långtgående tullpolitiskt samarbete mellan Frankrike, Italien, Tyskland och de tre Beneluxstaterna, som i princip godkändes vid de sex utrikesministrarnas möte i Messina förra sommaren. Experterna har här arbetat med berömvärd snabbhet och är i huvudsak färdiga med tekniska planer på en successiv tullsänkning, syftande till en tullunion och på sådant sätt kompletterande det samarbete, som anses böra följa därmed. Den som är van vid tågordningen i svenska kommittéer, kan inte undertrycka ett uttryck för sin uppskattning. Men förmodligen har man i Messina-staterna inte gjort som vår finansminister i skattefrågorna, d. v. s. begränsat utredningarna till deltidsarbete för ett par experter. Det kommer säkert att rinna mycket vatten under broarna, innan det kan bli fråga om att på allvar förverkliga dessa vittsyftande planer på en tullunion för nämnda sex stater. Men nog förtjänar arbetet därmed att följas med större uppmärksamhet i vårt land än som hittills visats detsamma. Vi skall inte vara alldeles tvärsäkra på att ingenting blir följderna av dessa ambitiösa projekt, på vars genomförande män som Spaak och Monnet sätter in alla sina krafter. Sveriges och Nordens ekonomiska läge kommer i mer än ett avseende att väsentligt påverkas, om en preferenspolitik, som omfattar större delen av Västeuropa, kommer till stånd.

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

Vad Nordiska rådet beträffar finns det för närvarande knappast anledning till en svensk debatt. Vid rådets möte i Köpenhamn rådde i stort sett enighet mellan de svenska regerings- och riksdagsrepresentanterna. Det gällde även den fråga, som var sammankomstens mest omstridda, nämligen den gemensamma skandinaviska marknaden. Både regeringsledamöterna och andra svenska representanter framhöll där det samma som utrikesministern i dag ånyo har understrukit, nämligen att ingen i Sverige tänker sig att en dylik åtgärd skulle genomdrivas utan att en bestämd stämning därför finns i vart och ett av de berörda länderna. Utredningarna är ännu inte färdiga, svårigheterna är många, och betänksamhet finns för övrigt på flera håll även inom det svenska näringslivet. Först på ett senare stadium och efter en ingående offentlig debatt kan det vara tid att fatta de avgörande besluten. Personligen vill jag dock tillfoga, att idén om en gemensam nordisk marknad för större delen av den nordiska handeln synes mig vara en konstruktiv tanke, vars förverkligande i längden skulle leda till betydande fördelar för vart och ett av de deltagande länderna. Inte mindre viktigt är, att en gemensam marknad skulle vidga och mångfaldiga kontakterna mellan de nordiska folken och lägga en god grund för en intensivare kulturgemenskap.

I en värld där omvälvande förändringar inträffar varje år, där andra folk, som står varandra mindre nära än de nordiska, visar sig inse det ekonomiska samarbetets betydelse, kan försiktigheten på våra breddgrader ibland te sig svårförståelig och trångsynt. Antag att de sex Messinastaterna går från ord till handling och börjar förbereda en tullunion redan nästa år med t. ex. en femårig övergångstid. Skall då vi i Norden som de enda moderna industriländerna i världen stå kvar på den be-

gränsade marknadens i längden hämmande utvecklingsstadium? Detta spörsmål kan näppeligen besvaras jakande. På ett eller annat sätt synes i varje fall ett land som Sverige ha anledning att delta i arbetet på friare handel även på regional bas som ett led i det närmande mellan demokratierna, som både ekonomiska och politiska hänsyn gör påkallat.

Vi har nämligen även andra skäl än de rent ekonomiska att mera aktivt än hittills intressera oss för vad som kan göras till främjande av en ekonomisk och social standardhöjning särskilt i södra Europa. Den fria världens styrka är inte bara ett militärt problem. Den beror också på stabiliteten och effektiviteten i de demokratiska staternas samhällen och på möjligheterna att inom demokratierna särskilt hos ungdomen väcka känslor av optimism, medarbetarskap och möjlighet till konstruktiva insatser för en bättre samhällsbyggnad. En tillväxt av kommunismens inflytande i södra Europas demokratiska stater skulle allvarligt försvaga dem och därmed den fria världen. Eftersom vårt land har ett starkt intresse av att den demokratiska världen konsoliderar sin ställning, kan vi inte se på den ekonomiska och sociala utvecklingen i Sydeuropa som någonting för oss likgiltigt. Vi har därför anledning överväga även sådana svenska insatser i ett demokratiskt europeiskt ekonomiskt samarbete, som måhända inte framstår som omedelbart ekonomiskt vinstgivande för vårt land men som kan bidra till att öka stabiliteten och påskynda framstegen inom den europeiska demokratiens område.

Kampen mellan ideologierna kommer under det närmaste årtiondet, såvitt man nu kan se, att i icke ringa grad bli en tävlan i fråga om förmåga att bereda människorna bättre levnadsvillkor. Vi i Sverige gör naturligtvis vår insats i denna tävlan främst genom ar-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

betet på en utveckling här hemma, men vi kan och bör inte vara ointresserade av hur det går i de andra europeiska nationer, med vilka vi är förenade i en gemensam demokratisk åskådning.

Jag vill här tillfoga något om strävandena att förbättra läget för de underutvecklade länderna utanför Europa. Levnadsstandarden i många av dessa länder är i dag inte högre än före kriget. Fattigdomen är så djup, att vår fantasi inte räcker till att föreställa oss hur människor kan leva under sådana förhållanden. Redan humanitära skäl tvingar oss därför till hjälpaktioner av väsentlig omfattning. Men också den politiska klokheten för här sin talan. Världens demokratier måste visa att de mer än diktaturstaterna är villiga att även med egna uppoffringar hjälpa sämre lottade folk. Det kommer inte att sakna betydelse för utvecklingen i dessa underutvecklade länder, där eljest kommunismen förefaller att ha trumf på hand vid en diskussion om de lämpliga ekonomiska organisationsformerna. Det är inte fråga om några politiska bimotiv till hjälp- och stödaktioner i den meningen, att de hjälpare staterna skulle få politiskt inflytande, som inskränkte de underutvecklade staternas fulla självständighet. Nej, det gäller en legitim tävling med de kommunistiska staterna i fråga om vem som kan och vill mest effektivt hjälpa människor, som lever under vidriga förhållanden. Jag är glad att Sverige i Förenta Nationerna stöder en utveckling av det tekniska biståndet. Jag hoppas att det så småningom skall visa sig möjligt att för användning till stöd åt de underutvecklade länderna reservera en väsentlig del av de jättelika belopp, som en internationell rustningsbegränsning skulle kunna inbespara. Men i avvaktnen härpå är det nödvändigt att hitillsvarande hjälpformer ytterligare utvecklas. För närvarande är hela Förenta Nationernas budget för åtgärder

av detta slag endast en ringa bråkdel av det stöd, som lämnas från Förenta staterna till underutvecklade länder — en omständighet som bl. a. statsrådet Ulla Lindström tycks ha lätt att glömma bort.

Ett av oroscentra i världen för närvarande är Främre Orienten. Konflikten mellan arabstaterna och Israel förefaller som utrikesministern också framhöll vara allvarlig, därför att den bottnar i en djupgående meningsskiljaktighet om Israels framtida bestånd. Detta är beklagligt. I vårt land finns väl inte mer än en uppfattning — såvida inte kommunisterna efter den ryska omsvängningen fått order från Moskva att tycka annorlunda — när det gäller önskvärdheten av Israels fortsatta utveckling. Vi följer med sympati också den arabiska världens strävan att bryta sig ur gångna tidens beroendeställning och efterblivenhet för att bygga upp bättre och modernare samhällen. Men vi som ser dessa spörsmål på avstånd kan inte se annat än att lösningen av dessa problem skulle underlättas, om man på alla håll accepterade Israel som en permanent statsbildning med rätt till en fredlig utveckling i en naturlig strävan att förverkliga två årtusendens drömmar om ett eget hem för det judiska folket.

Herr talman! Den alliansfria svenska utrikespolitiska kursen vinner alltjämt anslutning från alla demokratiska partier. Låt oss inte underskatta den fördel, som därigenom vinnes. Enighet har också hela tiden rått kring vår ideologiska gemenskap med västerns demokratier. Det är en helt annan sak, men den är inte i utrikespolitiska sammanhang likgiltig. I de svenska demokratiska partierna är vi alla väl medvetna om att Sveriges frihet och trygghet och demokratin i världen är helt beroende av att inte den kommunistiska diktaturen vinner överhand. Om denna intressegemenskap skulle det vara väl-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

kommet att något oftare få höra ett ord från svenska regeringens ledande män. Slutsatsen därav blir — lärom är vi överens — ingalunda alliansfrihetens övergivande men väl att vi i Sverige har skyldighet att göra en målmedveten insats för försvaret av vår frihet, så att vi därigenom bidrar till att stärka demokratiens ställning i världen.

I denna vår strävan är det inte oväsentligt, att känslan av ideologisk gemenskap med demokratierna hålles levande hos vårt folk. Med undran ser man hurusom den svenska regeringens huvudorgan, vars intima kontakt med utrikesledningen är väl känd, alltmera tycks hemfalla åt en minst sagt ensidig journalistik, där alla brister i västerns kultur eller politik åter och åter framhäves, medan bristerna i Sovjets politik och särskilt dess utrikespolitik träder mera i skymundan. Det finns i Sverige bara *en* mening om att alla rasstreck i samhällslivet bör försvinna till fördel för likställighet, och att det därför är beklagligt när någon av de amerikanska högskolorna i strid med landets lag handlar på annat sätt. Men likställigheten där och i andra länder bör gälla inte bara människor av olika ras utan också människor med olika politisk åskådning. Hur är det ställt inom östblocket med en icke-kommunistisk studerandes möjligheter att fritt få utbildas vid universitet och högskolor? Alla vet svaret. Man kan peka på mera väsentliga ting — den personliga friheten. Hur många miljoner människor i Sovjetunionen eller i Kina har förvisats till arbetsläger med mindre frihet än under förra århundradets slaveri? Hur är det med friheten för de baltiska folken, vilkas kulturella och politiska ledare har avlivats eller förvisats? Jag behöver inte yttra mig där om, alla känner det.

I stället för att bedöma svagheterna på andra håll mot denna bakgrund visar nu regeringens huvudorgan en

uppenbar iver att till det yttersta utnyttja de kvarvarande mycket beklagliga utslagen av rasdiskrimination i Förenta staternas södra delar och döjer därvid sådana väsentliga fakta som att numera en nästan lika stor del av negerungdomen i Förenta staterna som av svensk ungdom erhåller högre undervisning.

På ett socialdemokratiskt möte nyligen gavs en lika ensidig framställning. Det var försvarsministern som presiderade. När statsrådet Nilsson nästa gång ordnar ett sådant jättemöte, kan man då vänta att t. ex. en estländare inbjudes att tala om hur det är med esternas möjlighet att fritt utbilda sig och verka i sitt land? Och kan vi vänta att även då få se statsminister Erlander — kanske nyss återkommen från Moskva — på första bänken? Eller syftar en inflytelserik del av svensk socialdemokrati till att i vårt folks medvetande utsudda eller reducera den oerhörda, den gränslösa skillnaden mellan politik och samhällsliv i västerns demokratier och i österns diktaturstater? Från alla sådana tendenser känner i varje fall jag ett behov av att ta avstånd.

Den svenska utrikespolitiken behöver inget »stöd» av en ensidig skildring av vad som sker i världen. Vi har ingen anledning att nedvärdera demokratin och att uppvärdera diktaturen genom att underlåta att klart exponera olikheten i deras inställning till frågan om individernas och nationernas frihet och medborgerliga rättigheter. Tvärtom är det en fördel om vårt folk får en rättvisande skildring av de världspolitiska förutsättningar, inom vilkas ram vår utrikespolitik har att verka.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HJALMARSON (h):

Herr talman! Ett klart samband mel-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

lan utrikespolitik och försvarspolitik har alltid funnits. Detta samband har emellertid aldrig varit så intensivt eller så direkt som i allianssystemens och den tekniska krigföringens tidsålder. Kravet på en samordning är uppenbarligen helt tillgodosett inom sovjetblocket. Det dominerar diskussionen inom Atlantpakten med utlöpare. Det skulle vara illusionspolitik med orimligt risktagande, om de små och utrikespolitiskt obundna nationerna underlät att dra konsekvenserna av en utveckling, som inte förändras därför att man till äventyrs känner en allmän motvilja mot den. Inte ens för en liten stat finns det alltså längre någon möjlighet att isolera utrikespolitik och försvarspolitik från varandra.

I själva verket måste det naturligtvis vara ett medvetet eller omedvetet accepterande av denna tankelinje, som ligger bakom den avgörande vikt man från alla håll i den utrikespolitiska analysen fäster vid det militära styrkeförhållandet i världen, vid den s. k. maktbalansen. Det är bara en smula förvånande, att man inte fullföljer tankegången då man kommer in på våra egna förhållanden, på den svenska försvarspolitikens betydelse för svensk utrikespolitik. En viss maktbalans mellan de båda block, som dominerar världspolitiken, har inträtt, konstaterar utrikesministern. Vetskapen härom är enligt hans och mångas uppfattning en av orsakerna till det lugn, som nu förmenas föreligga.

Det är för det första väsentligt att något närmare söka bestämma vad det är för slags lugn i den internationella atmosfären som vi har. För det andra måste det — särskilt med det läge som råder mellan öst och väst — vara av alldeles avgörande vikt att med någon grad av precision veta, hurudan den verkliga maktbalansen är och vad det är som åstadkommit den.

Som utrikesministern framhöll har

det nu gått tre år sedan ord sådana som avspänning, fredlig samlevnad, ett nytt klimat började bli moderna. Visserligen har de mjuka formuleringarnas period haft sina mellanspel med våldsamma tirader om kolonialism, dollarimperialism och gangsterdiplomati, men undan för undan har de ryska ledarna börjat verka något så när otvungna i den mera hyfsade fraseologiens diplomatfrackar. Detta är naturligtvis ett framsteg — det är alltid trevligare när människor grälar med små bokstäver än med stora, särskilt när man vet att de måste gräla.

Men, herr talman, har därutöver något inträffat, något som kan anses i sak betydelsefullt? Kan de av Sovjet underkuvade folken andas friare? Är de mänskliga rättigheter, om vilka internationella konventioner föreligger, större eller säkrare i dag än för tre år sedan? Står tyska folkets omiskännliga och ur varje synpunkt berättigade krav att få bilda *ett* demokratiskt folk närmare sitt förverkligande? Är oron i Mellersta Östern bilagd? Har de ryska försöken till infiltration upphört? Är definitiv fred nådd i Korea?

Nej, säger man i debatten, men Por-kala har återlämnats till Finland.

Ett stycke urgammal finländsk och svensk bygd i omedelbart grannskap av huvudstaden i ett land, med vilket Ryssland har en särskild vänskaps- och biståndspakt, har återlämnats till sin rätte ägare — sedan det på grund av den tekniska utvecklingen förlorat all taktisk och strategisk betydelse. Den arrendator, som med revolvern för pannan på ägaren tvingat sig till arrendet, har behagat avflytta före laga fardag därför att han inte längre ansåg sig ha någon nytta eller glädje av arrendet.

Hur såg den tvångsarrenderade bygden ut då främlingarna avtågat? Sköv-lade åkrar, planlöst utbyggna skogar, gårdar i djupaste förfall, utplånade gravfält, en kyrka med traditioner från

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

tidig medeltid förvandlad till spelhus och danslokal. Man kan, herr talman, förstå glädjen hos de människor som får återkomma till den bygd, som trots alla bevis på »socialistisk återuppbyggnadsanda» dock ter sig som deras. Och man kan förstå både den regering och det folk som drar en suck av lättnad, när en till tänderna väpnad granne lämnar den egna huvudstadens tambur, men som tecken på en vilja till fredlig samlevnad med den fria världen är röda arméns gest i Porkala inte mycket att fästa avseende vid.

Såvitt man kan förstå är utrikesminister Undén av den uppfattningen, att lugnet i världen befordrats av den asiatiska neutralismens tillväxt. Av någon anledning redovisas ej i detta sammanhang de uttalanden de ryska ledarna gjorde under sin naturligtvis politiskt fullkomligt neutrala resa i Fjärran Östern. Måhända har rapporterna från vårt sändebud i New Dehli inte på den punkten varit uttömmande. Dessa uttalanden ger annars i sin grovt aggressiva form kunskap av bestående värde om det sätt, på vilket Moskva för sin del tolkar den indiske premiärministerns neutralitetsdefinition, samtidigt som de värtaligt vittnar om de nuvarande ryska ledarnas ömmande hjärta för alla dem som inte har *hela* sin frihet, naturligtvis under förutsättning att dessa lever utanför den absoluta frihetens sfär, utanför sovjetväldet.

Även Kina har, säger utrikesministern, accepterat den asiatisk-afrikanska neutralitetspolitiken och dess fem grundläggande principer, vilka alla talar om respekt för nationell frihet och integritet samt om fredlig samlevnad. Förmodligen avses Kommunistkina. Det är antingen en formalism utan mening eller helt enkelt folkdemokratiskt men icke demokratiskt språkbruk att tala om Pekingregeringen som garant för människors rätt att leva i frihet och fred. Behöver man erinra

om vem det var som laddade upp aggressionerna mot Korea och Indokina, om vem som vidmakthåller trycket mot Kambodja och Laos? Behöver man fråga, vilken regetings trupper det är som håller Tibet i en järnhård okupation?

Till det som från svenska utrikesdepartementets horisont benämnes »det nu rådande lugnet» kan väl inte gärna höra tumultet i Mellersta Östern. Man kan ha sin egen mening om det kloka och framsynta i att skapa staten Israel utan att under tillräcklig tid penetrera de praktiska psykologiska problem, som måste lösas om en sådan stat skall något så när friktionsfritt växa in i sin del av världen. Detta hade varit desto mera nödvändigt som just i den nya statens världsdel stormaktsintressena skär sig så att sanden gnisslar. Nu är emellertid Israel ett faktum. Detta framkallar irritation och oro i arabvärlden, men inom den nya statens gränser utföres en civilisatorisk gärning av imponerande mått. Staten Israel är därtill en levande symbol för miljoner människor, ett konkret uttryck för en månghundraårig dröm. Detta faktum kan inte utplånas.

Vad östblocket därvid tänker sig, är det ingen som vet. Att man har allt intresse av att hålla oron vid liv och att då och då få ett s. k. intermezzo till stånd är uppenbart. Provokationstekniken har gammal hävd i rysk imperialism. Man måste vara medveten om att det för närvarande kanske inte finns något område kring Medelhavets stränder, där korta spekulationer i ursinnig nationalism och primitiv aggressivitet lönar sig bättre än här. De storpolitiska krutdurkarna ligger emellertid nära. Vad som var avsett som ett begränsat politiskt svedjeland med fet aska att så missnöje i kan bli en stor brand utan att någon egentligen vet hur.

Det måste vara en uppgift för F. N. och de demokratiska krafterna i värl-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

den att söka pacificera de nejder, där nästan varje ortsnamn ger bibliska associationer. Det tillkommer inte oss att säga hur detta skall kunna ske. Vad vi måste ha rätt att anföra är, att lösningen inte får sökas på bekostnad av den judiska nationalstatens möjligheter att existera. Israel är på ett alldeles särskilt sätt knutet till F. N. och F. N:s anseende.

Lugnet i världen framstår vid närmare eftertanke oundvikligen som ett lugn på ytan. Trots tre års ansträngningar har det inte blivit mer, helt enkelt därför att aggressiviteten hos den aggressiva stormakten i sak är oförminskad och som en följd därav de reella motsättningarna i världen lika stora som de hela tiden varit. För vår del måste vi dra slutsatserna därav. Vi måste hålla klart för oss, att vi lever i konflikternas och konfliktanledningarnas period och rätta oss därefter. Vi får akta oss för att inbilla oss själva och varandra, att världssituationen är sådan som vi hoppas att den skulle vara.

Vårt land, herr talman, är ett av målen, tydligen ett av de väsentliga målen, för den psykologiska krigföring, som ryssarna kallar fredsoffensiv. Redan i och för sig är detta ägnat att framkalla eftertanke. Att vi utsättes för speciell vänlighet kan mot bakgrunden av den ryska utrikespolitikens utformning i ögonblicket vara minst lika talande som motsatsen. Det finns statsledningar som man bör frukta, även när de kommer med gåvor. Intensiteten i den mot oss riktade fredsoffensiven kan — och avsikten är väl just denna — suddas ut skärpan i den bild vi måste göra oss av vårt läge. Det måste stå klart för oss alla. Uppenbarligen har den redan på några håll haft tillämnad effekt.

Ju längre tiden går utan att den politiska ledningen i landet nämner var sak vid sitt rätta namn, desto större

blir faran för psykologisk infiltration, desto diffusare uppfattningarna om vår faktiska situation. Det är därtill uppenbarligen på det viset, att rätt många människor håller på att glida in i ett sinnessillstånd, som framför allt präglas av allmän fredsoptimism. De ser den lugna ytan och tror på den. De låter intala sig, att talet om fredlig samlevnad skulle betyda en benägenhet för ideologisk kompromiss från kommunisternas sida, att på den grunden en mellanform mellan frihetens livsform och slaveriet under en terrorregim skulle kunna växa fram. Med utgångspunkten att alla nog är lika goda kälsupare söker de efter en förment objektiv ståndpunkt, varvid de glömmar, att i kampen mellan frihet och förtryck finns det ingen objektivitet, ingen neutralitet.

I just detta läge är den formalistiska och överslättande terminologien särskilt farlig. Man talar om två maktblock, liksom från en helt utomståendes synvinkel. Man väger dessa mot varandra, som om det skulle vara oss likgiltigt, till vilkens förmån vågskålen sjunker. Sovjetblocket godtar inte tesen, att människorna själva har rätt att välja framtid och folken rätt att själva bestämma över sig och sitt. Västmakterna företräder den humana och demokratiska livsformen. Deras ansträngningar går ut på att skapa ett försvar — ett försvar för nationella och personliga värden, som ingen av oss vill mista, ett försvar mot aggression. Också vi är konkret och direkt beroende av styrkan i detta försvar. Också vi sitter på det solidariska, demokratiska försvarets gren, även om vi har en kvist för oss. Att bortse från dessa realiteter är varken realism eller objektivitet.

Den mycket omtalade maktbalansen är nämligen varken något hållbart skydd för friheten eller någon hållbar garanti för freden. Såvitt jag kan förstå, framgår detta med full tydlighet,

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

om man något närmare tänker igenom vilka realiteter, som ligger bakom föreställningen om en maktbalans och därvid försöker hålla fast vid att vad man resonerar om är styrkeförhållandet mellan öst och väst i sin totalitet. Östblocket har sedan kriget haft och har fortfarande obestridd överlägsenhet i arméstridskrafter samt i det flyg, som samverkar med dessa. Västmakternas försprång i marinstridskrafter har undan för undan inhämtats. Det är mot denna bakgrund västern lagt upp sin strategi, vars huvudlinje kan sägas vara att avbalansera underlägsenheten sammantaget i konventionella vapen med strategiskt flyg och inkonventionella vapen. Målsättningen därvid har uppenbart varit att skapa en sådan överlägsenhet, att den får avskräckande verkan, avskräckande inte endast för angrepp av storkrigets natur utan också för »bulvankrig», avgränsade attacker och utpressning genom krigshot.

Vad är det som nu håller på att hända? De ryska resurserna visar sig räcka icke endast till en successiv förnyelse av röda armén och röda marinen utan också till väldiga insatser för att skapa ett strategiskt flyg och ett vätevapen. Med andra ord: försprånget för de fredsinställda demokratierna i fråga om de modernaste vapnen håller på att inhämtas av det maktblock, som genom sin aggressiva grundinställning utgör ett ständigt hot mot freden. USA:s och Englands hittillsvarande överlägsenhet på atomsidan har utgjort den starkaste garantien för världsfreden. I och med att detta övertag är på väg att försvinna måste utgångsläget försämrats. Att utan andra kommentarer kalla detta maktbalans är att så låta sig fångas av det globala krigets mekanism, att man alldeles glömmer vilken uppgift västmakternas försvar har, och att Sovjet sannerligen inte håller sin genommekaniserade miljonarmé stän-

digt beredd för att ha paradtrupper på Röda torget 1 maj.

I den engelska diskussionen tror man inte, att den verkliga risken för ett fredssammanbrott måste hänga samman med en överlagd aggression över kontinenterna och världshaven. Snarare utgår man från att faran ligger i ett lokalt anfall i liten eller medelstor skala, som, om det inte går att isolera, resulterar i en lika väldig som plötslig aktion, där den som slår först vinner oerhörda fördelar. Går det lilla kriget att lokalisera, då kan världen andas lättare ett slag igen; det vill säga den del av världen, som inte är aggressionens experimentalfält. Korea behöver inte varje gång ligga i Korea, Prag inte varje gång i Tjeckoslovakien.

Det är mot bakgrund av det rådande lugnets egenskap av lugn på ytan och den så kallade maktbalansens verkliga art vi måste bedöma vår utrikespolitik. Den första omständighet, till vilken hänsyn måste tas, förefaller mig då vara, att det spända faktiska läget ställer oförminskade krav på vaksamhet, den andra att vår obundna linje i utrikespolitiken måste ges resonansbotten i en klar deklaration om vår samhörighet med demokratierna i världen — med de nationer, av vilkas bistånd vår förmåga till ett uthålligt försvar mot en angripare ofrånkomligt beror, ett bistånd, vars mottagande vi på olika vägar måste underlätta. Den tredje avgörande omständigheten är, att det är omöjligt att få gehör och respekt för vår utrikespolitiska linje, om den inte backas upp av en fast försvarsvilja och en försvarsordning, som verkligen är ett praktiskt uttryck för denna.

Vätebombsvapnet med dess komplement, det strategiska flyget, är ett stormaktsvapen. För taktisk användning — mot en angripande fiende — är atomvapnet däremot en större tillgång för en försvarare än för angriparen. Det ger uthållighet i försvaret och en viss

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

möjlighet att tvinga motståndarna att sprida sina krafter. Risken att bli överrumplad av en överlägsen motståndares koncentrerade styrkor minskas därmed. Att snarast möjligt införliva ett taktiskt atomvapen med den svenska försvarsorganisationen är därför enligt min mening ofrånkomligt. Såvitt jag förstår förutsätter detta både att ett stigande eftertryck måste läggas på den inhemska produktionen och att alla möjligheter, som kan dyka upp, verkligen tillvaratages att få materiel och erfarenheter utifrån på samma principiella villkor som gällt för annan krigsmateriel vi fått köpa.

En hänsynslös regim med maktpolitiska avsikter kan i ett tillspetsat läge försöka sig på att under hot om massförstörelse pressa fram medgivanden, som skenbart verkar begränsade men som sammantagna betyder kapitulation steg för steg. Utsikterna att lyckas därmed, att lyckas i försöken att paralysera motståndsviljan, är desto större ju mera oförberedda människorna är, ju större genomslag skräckpsykosens kan beräknas få. Därav följer att lockelsen att använda denna teknik snabbt måste minska med ökad materiell och andlig beredskap hos de tilltänkta offren.

Vår försvarsorganisation utgår från förutsättningen, att vi skall försvara oss i varje läge och att varje del av landet skall försvaras. Det är denna operativa målsättning som bestämmer kostnaderna för och utformningen av vår försvarsorganisation. De senaste årens utveckling och vad vi kan räkna med kommer att ske under de närmaste åren gör emellertid en principiell komplettering angelägen. Det bör sägas ut, det *måste* sägas ut att vi kommer att försvara oss, att hävda vår självbestämmanderätt, även om vi hotas med massförstörelse. Det är regeringens plikt att säga svenska folket detta och att göra det så, att ingen skytt av missförstånd kan uppstå någonstans i världen.

Det finns också i vårt land en pacifistisk strömning. Den är inte, såvitt jag vet, lokaliserad till något särskilt parti. Den existerar som en stämning, en många gånger utsagd allmän attityd. Denna pacifism har hämtat ny näring ur en förtvivlans resignation: det är hopplöst att försvara sig, meningslöst att sätta sig till motstånd; att kapitulera är enda chansen att överleva. Man kan för ett ögonblick bortse från att denna uppgivelseanda, hur värtaligt den än uttrycker sig i protestresolutioner mot våld och våld, ger våldspolitiken fritt spelrum och urholkar förutsättningarna för människorna att över huvud taget företräda en personlig uppfattning. Victor Svanberg har skrivit några ord: »Den snabba atomdöden är inte det värsta sättet att sluta på. Värre än att dö är att inte ha något att dö för. Och ännu värre vore att överleva de världens död, som man levat för.»

Ingen tror, herr talman, att den oreflekterade pacifismen är en strömning med verkligt inflytande i vårt land. Vi vet för mycket om vad vi har att försvara för att glida in i någon försvarsnihilism. Men — det ligger en fara i att den politiska ledningen i denna fråga ställer sig vid sidan, liksom att den närmast synes avvakta opinionsbildningen i försvarsfrågan. Regeringen har skyldigheter mot allmänna meningen, under alla förhållanden skyldighet att både ha och deklarerat en egen uppfattning, antingen detta är populärt eller ej.

Herr talman! Statsministern uppges skola resa till Moskva. Av de informationer utrikesnämndens ledamöter fått i tidningar och radio synes framgå, att det är en halvofficiell herr Erlander som reser. Vilken skillnaden är i förhållande till den halvprivata statsminister, som i höstas fick en kallelse, undandrar sig mitt bedömande, då statsministerns kansli inte haft någonting att meddela tidningarna därom. Jag vet inte, huruvida gästande politiker i Moskva

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

sjelva får uttrycka önskemål om de gåvor de regelmässigt utrustas med vid avfärden eller om den saken är reglerad efter rangrulla. Skulle en möjlighet föreligga att utöva inflytande i saken, vill jag bara ha påmint om att det ur svenska folkets synpunkt finns ting som väger tyngre som bevis för vänskap än bilar och pålsar. Dit hör till exempel en oförbehållsam ursäkt och skadestånd för det svenska flygplan, som med besättning sköts ned över internationellt vatten.

Av tidningspressen erfar vi också, dels att mycket höga herrar från Moskva kommer att inbjudas att besöka vårt land, dels att denna inbjudan utfärdats efter samråd mellan ordförandena i det norska, det danska och det svenska socialdemokratiska partiet. I Sverige torde väl samråd även ha ägt rum med bondeförbundet. Vi i högerpartiet är över huvud taget inte tillfrågade. Vi står alltså inte bakom denna inbjudan. De ryska dignitärerna är följaktligen ministären Erlander—Hedlunds gäster. Detta är ett konstaterande, inte ett omdöme, herr talman. Förfaringssättet ger oss en ny påminnelse om att vår regering är sig själv nog. Den förbehåller sig ensam beslutanderätt.

Det gör den självfallet också då fråga är om att utnämna chefer för beskickningar i främmande länder samt i övrigt högre tjänstemän i utrikesförvaltningen. Det finns alltså ingen formell anledning att diskutera vad som därvidlag skett på senaste tid. Naturligtvis kan det förefalla egendomligt både att huvudsakligen endast socialdemokratisk press kan fostra pressattachéer och att hela det svenska näringslivet med sina vidsträckta internationella förbindelser på åtskilliga år icke kunnat leverera en beskickningschef. Det kan ju vara så, att diplomatisk begåvning numera är ett socialdemokratiskt prerogativ. Om så är fallet har jag emellertid en bön till utrikesministern. Under

arbetsmarknadsstyrelsens överinseende bedrivs en omfattande s. k. yrkesvägledning. Yrkesvägledarna brukar skaffa sig informationsmaterial från högsta chefen för de olika förvaltningarna. En ung begåvad man med fallenhet för diplomati och intresse av utrikespolitik har, såvitt jag förstår, två vägar att välja på i sin yrkesutbildning. Antingen kan han till dryga kostnader skaffa sig en omfattande kompetens, underkasta sig ingående prövningar och genom resor och språkstudier vidareutbilda sig eller också kan han meritera sig i det socialdemokratiska partiet. Skulle nu utrikesministern vilja ange vilken väg som är den bästa, vilken som säkrast för till självständiga befattningar i utrikesförvaltningen? Ett besked från hans excellens utrikesministern skulle vara till ledning för icke så få unga män och kvinnor, som måhända fortfarande lever i den föreställningen, att det inte krävs något mer än förtjänst och skicklighet för befordran.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! De inlägg som här gjorts från högerns och folkpartiets sida ger kanske en liten föraning om hur man tänker lägga upp valrörelsen i höst. Man har en känsla av, när man lyssnar på dessa båda herrar, att de är alldeles ifrån sig inför de tecken på en avspänning, som för närvarande är påtagliga och som också understrukits åtminstone av herr Ohlin och av herr utrikesministern. Jag föreställer mig, herr Hjalmarson, att om man skall lägga upp en valrörelse på den linjen att nu skall vi skaffa så mycket atombomber som möjligt, då kan nog regeringen vara tacksam. Jag tror nämligen inte att detta kommer att uppskattas ens så värst mycket i åtskilliga av de kretsar, som högern och folkpartiet vänder sig till.

Jag vill dock notera en förändring i

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

herr Ohlins ståndpunktstagande. Han har i dag inte upprepat sitt krav för några år sedan om ett preciserat militärt samarbete med västmakterna. Han känner sig naturligtvis ideologiskt befrindad med de kapitalistiska makterna, det blir ingen överraskad av. Men nu accepterar herr Ohlin — och det tycker jag är ett framsteg — den fredliga samlevnaden och den fredliga tävlan mellan de båda systemen. Detta är både ett framsteg och en nyhet. Det kanske inte är så hoppfullt för de krafter som herrar Ohlin och Hjalmarson företräder med en sådan fredlig tävlan. Jag kanske får nämna att under tio efterkrigsår och tio förkrigsår ökade den industriella produktionen i Sovjetunionen 18 procent om året. I Förenta staterna, som är herr Ohlins idealland, var motsvarande ökning 2,8 procent. Det är i alla fall bra med en fredlig tävlan för att utveckla produktivkrafter och försörjningsbetingelser för folken, det borde man kunna acceptera antingen man är kommunist eller har en borgerlig samhällsåskådning.

Till herr Ohlins resonemang om Tysklands enande — jag skall återkomma till detta — vill jag bara ge en replik. Jag vill erinra om lösningen av den österrikiska frågan. Det är uppenbart, att en liknande lösning också hade jämnat vägen för det tyska folkets enande.

Herr Hjalmarson tycker att utrymningen av den enda sovjetiska utlandsbasen i Europa, Porkala, inte är någonting att tala om. Han skyller denna utrymning på den tekniska utvecklingen, som skulle göra porkalabasen meningslös. Är inte detta ett ganska farligt resonemang, herr Hjalmarson? Det är ju bekant att amerikanerna har omkring 500 militärbaser, som ligger långt utanför deras eget område. Det är inte bekant att en enda av dessa militärbaser utrymts. Kan det bero därpå, att den tekniska utvecklingen inte för amerikanerna gjort dessa baser överflödiga?

Eller kan det bero därpå, att det inte finns någon vilja att utrymma sådana utländska baser som för närvarande utgör en av de allvarligaste orosanledningarna och bidrar till att förgifta den internationella atmosfären?

Herr Ohlin ville — och det var inte första gången — betona de olika betydelser man lägger in i begreppet frihet. Han var inne på den status som en rad östeuropeiska stater för närvarande har. Herr Ohlin, varför inte tala litet om sådana förhållanden som ligger oss mycket nära? Varför inte exempelvis tala om de till Atlantpakten anslutna staterna — särskilt de mindre — som avstått från suveräniteten beträffande de egna stridskrafterna och avstått från att själva avgöra om de skall delta i ett nytt krig? Är inte detta ett mycket allvarligt angrepp mot friheten? Eller tag t. ex. fallet Västtyskland! Det är ju bekant, att den överenskommelse som träffats mellan Förenta staterna och Västtyskland utgår från att Västtyskland skall vara ockuperat till år 2004, alltså nära 50 år framåt. Varför inte låtsas om sådana frihetsbegränsningar? Amerikanernas verksamhet i Syd-Vietnam känner vi alla till. Vi har sett, hur de manövrerar undan den tidigare kolonialmakten Frankrike och själva sätter sig fast därstädes.

Herr Ohlin förklarade att orsaken till den spänning, som skärptes i början av 1950-talet, främst var det förhållandet, att medan västmakterna nedrustade behöll Sovjetunionen sina höga militära utgifter. Detta är oriktigt. Det har så auktoritativt som möjligt påvisats vilka inskränkningar av militärmakten som genomförts i Sovjetunionen. För övrigt kan man ju hålla i minnet vad som skett under de allra senaste månaderna. Men viktigare är herr Ohlins första påstående. Jag nöjer mig med att erinra om ett faktum, nämligen att de s. k. atlantpaktstaternas militära utgifter år 1949 i jämförligt penningvärde var sex

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

gångar så stora som de var år 1938. Man skall då också hålla i minnet, att åtskilliga av dessa stater då inte hade någon militärmakt, eftersom de var sönderslagna av krig. Detta gäller Frankrike, Holland, Belgien och en rad andra stater. Detta är vad man kommer till, när man jämför verkligheten med den framställning, som här har getts av anledningen till de svårigheter, som ännu i den internationella politiken lägger hinder i vägen för en slutlig reglering av alla frågor.

Herr Hjalmarson talade om »Atlantpaktens utlöpare». Såvitt jag kunde förstå, menade han att Sverige var en av dessa. Herr Ohlin ville ha med Sverige i en tullunion med de kapitalistiska staterna. Båda dessa propåer ger en bakgrund till den intensiva antikommunistiska och antisovjetiska offensiv, som högerns och folkpartiets inledare i dag har igångsatt.

Jag vill nu övergå till att säga några ord om den redogörelse som har lämnats av utrikesministern.

Den kommunistiska riksdagsgruppen kan ansluta sig till åtskilliga av utrikesministerns värderingar av de internationella problemen. Det gäller exempelvis i sådana frågor som den minskade krigsfaran, om Bandungkonferensen förra året, om nedrustningens betydelse för att bevara freden och om att man för överskådlig tid måste räkna med två tyska stater. Dessa värderingar leder också fram till en viktig slutsats: möjligheten att bevara freden är större nu än tidigare. Den fredliga samlevnaden är möjlig. Den samtidiga existensen av två ekonomiska system i fredlig tävlan med varandra är en idé, som är i färd med att besegra det kalla krigets irrlära. Vi har just sett herr Ohlin kapitulera inför densamma.

Det är väl inte så många — jag undantar naturligtvis herr Hjalmarson — som tror att anledningen till detta förändrade läge är Atlantblockets s. k.

maktbalanspolitik respektive den amerikanske utrikesministern mr Dulles' definition av densamma som »konsten att balansera på den yttersta randen av krigets avgrund utan att störta ner i densamma» — det var visst herr Hjalmarson som för en stund sedan talade om gangsterdiplomati! Den uppståndelse denna definition väckt hos västmakternas regeringar, det amerikanska folket och i det svenska regeringsorganet bevisar motsatsen.

Indirekt snuddar utrikesministern vid den verkliga förklaringen: krigsfaran är mindre, därför att krigskrafterna försvagats, därför att fredskrafterna oavbrutet växer.

Man kan inte när man konstaterar förändringen i läget bortse från den världshistoriska betydelsen av att det efter andra världskrigets slut uppstått ett världsläger av stater med socialismen som mål och i vilka de ekonomiska drivkrafterna till krig avskaffats. Att detta läger därjämte rymmer dubbelt så många invånare som Atlantblockets samlade befolkning är ett faktum, som de politiska och militära blixtriksstrategerna inte längre kan lämna ur räkningen.

Nästan lika omvälvande är de förändringar som ägt rum i den tidigare koloniala världen och som utrikesministern mera i förbigående antyder. Att fyra femtedelar av de tidigare koloniernas befolkning, hälften av jordens befolkning, upprättat självständiga stater har ännu mer förändrat kraftförhållandena till fredssakens fördel. Utrikesministern pekar med rätta på Banoengkonferensens betydelse därvidlag. Att 29 stater i Asien och Afrika för första gången i historien samlades för att göra slut på det koloniala slaveriet, bevara freden och försvara varje folks rätt till ett självständigt nationellt liv och därvid kunde fatta eniga beslut väger mångfaldigt tyngre än de konstlade pakter, som den amerikanska rege-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

ringen lyckats snickra ihop i Sydöstasien och Främre Orienten.

Allt detta jämte andra förhållanden som utrikesministern berört har minskat krigsfaran och gör att man kan tala om en viss avspänning och ett möjligt fredsperspektiv.

Detta innebär naturligtvis inte att faran för nya krig är över. De *ekonomiska* drivkrafterna för nya krig finns alltså kvar. Krigets krafter har därför ännu ett stort svängrum. Utrikesministern konstaterar att ett visst närmande mellan öst och väst har skett i nedrustningsfrågan. Det måste dock tilläggas, att när Sovjetunionen för att befordra ett sådant närmande accepterat uppmärksammas västmaktsförslag så har dessa makter sprungit ifrån desamma. Därför har den centrala frågan, att skapa en stabil fred, ännu inte getts en definitiv lösning.

Det kan finnas många orsaker här till. Det finns ömsesidig misstro. Från väst proklamerar ibland som mål att likvidera det socialistiska systemet, att förändra Centraleuropas gränser och den statsordning som upprättats i de folkdemokratiska länderna. Sådant försvårar fredliga regleringar av tvistefrågorna. Men man kan inte nonchalera den betydelse som de militära rustningarna tillmätas såsom konjunkturstimulans i väster. Frågan är om man kan nå verkliga resultat förrän man ersatt parollen: rustningar och handelsblockad, med parollen: nedrustning och handel. Om kriget som »konjunkturstimulans» inte längre står till förfogande, kan fortsatta rustningar bara skänka en galgenfrist åt det kapitalistiska näringslivet. Samtidigt som de en tid uppskjuter krisen brygger de för att göra densamma hårdare och mera ödeläggande.

Ty det verkliga läget, herr talman, är följande:

Det har uppstått en ny världsmarknad som omfattar två femtedelar av världens befolkning. Detta har väsent-

ligt reducerat de gamla industriländernas avsättningsområde. Förhållandet var ännu inte så kännbart så länge Tyskland och Japan var slagna till marcken och de västeuropeiska staterna var upptagna med att återuppbygga vad kriget förstört. Men nu har ett nytt läge uppstått eller håller på att uppstå. De västeuropeiska länderna kämpar för nya marknader. Västtyskland och Japan har ryckt in som konkurrenter på det minskade marknadsområdet. Före detta staternas andel av världshandeln minskar. Därför är också kampen om marknaderna allt hårdare, och den kan inte neutraliseras av stora rustningar.

För vårt eget land börjar denna situation att bli hotfull. Före detta staterna och Västtyskland säljer redan dubbelt så mycket varor till vårt land som de köper från oss. Det är ganska märkligt att detta problem inte berörts av utrikesministern.

Jag tror att de flesta i denna kammar är överens om att den amerikanska blockadpolitiken mot det socialistiska lägre lands länder är både kortsynt och skadlig. Den antas försena det socialistiska uppbygget, men den kan inte förhindra detta. Den största skadan vållas dock det kapitalistiska näringslivet. Därför måste enligt min mening spärrarna för handeln mellan öst och väst rivas ner. Ökad handel kan underlätta nedrustningen och öka folkens säkerhet.

En fråga i detta sammanhang är det s. k. Europarådets verksamhet. Utrikesministern säger att den svenska uppfattningen om Europarådet är att detta bör reduceras till »ett instrument för opinionsyttringar». Han konstaterar också ett växande missnöje över rådets maktlöshet i relationerna gentemot ministerrådet. Egentligen är denna utrikesministerns kritik en bekräftelse på de invändningar vi reste när Sverige inträdde i denna egendomliga organisation.

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

Skall man betrakta vad som står på s. 34—37 i den tryckta redogörelsen för Europarådets verksamhet såsom ett tillmötesgående av den svenska ståndpunkten? Det handlar helt enkelt om ett politiskt program för att hindra positiva överenskommelser inför den då förestående konferensen mellan de fyra storas utrikesministrar, som sammanträdde i Genève i slutet av oktober förra året. Det är ett antisovjetiskt, västorienterat och naturligtvis antikommunistiskt program med kriget som perspektiv. Ty anspråken, herr talman, på att förändra de östeuropeiska ländernas status kan naturligtvis inte tillgodoses utan krig. Programmet motsätter sig vidare en överenskommelse med Sovjetunionen om Europa. Det kräver tysk återförening — uppenbarligen på parisordragens grundval — vilket innebär att Östtyskland skulle inträda i Atlantpakten.

Måhända är det sådana former för opinionsyttringar som föranlett den nye franske utrikesministern att försöka övertala västmakternas utrikesministrar att revidera utrikespolitiken och kommit honom att konstatera att krigets politik har avvisats och att, som det heter: »Vi måste nu föra en fredens politik...»

Jag noterar med tillfredsställelse att tre svenska delegater inte röstade för det här omnämnda dokumentet, men glädjen grumlas av att också svenska regeringsanhängare solidariserade sig med detsamma.

Borde inte Sveriges medlemskap i denna församling nu upptas till omprövning? Är det inte ett bedrägeri att en minoritet europeiska stater proklamerar sig själva som Europa, vilket föreskriver för flertalet europeiska folk hur de skall skicka sig? Kan det stå i överensstämmelse med Sveriges officiella neutralitetslinje att medverka i en blockbildning som har en klart politisk karaktär, som utgör ett militärt

annex till Atlantpakten och som dessutom gör anspråk på att diktera de avslutna staternas handelspolitik?

Europarådet är inte ett organ för europeiskt samarbete, utan ett organ för Europas söndring.

Vissa försök har gjorts att förbättra relationerna mellan Sverige och Sovjetunionen. Det livliga idrotts- och kulturutbytet är av stor betydelse. Att den svenska riksdagen i fjol sände en delegation till Sovjetunionen och i vår erhåller en svarsvisit från högsta Sovjet är nytt och viktigt i strävandena att förbättra förbindelserna mellan två grannfolk. När nu den svenske statsministern om några veckor reser österut bör detta ge ännu ett bidrag till att övervinna hinder för ett ömsesidigt samarbete på det politiska, kulturella och idrottsliga liksom de ekonomiska relationernas område. Inte minst viktigt är att det borde kunna bidra till att på alla områden förbättra läget kring Östersjön.

Denna frågas betydelse framgår inte minst därav att Västtyskland för fullt förbereder sig på att återigen bli en östersjömakt.

Östersjöområdet erbjuder många möjligheter för ökad handel och inte minst för en handel som inte är utsatt för samma växande krishot som området västerut. Fortfarande är bara bråkdelar av möjligheten att vinna en återförsäkring mot den hårdnande konkurrensen i väster utnyttjade. Handel och nedrustning är i dag det viktigaste i försvaret av freden.

Tyska demokratiska republiken är även ett viktigt östersjöområde. Vi är helt eniga med regeringen om den värdering regeringen gjorde i fjol av tysklandsfrågan efter parisordragens genomtrufande. Man måste nu, så länge Atlantpakten består och Tyska förbundsrepubliken är medlem av den samma, räkna med två tyska stater. Man måste beklaga detta. Men man

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

kommer ändå inte ifrån fakta — Tyska demokratiska republiken kommer *aldrig* att införlivas med Atlantpakten.

Är det då inte på tiden, herr utrikesminister, att Sverige normaliserar förbindelserna med denna stat? Det pågår redan en betydande handel mellan våra båda länder, men denna kan säkert till ömsesidig fördel göras större. Normala förbindelser är av den största betydelse både för att öka handeln, och för att minska friktioner och förbättra Sveriges förbindelser med hela Centraleuropa.

Vi hemställer därför till regeringen att denna gör vad den kan för att normalisera relationerna visavi Tyska demokratiska republiken.

Den västtyska upprustningen börjar bli ett allvarligt östersjöproblem. Inom fyra år skall en flotta uppställas som räknar 21 eskadrar med 170 krigsfartyg, av vilka flertalet baseras i Östersjön. Dessa stridskrafter iständsättes för Atlantblockets räkning.

Därmed uppstår ett nytt oroselement, så mycket mer som samma krafter, vilka i vår tid utlöste två världskrig fortfarande regerar Västtyskland.

Men trots detta är situationen i grunden förändrad. Västtysklands anslutning till Atlantpakten stärker inte denna, utan bildar fröet till dess upplösning. På samma sätt som denna anslutning skapade något som närmar sig panik i Frankrike och andra västliga länder gav den en ny stimulans till de växande krafter som i Västtyskland vänder sig mot nya krig.

Sverige kan göra många insatser för att stärka freden och förbättra samarbetet mellan staterna.

Vi är samtidigt eniga med regeringen om att alliansfrihetens linje och neutraliteten bör upprätthållas. Krigets krafter har ännu alltför stort svängrum. Vi anser att erfarenheter och utveckling bekräftat riktigheten för Sveriges vidkommande av neutralitetspa-

rollen. Man kan ge många goda ideella skäl för denna neutralitetspolitik. Neutraliteten är en politik för att bevara frihet och fred, en politik mot blockbildningar, en politik för samarbete med alla folk, en politik för respekt för andra folk, en politik för icke-inblandning och för icke-aggression.

Ja, man kan till och med säga att neutralitetssträvandena vuxit ut till en verklig fredsfaktor. Indiens hållning, som starkt påverkar Asiens och Afrikas folk, ökar sympatierna för denna fredsfrämjande politik. Idén om ett neutraliserat bälte av stater i Europa från syd till nord vinner anslutning även västerut och har starka sympatier i Västtyskland. Österrikes inträde i de neutrala staternas krets, som högtidligt erkänts av svenska regeringen, har också aktualiserat frågan om stormaktsgarantier för neutrala stater.

Vi tror — och därmed skall jag sluta mitt anförande — att en sådan linje även skulle vara till fördel för vårt land. Om sådana garantier för Sveriges neutralitet erhöles från stormakterna och från våra grannar skulle i någon mån nackdelarna av Danmarks och Norges anslutning till Atlantpakten motverkas.

Detta, herr talman, är några problem, som bör ingå i en debatt om Sveriges utrikespolitik.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr PETTERSSON i Dahl (bf):

Herr talman! Nordiska rådets, Europarådets och FN:s rapporter ligger ju till grund för denna debatt. Det synes mig härvid särskilt vara anledning att beträffande Nordiska rådet understryka betydelsen av att Finland nu kommer med i detta arbete. Det måste betecknas som en stor framgång för den nordiska gemenskapstanken. Vi känner säkert alla stor tillfredsställelse över att den

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

nordiska familjen genom Finlands inträde blivit fulltalig. Finland var ju med för första gången som medlem i Nordiska rådet vid den fjärde sessionen i Köpenhamn i slutet av januari och början av februari detta år. Nu deltog helt naturligt de finska representanterna inte så aktivt i debatterna vid detta första möte, men deras stora intresse för det nordiska samarbetet var inte att ta miste på. Jag vill hoppas, att detta samarbete i framtiden skall lända till gagnande resultat såväl för Finland som för de övriga nordiska länderna. Förutsättningen är givetvis, såsom Finlands dåvarande statsminister Urho Kekkonen underströk vid köpenhamnsmötet, att utrikes- och försvarspolitiken hålles utanför rådets verksamhet. Det har vi ju anledning att framhålla även från svensk sida.

Även om Finland inte tidigare varit med i Nordiska rådet har det dock alltid haft sin naturliga gemenskap med de andra nordiska länderna. Vi har ju i vårt land alltid med särskilt intresse följt utvecklingen i vårt finska broderland. Porkalas återlämnande till Finland 40 år innan detta fördragsenligt skulle ha skett kan sägas ha återgivit landet dess fulla självständighet, och det är en händelse, som även gläder oss svenskar mycket. Den finska utrikespolitiken, den s. k. Paasikivi—Kekkonelinjen, har varit framgångsrik, och det må väl vara anledning att understryka, att detta varit till stort gagn även för vårt land och de övriga länderna i Norden. Nu har Finlands folk valt agrarledaren Kekkonen till sin nye president. Han har tillträtt sitt nya ämbete i en tid, då landet har att brottas med en svår ekonomisk kris. Jag är emellertid övertygad om att landet under hans säkra ledning snart skall kunna bemästra dessa inre problem, och att därigenom förbättrade möjligheter skall skapas för bland annat Finlands aktiva deltagande i det nordiska samarbetet.

Vid Nordiska rådets köpenhamnsmöte var framför allt frågan om en gemensam nordisk marknad föremål för intresse och debatt. De ekonomiska samarbetsproblemen är ju ingalunda lättlösta. Man måste förstå, att man från norsk sida hade vissa invändningar att göra. För Danmark är ju jordbruksproduktionen en stor exportnärings, och det ligger kanske nära till hands att man vill ha en förmånsställning för den danska exporten till de andra nordiska länderna, i den mån dessa behöver importera jordbruksprodukter. Det skall inte döljas, att detta kan innebära ett problem även i förhållandet Sverige—Danmark. Den självklara utgångspunkten för oss måste vara, att det svenska jordbrukets intressen inte får skadas. En kommitté sysslar redan med detta problem; i denna är svenskt jordbruk representerat genom Lantbruksförbundet, och jag har goda förhoppningar om att man skall komma fram till en lösning, som båda länderna kan bli nöjda med. Kanske kan det nordiska samarbetet på det ekonomiska området utvecklas snabbare än man nu kan ana. För övrigt kan det vara anledning att framhålla, att nordiskt samarbete inte bara gäller frågan om den gemensamma marknaden. Det framgår av de många rekommendationer om samarbete på sociala, kulturella och andra områden, som Nordiska rådet gjorde vid köpenhamns-sessionen.

Det är naturligtvis av största intresse även för vårt land, att det ekonomiska samarbetet i världen kan utvecklas. Det handelspolitiska arbete, som den ekonomiska europaorganisationen, OEEC, bedrivit, har lett till vissa framgångar. Strävandena att nå fram till valutakonvertibilitet har emellertid inte för närvarande så särskilt gynnsamt klimat. OEEC har i sin senaste rapport varnat för en inflationsutveckling i Västeuropa. Alla länder måste noga pröva de åstrammingsåtgärder, som bäst kan sättas

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

in i kampen mot inflationen, och löneexpansionen måste hållas inom de realistiska gränserna, säger OEEC. Dessa överkonjunkturproblem framträder ju särskilt i västdemokratierna med deras starka arbetsmarknadsorganisationer och den överfulla sysselsättning, som råder.

Värst är ju situationen i England. Den engelska högerregeringen har inte kunnat bemästra landets ekonomiska svårigheter. Man försökte ju länge med sådana små räntejusteringar, som vår hemmaopposition så djupt beundrat. Nog har den engelska räntepolitiken varit rörlig — den har på något mer än ett år rört sig inte mindre än 2,5 procent till det rekordhögsta diskontot av 5,5 procent. Den lärdomen har man kunnat dra av den engelska politiken, att en liten räntehöjning inte förslår i kampen mot en inflation. Man har ju också fått vidtaga andra åtgärder i England, t. ex. drastiska skattehöjningar. Prisstegringarna i England har varit betydande och valutareserven har smält samman kraftigt. Då England i handelspolitiskt avseende har en nyckelposition, kan dess svårigheter på det ekonomiska planet givetvis få vittgående konsekvenser.

Inom OEEC strävar man också efter att försöka få till stånd en utjämning av differenserna mellan tullnivåerna i olika länder. Sverige är ett lågtulland, och naturligtvis skall vi vara intresserade av en sådan utveckling. Men det är vissa synpunkter, som man härvid måste hålla i minnet. Vid den aktuella revisionen av GATT-avtalet har strävandena till utjämning av ländernas tullnivåer inte krönts med någon större framgång. Vi har all anledning att uppmärksamma, att de internationella avtalen inte får utformas på sådant sätt, att vår jordbruks- och trädgårdsproduktion kommer i ett missgynnat läge. Såsom vi från bondeförbundets sida kunde framhålla i höstas, när riksdagen behandlade frågan om det nya prissätt-

ningssystemet för jordbruket, måste man räkna med risken av att den amerikanska överskottsproduktionen av jordbruksprodukter kan kastas ut på marknaden genom en dumpingpolitik.

Översynen av GATT-avtalet har för övrigt inte lett till ökade förbud mot kvantitativa importregleringar utan synes i stället ge ökade möjligheter inte bara till importreglerande åtgärder utan också till en subventionering av exporten.

Förenata staterna har genom en undantagsbestämmelse fått rättighet att fortsätta med en starkt protektionistisk jordbrukspolitik, och det har förutsatts att även andra länder skall kunna få liknande rättigheter. Det måste då vara angeläget att vi vid vår anslutning till det reviderade GATT-avtalet tillser, att inte så betydande delar av vårt näringsliv som jordbruk och trädgårdsodling får ogynnsamma villkor.

Den viktigaste frågan för världens folk är enligt min mening att strävandena till samarbete i fråga om atomkraften fullföljs med positivt resultat. Atombomben och vätebomben är fruktansvärda förstöringsvapen som skulle hota hela den civiliserade världens bestånd om de komme till användning i ett världskrig. Inga ansträngningar får sparas i strävandena att få ett av alla länder godtaget förbud mot tillverkning och användande av atomvapen. Vårt land är litet och kan väl inte påverka dessa sammanhang i så stor utsträckning, men den enhälliga opinion som i detta avseende kännetecknar vårt folk torde dock inte vara alldeles utan betydelse.

Såsom framgått av den redogörelse som hans excellens utrikesministern lämnat kammaren kan man tyvärr inte säga, att en samförståndslösning beträffande såväl ett atomvapenförbud som en reducering av de konventionella rustningarna finns inom synhåll. Man vill emellertid hoppas att det är en rik-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultatet av OEEC:s senaste ministermöte

tig bedömning, att motsättningarna mellan staterna i detta avseende väsentligen har minskats.

Större framgång har FN haft i fråga om samarbete för fredligt bruk av atomenergien, där enighet i väsentliga avseenden har nåtts. Genom förmedling av den särskilda organisation för internationellt samarbete på atomenergiens område som skall bildas i anslutning till FN skall de medlemsstater, som själva saknar tillräckliga tillgångar på klyvbart material eller som inte har erforderlig teknisk expertis, få hjälp till framställning av atomenergi.

USA har ställt i utsikt ett sådant stöd, och man har ansett sig kunna tala om en Marshallplan på atomenergiens område. Atomkraften leder till fruktansvärda konsekvenser för världen om den missbrukas på så sätt, att den används till förstörelsevapen, men utnyttjas den rätt i fredligt bruk, skall den kunna möjliggöra en framstegsutveckling för mänskligheten i så hög grad, att vi ännu bara kan ana den. Vi har all anledning att söka främja samarbetet på detta område, så att resultatet av vetenskapens framsteg snarast möjligt kan tillgodogöras. Det är inte utan sin betydelse att vi därigenom i vårt land också skulle slippa göra ytterligare ingrepp mot våra vattenfall.

Jag vill med tillfredsställelse konstatera, att intresset för det fredliga utnyttjandet av atomenergien ökat kraftigt, inte minst i vårt land, efter FN-konferensen i fjol. Även inom OEEC har man beslutat skapa ett särskilt organ för samarbete med avseende på det fredliga utnyttjandet av atomenergien. Nordiska rådet beslutade ju också vid köpenhamnsammansammanträdet att rekommendera de nordiska regeringarna att genom ett samordningsutskott närmare undersöka möjligheterna av ett ökat nordiskt samarbete i fråga om atomforskningen och atomenergiens fredliga utnyttjande.

Excellensen har i sin redogörelse erinrat om att den utrikespolitiska debatten under de senaste åren dominerats av sådana uttryck som avspänning, fredlig samlevnad och Genève-anda. Även om det kan vara skäl att fråga sig, vart Genève-andan tagit vägen, kan man väl ändå våga konstatera, att umgängestonen i de internationella sammanhangen blivit mindre hetsig än förut och att större vilja till förhandlingar nu synes råda.

Vi vill gärna tro, att krigsfarans minskats, men vi måste nog akta oss för att dra förhastade slutsatser. Det är inte säkert att den avspänning som vi talar om verkligen baseras på en sinnesändring av det positiva slaget. De internationella problemen är ännu mycket svårlösta, och det är inte säkert att man kommit så mycket närmare deras fredliga lösning, även om vi givetvis vill hoppas det. Det bör kanske särskilt uppmärksammas, att den tyska frågan alltjämt är olöst. Tyskland står ju också fortfarande utanför FN-organisationen.

Världen är fortfarande delad i två block, i öst och väst. Inom överskådlig framtid synes ingen ändring kunna inträda häri, men det är nödvändigt för oss att söka leva tillsammans med utgångspunkt från de förhållanden som råder. Det är naturligt att vi med intresse följer utvecklingen hos vår stora östra granne i den mån vi har möjlighet att göra det. Den ryska jordbruksproduktionen har slagit fel. Sovjet har säkerligen inte heller så rikligt med kol, olja och stål och det är sannolikt att sådana faktorer påverkar utformningen av den sovjetiska utrikespolitiken.

Såsom man kunde se under riksdagsresan i Sovjet i fjol har man där hunnit ganska långt på det industriella området, men däremot har man säkert oerhörda svårigheter inom jordbruksproduktionen. Man kan inte komma ifrån att det beror på systemet, på att jord-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

bruket drivs i stora kolchoser eller sovchoser. Det egna företagarintresset är en faktor som därmed aldrig kommer till utnyttjande. Här i Sverige har vi självständiga brukningsenheter som är tämligen små, och det kan inte bestriidas att vi på den vägen nått en mycket hög produktivitet. I kollektivjordbruken har man inte möjlighet att nå en sådan effektivitet.

Vid den kommunistiska partikongressen i Sovjet för kort tid sedan ägde en del anmärkningsvärda händelser rum. De nuvarande sovjetledarna gick till förvånansvärt skarpa angrepp mot Stalins enmansdiktatur och mot personkulten kring Stalin. Stalin-epokens politisk förklarades i många avseenden ha varit ett misstag — nu vill man i stället bekänna sig till något som man kallar det kollektiva ledarskapet.

Om denna ändring hos det statsbärande ryska partiet betyder någonting för världen, är väl ännu svårt att avgöra. Ideologiska omkastningar brukar ske snabbt. Även en kollektivistisk diktatur är ju en diktatur i motsättning till det demokratiska system som vi har i västern. Det ökade intresse för kulturella och vetenskapliga kontakter med demokratierna i väster som Sovjetunionen under senare år visat måste vi emellertid hälsa med tillfredsställelse. Man har börjat lätta på den s. k. järnridån. Vår demokratiska värld och sovjetvärlden är alltså skilda världar, men det är nödvändigt att vi söker leva tillsammans i fred. Ökade kontakter på olika områden, framför allt i kulturellt och vetenskapligt avseende, måste härvid vara av största värde. De ökar folkens förståelse för varandra och därmed också möjligheterna att bevara fredliga förhållanden i världen.

Herr SKOGLUND i Umeå (s):

Herr talman! I den utrikespolitiska debatten under senare år har det nor-

diska samarbetet tilldragit sig särskilt intresse. Nordiska rådet har vunnit smickrande uppmärksamhet i andra länder, där man fått intryck av att vi här i Norden skapat ett samarbetsorgan, som har utsikter att avsätta praktiska resultat. Det är väl ännu för tidigt att säga, om de förhoppningar som knutits till Nordiska rådet skall kunna infrias. Men onekligen har debatterna inom Nordiska rådet om nordiskt ekonomiskt samarbete i hög grad bidragit till att klarlägga problemen och skapa ett aktivt intresse för samsamarbetssträvandena.

Medan Nordiska rådets möte i Stockholm förra året präglades av en alltför stark splittring på frågor av ofta sekundär betydelse, fick man vid rådsmötet i Köpenhamn i februari i år uppleva en debatt om det ekonomiska samarbetets förutsättningar, som var utomordentligt instruktiv och värdefull. Det kan bara beklagas, att de argument för ett vidgat ekonomiskt samarbete, som framfördes av representanter för både regering och opposition i vårt land, skulle göra så ringa intryck på de norska borgerliga representanterna. Det har ibland sagts, att de socialdemokratiska partierna skulle vara motsträviga mot ett ökat samarbete mellan olika stater i Europa. Här i Köpenhamn fick man ett åskådligt exempel på hur fruktan för ett samarbete över gränserna var mest utpräglat hos en del av de borgerliga partier, som var representerade, medan de socialdemokratiska partierna ställde sig mera positiva.

Även om den norska borgerlighetens hållning sålunda var en besvikelse, finns det ingen anledning att misströsta om resultaten av de fortsatta strävandena att uppnå en gemensam nordisk marknad.

Vid sidan av diskussionen om samarbetet i Norden har samsamarbetsproblemen inom Förenta Nationerna tilldragit sig mindre intresse här hemma. Ändå finns

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

det skäl att uppmärksamma, att Förenta Nationernas generalförsamling vid sitt senaste möte tog ett stort steg mot förverkligandet av universalitetsprincipen, när den beslöt att på en gång invälja 16 nya medlemsstater, däribland flera demokratiska stater i Europa, som länge väntat på inträde. Sverige har under lång tid hävdad universalitetsprincipen i diskussionerna om Förenta Nationernas medlemsfrågor, och generalförsamlingens beslut kan sålunda inregistreras som en seger för den svenska ståndpunkten. Från svensk sida har hävdats, att Förenta Nationerna ej bör göras till en organisation av likasinnade stater eller en antikommunistisk allians, och man måste därför acceptera att det bland de nya medlemmarna ingår kommunistiska stater, vilkas regimer tillkommit på allt annat än demokratisk väg. Man kan också beklaga att Förenta Nationernas beslut vid krigsslutet att bojkotta Franco-Spanien, vars regim samarbetade med axelmakterna, nu avslösts av ett nästan enhälligt inval av Spanien i Förenta Nationerna. Men också detta beslut får ju betraktas som en konsekvens av universalitetsprincipens tillämpning.

Alltjämt kvarstår dock frågan när Kina skall få en reell representation i Förenta Nationerna. Den svenska regeringen har ju sedan länge hävdad, att det är inkonsekvent och ohållbart att i längden låta Kina representeras av Formosaregimen, och de senare årens utveckling har ytterligare styrkt denna ståndpunkt. Opinionen för att Pekingregimen skall få tillträde till Förenta Nationerna tycks också ha ökat bland Förenta Nationernas medlemmar. Även om man kan förstå de känslor, som avhåller Förenta staterna från att här inta en positiv ståndpunkt måste man beklaga, att det ännu inte varit möjligt att uppnå enighet mellan stormakterna i denna fråga. Pekingregimens representation i Förenta Nationerna kan

givetvis inte väntas medföra en automatisk lösning av de brännande politiska problemen i Fjärran Östern, men den skulle åtminstone skapa förutsättningar för mindre komplicerade och prestigebetonade förhandlingar än för närvarande.

Den kommunistiska världen synes för närvarande vara inne i en märklig utvecklingsfas. Den nyligen avslutade kommunistiska partikongressen i Moskva gav nya signaler på både det ideologiska och det utrikespolitiska planet, som förtjänar att uppmärksammas. En av dem ger besked om att de ledande politikerna i Sovjetunionen nu tagit bestämt avstånd från den envåldshärskarkult, åt vilken stalinismen offrade, för att i stället ge sin anslutning till grundsatsen om det kollektiva ledarskapet. En annan är den, att en socialistisk regim anses möjlig att uppnå jämväl på parlamentarisk väg. Som socialdemokrat kan man inte undgå att notera, att kommunismens främsta auktoriteter nu deklarerar, att en socialistisk utveckling är möjlig med fredliga och demokratiska metoder.

Motsättningen i denna grundläggande fråga var på sin tid motivet till den kommunistiska splittringen av arbetarrörelsen.

Jag förmodar att kommunistkongressen här hemma i början av detta år måste ha givit våra bolsjeviker mycket att fundera över. Får de nu också order om att från och med detta nu vara anhängare av samma fredliga och demokratiska metoder som socialdemokratien, ja, då måste de väl fråga sig, huruvida ordern innebär att de skall upphöra med sin partiverksamhet eller om det i målsättningen fortfarande finns avgörande skillnader mellan den demokratiska arbetarrörelsen och kommunismen. Framtiden får naturligtvis utvisa, hur pass uppriktigt menade de nya kommunistiska signalerna är, och den svenska socialdemokratien har ing-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

en anledning att slappna i sin vakthållning mot våra kommunister.

Den internationella socialdemokratien känner sig för övrigt inte övertygad om att det här är fråga om en verklig kommunistisk sinnesändring. Socialistiska internationalen antog sålunda härom dagen ett uttalande, i vilket det heter, att de nya signalerna vid den ryska partikongressen »inte är tillräckliga bevis för en verklig ändring av den kommunistiska diktaturens principer och politik», och att de därför inte ger socialdemokratien anledning att frångå sin ståndpunkt, som innebär att man bestämt avvisar varje enhetsfront eller andra former av politiskt samarbete med diktaturpartier.

På det utrikespolitiska området har de ryska kommunistiska ledarna deklarerat sin sympati för stater, som önskar hålla sig utanför stormaktsallianserna, medan man ännu för ett fåtal år sedan betecknade en sådan politik som bedrägeri. Det är naturligtvis tacknämligt om stater som Sverige vinner ökad respekt för sin alliansfria politik. Självfallet har vi också intresse av att främja goda grannskapsförhållanden med Sovjetunionen. Samtidigt kan vi notera, att den svenska alliansfriheten också tycks bli bättre förstådd i västern än för några år sedan. Denna uppmjukning av attityderna på båda sidor kan måhända tas som ett tecken på att ingendera parten har en lika schematisk syn på de europeiska problemen som vid det kalla krigets höjdpunkt. Sveriges önskan om ekonomiskt och kulturellt samarbete med de demokratiska staterna i Väst-europa kommer till uttryck genom vårt medlemskap i Europarådet och OEEC, medan vi vidhåller vårt motstånd mot ett militärt samarbete med dessa stater.

Det förefaller emellertid som om världspolitiken i framtiden inte längre skall helt domineras av motsättningen mellan öst och väst. De underutvecklade länderna framträder som en själv-

ständig politisk kraft med egna målsättningar och krav. Sverige, som inte har några traditioner som kolonialmakt, har inte bringats i omedelbar kontakt med de f. d. kolonialländernas politiska strävanden, men genom vårt medlemskap i Förenta Nationerna tvingas vi att allt emellanåt deklarerera en ståndpunkt i frågor, som aktualiseras från deras sida. Just därför att vi inte själva är en kolonialmakt bör vi ha möjligheter att utan skygglappar bedöma dessa problem. Den svenska opinionen torde ha stor förståelse för den utveckling, som innebär att hela det gamla kolonialsystemet successivt avvecklas. De rapporter som når oss om händelserna i Nordafrika ger en tragisk belysning av de svårigheter, som uppstår när man alltför länge dröjer med att ta upp de koloniala folkens krav på självbestämmanderätt.

Men de underutvecklade ländernas problem möter oss också på det ekonomiska planet, där kraven på effektivare hjälp kan väntas öka i styrka, särskilt sedan Sovjetunionen börjat uppträda som konkurrent till Förenta staterna om att förse de underutvecklade länderna med tekniker och kapitalvaror. Kampanjen »Sverige hjälper» var ägnad att rikta den svenska opinionens uppmärksamhet på dessa problem, men det är angeläget att denna kampanj följes av ett mera långsiktigt upplysningsarbete och allvarliga överväganden av hur Sveriges bidrag till arbetet för de underutvecklade länderna i framtiden skall utformas. På socialdemokratiskt håll fruktar vi inte den fredliga konkurrens om de underutvecklade ländernas folk, som det på sista tiden har talats om som Sovjetunionens nya giv. Om blott kriget och krigshotet försvinner, har vi ingenting emot att de ekonomiskt starkaste makterna försöker överbjuda varandra i ekonomisk hjälp till svagare utrustade nationer. Den fredliga konkurrensen kan verka stimule-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

rande på hjälpsamheten gentemot de tekniskt underutvecklade länderna.

Det skall ingalunda förnekas att kommunismen kan ha utsikter att i en sådan konkurrens vinna vissa framgångar. För de fattiga folken i Asien, som bevittnat den materiella utveckling som skett i Sovjetunionen på relativt kort tid, kan det ligga nära till hands att efterbilda de sovjetryska metoderna. Men väljer de kommunismen, betyder det att de offrar den självstyrelse, som de tror sig ha vunnit efter den nationella frigörelsen. Kommunismen bjuder dem ett politiskt förtryck, som inte är bättre än ställningen som kolonier. De underutvecklade ländernas folk har behov av möjligheter både till ekonomisk utveckling och till former för politisk maktutövning, som inte utesluter en utveckling mot demokrati på längre sikt.

Den internationella socialdemokratien har vid flera tillfällen understrukit den utomordentliga betydelsen av att hjälpa de eftersatta länderna i deras politiska, ekonomiska och sociala utveckling.

Utrikesministern hänvisade i den översikt som han lämnade i dag till den allvarliga situationen i Mellersta Östern, främst spänningen mellan Israel och arabstaterna. Det förtjänar understrykas att den grundläggande orsaken till den spänningen är arabstaternas vägran att erkänna Israels existens som stat och som tillflykt för en stor del av världens judar efter de senaste årtiondenas antisemitiska förföljelser i olika länder. Arabstaternas blockad mot Israel är, som utrikesministern påpekade, föga förenlig med Förenta Nationernas stadga, och den hindrar ett intimt samarbete mellan Israel och arabstaterna, som vore ägnat att utveckla områdets resurser och att effektivt bekämpa fattigdomen i arabstaterna. Situationen har nu tillspetsats efter Bagdadpaktens tillkomst och Sovjetunionens ökade aktivitet i Mellersta Östern, som främst kom-

mit till uttryck i de tjeckiska vapenleveranserna till Egypten. Dessa vapenleveranser hotar att allvarligt störa den militära jämvikten mellan Israel och arabstaterna och att därigenom stimulera de senare till nya krigiska äventyr. Det vilar ett betydande ansvar på stormakterna, som medverkat till staten Israels tillkomst och som på olika vägar påverkat den politiska utvecklingen i Mellersta Östern. Man måste allvarligt hoppas att stormakterna visar sig medvetna om detta ansvar och förmår enas om åtgärder, ägnade att stabilisera läget.

För Sveriges del uppkommer frågan om vapenexport till någon av parterna. Mot bakgrund av de allmänna principerna för vår vapenexport förefaller en stark återhållsamhet här vara motiverad. Jag tar fasta på utrikesministerns ord att uppmjukningen i fråga om export till Egypten endast är tillfällig och avsåg redan beviljade licenser. En fortsatt svensk vapenexport till Egypten, som under senare tid framträtt med allt aggressivare tonfall mot Israel, måste vara ägnad att inge de allvarligaste betänkligheter.

Det stora internationella problemet framför andra är nedrustningen. Även om den nu rådande maktbalansen i världen utgör en garanti mot krig, vore det en oerhörd vinning för mänskligheten, om denna balans kunde upprätthållas på en lägre rustningsnivå. Förhandlingarna om en gemensam plan för nedrustning har ju länge befunnit sig i ett dödläge. Som utrikesministern nämnde har detta dödläge under förra året brutits genom förslag som framlagts från bägge sidor. Även om man ännu inte vunnit några positiva resultat, har det dock inträtt någon ljusning i läget. Den internationella socialdemokratien har nyligen understrukit att en internationell nedrustning måste utformas så att den samtidigt ökar alla berörda parter säkerhet, inte bara en parts säkerhet på de andras bekostnad. Man har

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

också samlats kring parollen att det varken kan genomföras nedrustning utan kontroll eller kontrollåtgärder utan nedrustning, utan att man måste inrikta sig på att successivt genomföra den nedrustning som för närvarande låter sig kontrolleras. Det finns skäl att hoppas att en överenskommelse om nedrustning också skall underlätta lösningen av andra internationella tvistefrågor, bl. a. problemet om Tysklands återförening.

De socialdemokratiska partierna i Europa fäster den största vikt vid de framsteg som hittills vunnits under förhandlingarna i nedrustningsfrågan och väntar sig att ökade ansträngningar skall göras i syfte att vinna åtminstone partiella resultat inom en någorlunda snar framtid.

Herr HAGBERG (k) kort genmäle:

Herr talman! De båda sista talarna har erinrat om Sovjetunionens kommunistiska partis kongress, och herr Skoglund i Umeå har i anledning av densamma interPELLERAT Sveriges kommunistiska parti. Därför skulle jag vilja göra några repliker. För det första får man akta sig för att dra alltför långtgående slutsatser i vissa saker som förekommit på denna kongress, exempelvis när regeringsorganet i går hade en artikel, där saken framställdes så att det var fråga om Trotskijs rehabilitering. Artikeln visade sig vara raka motsatsen. Det är bättre att man håller sig till fakta än till önskningsar i detta avseende.

På tal om ledningens kollektivitet underströk kongressen mycket eftertryckligt denna. Man presenterade inte saken som en nyhet som upptäckts för en månad sedan, utan det upprepades vad som sagts för flera år sedan och minst lika eftertryckligt i den viktigaste delen, om nödvändigheten av kollektivitet i ledningen. Jag tycker att man skall hålla detta i minnet.

Det andra konstaterandet, att numera en fredlig parlamentarisk väg till socialism i vissa länder är möjlig är ingen nyhet för Sveriges kommunisters vidkommande. Jag hänvisar då till det program vårt partis kongress antog 1953 och som just anvisar en fredlig parlamentarisk väg till socialism. Detta kan sålunda knappast föranleda oss att göra en omvärdering av dessa problem. Det kan inte heller föranleda oss att göra en omvärdering av vårt program eller av frågan om det kommunistiska partiets fortsatta existens. Vi anser att Sveriges arbetare behöver ett marxistiskt parti. Vi anser att det är en svaghet för socialdemokratien att den kastat loss från marxismen, och därför finns det också ett klart behov av ett kommunistiskt parti.

Herr Skoglund i Umeå säger att socialdemokraterna inte skall slappna i vakthållningen mot det kommunistiska partiet. Ja, de bestämmer själva sin politik, och vi kan inte göra något däråt. Vi tror dock att det är viktigare att man skärper vakthållningen mot de krafter som söker brygga för nya krig, de krafter som söker upprätthålla och öka spänningen mellan folken, de krafter som på olika sätt försöker förhindra fredliga uppgörelser.

Herr Skoglund talar om att den kommunistiska hjälpen åt f. d. kolonialfolk berövar dessa friheten. Hur kan herr Skoglund bestyrka det påståendet? Tänker han på Kina eller på att Sovjetunionen nu bygger stålverk åt Indien och ger Indien och andra tidigare kolonialländer hjälp för fredligt utnyttjande av atomenergin. Hur kan detta vara ett hot mot dessa länders nationella eller inre frihet?

Och när till sist herr Skoglund talar om FN och Israel kan jag samtidigt svara herrar Ohlin och Skoglund, att det finns en israelisk stat; det är ett faktum som vi har att räkna med. Men det är inte så länge sedan Förenta Natio-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

nerna var tvungna brännmärka den israeliska aggressiviteten mot grannstaterna och såvitt jag vet understödde den svenska regeringen detta brännmärkande. När herr Skoglund också talar om den farliga vapenexporten till arabländerna vill jag erinra om den redogörelse som i dag lagts fram inför riksdagen och av vilken det framgår att Sverige befinner sig bland dessa exportörer av vapen både till Israel och Egypten.

Herr SKOGLUND i Umeå (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga ett par ord till replik till herr Hagberg. Herr Hagberg har genom sitt uppträdande här och genom sitt anförande visat hur anpassningsbar han är till de ändrade signalerna. Han förklarade att dessa icke vore någon nyhet. På hans håll hade man vetat om dem länge, men man hade tydligen behållit hemligheten för sig själv. Hr Hagbergs yttrande visar bara hur eftergiven och färdig till efter rättelse herr Hagberg liksom hans parti allt fortfarande är, och det understryker ytterligare vad jag haft anledning säga, nämligen att det är angeläget att vi fortfarande är på vakt mot det parti, hr Hagberg företräder.

Herr HAGBERG (k) kort genmäle:

Herr talman! Är det verkligen jag, herr Skoglund i Umeå, som är anpassningsbar i detta fall? Jag har bara konstaterat, att uttalanden om den kollektiva ledningen gjordes för flera år sedan, och jag har konstaterat, att programmatiskt visade vårt parti en fredlig väg till socialismen 1953. Dessa politiska uttalanden gjordes redan 1946. Det är sålunda herr Skoglund som visar en viss benägenhet till anpassning, men detta tyvärr alldeles för sent så att han måste gå ända till Moskvakonferensen för att komma underfund med denna gamla sanning.

Herr SKOGLUND i Umeå (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hagberg kommer tillbaka till att det här inte är någon nyhet för honom. Han har vetat det länge. Men varför inte då deklarerat det tidigare? Herr Hagberg har i sin tidning och vid alla möjliga tillfällen även han tidigare offrat åt stalinismen och den enväldshärskarkult, som partiet tidigare varit förespråkare för. Men när man på Moskvakonferensen kom underfund med att man inte skulle ha den där kulten längre, utan att man skulle ha kollektivt ledarskap, då är herr Hagberg helt plötsligt färdig att uppträda som profet för den nya given.

Herr Hagberg kan se sig i spegeln. Då upptäcker han säkert vem det är som har vänt sig.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Herr Braconier har riktat en enkel fråga till mig om jag vill ge andra kammaren en redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministerrådsmöte. Då denna fråga äger samband med de spörsmål som är föremål för denna debatt och behandlats i utrikesministerns inledningsanförande har jag valt att svara herr Braconier vid detta tillfälle.

OEEC:s ministerråd sammanträdde den 28—29 sistlidna februari. Två spörsmål stod härvid i förgrunden, nämligen dels samarbetet i fråga om atomenergiens fredliga användning, dels det handelspolitiska samarbetet. Vad det förstnämnda spörsmålet beträffar hade man vid det närmast föregående ministerrådsmötet, vilket ägde rum den 10 juni 1955, uppdragit åt en expertkommitté att undersöka möjligheterna och lämpligheten av ett samarbete inom OEEC:s ram med syfte att främja utnyttjandet av atomkraften för fredliga ändamål. En redogörelse för undersökningsresultaten hade framlagts i mitten av decem-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

ber. Denna rapport godkändes vid det senaste ministerrådsmötet.

Efter en diskussion i vilken samtliga deltagare positivt uttalat sig för att OEEC, inom ramen för Förenta nationernas arbete på detta område, borde påta sig uppgiften att åstadkomma en samverkan mellan Paris-organisationens medlemsstater, beslöt man tillsätta en specialkommitté bestående av en representant från varje medlemsland. Denna kommitté skulle inom tre månader framlägga konkreta förslag hur det av expertkommittén skisserade samarbetet skall praktiskt förverkligas. Specialkommittén kommer att konstitueras inom fjorton dagar. I direktiven för kommitténs arbete pekades särskilt på följande frågor: Handeln med atommaterial, säkerhetsfrågorna och erforderliga kontrollföreskrifter, spörsmålet om gemensamma anläggningar i OEEC:s regi för anrikning av atombränsle, frågan om och hur denna grupp av stater skulle kunna begagna sig av president Eisenhowers i utrikesministerns anförande berörda erbjudande att friställa 20 ton uran för försäljning eller uthyrning samt slutligen spörsmålen rörande lämpliga anordningar för ett regelmässigt utbyte av informationer mellan de olika länderna och formerna för utbyte av experter och forskare.

Specialkommitténs utredningsresultat och rekommendationer skall framläggas inom tre månader och därefter behandlas vid ett nytt möte med ministrarna. Först i detta sammanhang kommer definitivt ställningstagande för medlemsländerna i fråga. Hittills har man sålunda endast gått med på en utredning låt vara i positiv anda. Slutligen kan tilläggas att det från svensk sida framhölls under diskussionen, att man anser internationellt samarbete på detta område vara angeläget och att OEEC har en naturlig och betydelsefull uppgift att fylla.

På det handelspolitiska fältet gällde

den ur svensk synpunkt viktigaste frågan riktlinjerna för de fortsatta strävandena att frigöra handeln. Denna fråga, det vill jag tillägga inom parentes, har ju redan varit föremål för debatt i kammaren i dag. Från svensk sida har länge hävdats, och detta har på nytt understrukits under ministermötet, att man inte får stirra sig blind på de kvantitativa restriktionernas avskaffande, utan att man även måste nedbringa de höga tullar, som många länder tillämpar och som utgör ett av de allvarligaste handelshindren. Det är därför att betrakta som ett framsteg att man numera kommit därtill, att organisationen skall ägna speciell uppmärksamhet även åt tullfrågan. Ett nytt ministerrådsmöte skall äga rum före juli månads utgång, varvid man skall överväga vad som kan göras för att ytterligare avveckla återstående handelshinder. Därvid skall man även på grundval av resultatet från de nu pågående GATT-förhandlingarna och inom organisationen företagna undersökningar beakta tullproblemet.

Till sist vill jag endast tillägga att utrikesutskottets ledamöter före mötet i ministerrådet erhållit en redogörelse för de frågor som skulle komma att behandlas. Meddelande om diskussionerna i rådet har också lämnats utrikesnämnden.

Herr BRACONIER (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framföra mitt tack för svaret. Det behandlade inte de kontroverser som obestridligen har förekommit vid ministerrådsmötet och vid vilka särskilt den schewiziska pressen ganska ingående uppehållit sig. Det fanns en passus i svaret som jag inte tycker var alldeles riktig. Handelsministern sade att det var glädjande att OEEC nu tagit upp tullfrågan, men det är ju över ett år se-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

dan man beslöt införa en försöksperiod på — om jag inte minns fel — 18 månader, varunder man skulle åstadkomma en liberalisering ned till 90 procent. Man kan väl säga att därvidlag har OEEC knappast kunnat notera några större framsteg.

Jag skulle också kunna erinra om att OEEC:s sjätte rapport betonar angelägenheten av att man skapar ett sådant tillstånd att valutakonvertibilitet uppnås. Jag vore tacksam om handelsministern ville göra ett uttalande på den punkten, hur långt man har kommit när det gäller valutakonvertibiliteten. Man har åtminstone från engelskt håll sagt, att tidpunkten nu knappast är lämplig för ett förverkligande av önskemålen i det avseendet.

Det är naturligtvis ett framsteg att OEEC tagit upp frågan om atomkraften. Man kan inte komma ifrån det förhållandet att det råder en splittring mellan olika organ, bland annat har ju Montanländerna ett särskilt sådant. I det sammanhanget skulle jag vilja framhålla önskvärdenheten av att man från svensk sida försöker åstadkomma en koordinering av de olika organ som arbetar med atomkraften. En viss splittring kan eljest uppstå.

Det är för övrigt ännu ett problem som här kommer in i bilden, nämligen frågan om den stora gemensamma marknaden. Det kan ha sitt intresse att veta, när vi diskuterar frågan om en gemensam nordisk marknad, att man från OEEC:s sida har konstaterat att Montanländerna, kol- och stålunionen, bedriver en politik som i vissa fall kan medföra ganska stora svårigheter för de länder, som inte tillhör Montanunionen men väl är medlemmar av OEEC — Montanländerna är ju själva med i OEEC. Montanunionen har emellertid skapat vissa hinder för åstadkommande av en gemensam marknad, som eljest varit helt naturlig och önskvärd.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag vill bara i korthet i anledning av herr Braconiers inlägg framhålla, att herr Braconier i den fråga som han ställde till mig endast efterlyste besked om resultaten vid OEEC:s senaste ministerrådsmöte. Han begärde inte att här i kammaren någon redogörelse skulle lämnas för de diskussioner som ägde rum vid detta möte. Men eftersom herr Braconier anser att jag i någon mån överskattar betydelsen av diskussionerna och de resultat som därvid uppnåtts, vill jag påpeka att nog har tullfrågan förts en bit framåt, när plötsligt bakom ett schewiziskt resolutionsförslag — gående ut på att OEEC på allvar skulle gripa sig an med dessa uppgifter — sluter upp sju länder. Det är ett resultat, som jag tror är värt att ta fasta på och som visar, att arbetet på detta område, hittills energiskt stött av Sverige, inte har varit förgäves.

Vad konvertibilitetsfrågan beträffar vill jag erinra herr Braconier om att utrikesministern berörde denna i sitt inledningsanförande. Jag har egentligen ingenting att tillägga, ty den frågan var inte föremål för överläggning vid ministerrådsmötet. De olika medlemsländerna inom OEEC har ju sins emellan träffat överenskommelse om ett system, som skall kunna träda i kraft, när en gång fullständig konvertibilitet för löpande betalningar kan anordnas. Men perioden före denna kanske mera avlägsna tidpunkt begagnas ju av flera länder på samma sätt som av oss, nämligen till att frigöra betalningar till dollarområdet. Vi befinner oss alltså själva redan, skulle man utan överdrift kunna säga, i ett mera konvertibelt läge än vi gjorde för ett år sedan.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Hans excellens utrikesministern och flera efterföljande talare har berört läget i Mellersta Östern. Jag

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

har begärt ordet i huvudsak för att också säga något om denna sak.

Vad som under förra hösten och innevarande vinter hänt i Mellersta Östern har fyllt många människor i vårt land med oro, och oron gäller främst den israeliska statens aktuella läge och framtid. Bakom denna stats tillkomst ligger en enastående historia. Den handlar om idealitet och pionjärverksamhet, om seg och målmedveten strävan att hävda ett hemlöst folks livsintressen under stormakternas hårda spel. Men detta stycke historia inrymmer också en av det judiska folkets största tragedier och ett av det kristna västerlandets största moraliska nederlag. Under nazismens epok i Centraleuropa mördades på olika sätt omkring 6 miljoner judar. Den bakgrunden får inte glömmas bort, när man i dagens läge bedömer den kamp, som 1,6 miljoner judar nu för i Israel för att bokstavligen talat behålla mark under fötterna och förutsättningar för ett värdigt liv.

När den första sionistkongressen år 1897 fastslog, att sionismens mål var att skapa ett allmänt erkänt nationellt hem för det judiska folket i Erets Israel, framstod detta program som i allra högsta grad utopiskt. Men tjugo år senare, år 1917, utfärdade den engelska regeringen på grund av omständigheter, som jag inte här skall söka skildra, den s. k. Balfourdeklarationen, vars innebörd var, att England ville stödja sionismens program, ett judiskt nationellt hem i Palestina. Vid sidan om lord Balfour var det framför andra Lloyd George och general Smuts, som personligen engagerade sig för saken. Balfourdeklarationen godkändes senare av Nationernas förbund, som utsåg England till mandatärmakt. Därmed hade 52 stater bekräftat det judiska folkets rätt att fullfölja sin strävan. Sionisternas från början utopiska program hade på mindre än tjugofem år blivit en praktisk-politisk världsangelägenhet.

Det kan inte råda något tvivel om den ärliga viljan hos de statsmän, som ställt sig bakom Balfourdeklarationen. Men redan under 1920-talet blev det klart att det fanns motstridiga viljor inom den engelska utrikesförvaltningen. Detta förhållande satte i hög grad sin prägel på frågans utveckling under mellankrigstiden. Jag skall inte här trötta med att skildra denna utveckling, men jag vill ändå som en bakgrund till dagens situation erinra om tre saker i det politiska skeendet strax innan det andra världskriget bröt ut.

När Hitler i mars 1939 annekterat återstoden av Tjeckoslovakien kom Jan Masaryk, den store Thomas Masaryks son, en dag till professor Chaim Weizmanns hem i London. Professor Weizmann, som senare blev Israels förste president, berättar i sin biografi »Ett liv i kamp för Israel» bl. a. följande om detta besök — och jag vill återge det därför att det kanske konkretiserar situationen en smula: »När Jan den kvällen kom hem till oss, var det nästan omöjligt att känna igen honom. Den glättighet och livaktighet vi var vana att se hos honom var borta. Hans ansikte var gult som pergament, och han såg ut som en gammal bruten man. — — Han var tyst en stund, sedan vände han sig mot oss och sade, i det han pekade på den lilla hunden han hade med sig: 'Det är allt jag har kvar, och tro mig, jag skäms att se honom i ögonen.' Sedan han väl hade brutit tystnaden, fortsatte han att tala, och vad han berättade oss var förfärligt att höra. Han hade den morgonen haft ett samtal med premiärministern och hade klandrat honom för det överlagda sveket mot Tjeckoslovakien. Chamberlain satt fullkomligt oberörd. När jag hade slutat sade han: 'Herr Masaryk, ni tror på doktor Benesj, jag litar på herr Hitler!'

Den andra saken som jag skulle vilja omnämna är följande. På sommaren

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

1939 var den 21:a sionistkongressen samlad i Genève, och den 22 augusti kom meddelandet om den tysk-ryska vänskapspakten. Professor Weizmann skriver härom: »Onda aningar som gällde oss personligen blandades med oro och fruktan för det judiska folkets och världens öde. Vi sökte dämpa vår oro i det vi uttalade den förhoppningen att dessa onda aningar måtte komma på skam. Jag vände mig särskilt till de polska delegaterna och sade: 'Gud give att ni inte möter samma öde som judarna i ert grannland.' — — — De flesta av våra polska vänner såg vi aldrig mer. De miste livet tillsammans med över tre miljoner andra polska judar i koncentrationslägren eller gaskamrarna eller Warszawagettots sista förtvivlade revolt.»

Jag kommer så till den tredje saken. Medan stormakterna svek varandra inför katastrofen i Centraleuropa, motverkade England direkt judarnas strävanden att utvidga sin bosättning i Palestina. År 1939 utfärdades en engelsk vitbok, enligt vilken immigrationen till Palestina skulle begränsas till 75 000 personer under de närmaste fem åren. Mera ansågs inte landet kunna mottaga! Därefter skulle invandringen ordnas i samförstånd med alla parter — alltså även med araberna som principiellt motsatte sig varje invandring. Vidare begränsades judarnas rätt att förvärva jord i Palestina. Den engelska vitboken stod i uppenbar strid mot Balfourdeklarationen. Den möttes också av starkt motstånd i engelska parlamentet och godkändes aldrig av Nationernas förbunds mandatkommission.

Under den tid då Hitler höll på att utrota judarna i Centraleuropa var alltså invandringen till det judiska nationalhemmet i allra högsta grad begränsad, och den illegala invandringen av judar, som flydde undan Hitler, bekämpades av England med alla till buds stående medel.

När kriget var slut, fanns det trots allt ännu hundratusentals utblottade och hemlösa judar, som inte kunde stanna kvar i sina gamla länder och som inte visste vart de skulle ta vägen. Frågan om en israelisk stat hade fått en aktualitet som tvingade fram beslut och handling. Ändå förhandlades det i två och ett halvt år. Men den 29 november 1947 beslöt Förenta Nationerna att Palestina skulle delas och en judisk stat upprättas i enlighet med ett förslag som framlagts av en undersökningskommission med justitierådet Sandström såsom ordförande.

I strid mot FN:s beslut angrep araberna den nya staten, men denna försvarade sig framgångsrikt mot övermakten, och genom en serie stillestånd i början av 1949 upphörde de direkta fientligheterna.

Det kan i dagens läge ha ett visst intresse att erinra sig, hur de stora makterna uppträdde i samband med den israeliska statens tillkomst. England deltog inte i beslutet och gjorde — lindrigt sagt — ingenting för att underlätta dess genomförande. Förvaltningen i Palestina överlämnades inte till judarna, och arabiska arméer fick infiltrera landet. USA och Sovjetryssland erkände däremot omedelbart den nya staten. I själva verket utvecklades det under några timmar en intensiv diplomatisk verksamhet från Tel Aviv för att USA:s erkännande skulle komma före Rysslands. Tack vare general Smuts bröt Sydafrika det engelska samväldets diplomatiska frontlinje.

I konflikten mellan judar och araber intog Sovjetunionen en helt annan hållning för sju år sedan än den gör nu. Jag skall bara anföra ett enda uttalande, som gjordes av Gromyko den 21 maj 1948: »Den Sovjetryska delegationen kan endast ge uttryck åt sin överraskning över den hållning arabstaterna intar i palestinafrågan och särskilt över att dessa stater — eller i varje fall några

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

av dem — har sänt trupper till Palestina och där utför militära operationer, som endast har till syfte att undertrycka den nationella befrielseörelsen i Palestina.»

Men nationellt befriade stater skall ju helst segla i sovjetrepublikernas kölvatten, och det har Israel varken kunnat eller velat.

Det mellan Israel och arabstaterna slutna stilleståndet har aldrig avlösts av ett fredsföredrag, trots upprepade anbud från Israels sida. Suezkanalen spärras för israeliska fartyg, och en ekonomisk bojkott har, som hans excellens utrikesministern här erinrat om, hela tiden upprätthållits. Samtidigt har ett intensivt nervkrig bedrivits. Vid gränserna har detta pågått natt och dag.

Från arabisk sida har hävdats, att flyktingproblemet måste lösas i första hand. Staters födelse eller död är i regel inga idylliska händelser. Den israeliska statens tillkomst utgör i detta fall intet undantag. Palestinaarabernas flykt och efterföljande hemlöshet är ett inslag av djup tragik i händelseförloppet. Jag skall inte söka mäta de olika parternas misstag eller skuld. Det torde emellertid vara obestriddigt, att de arabiska ledarna genom sina paroller i hög grad bidrog till att skapa detta flyktingsproblem. Och sedan olyckan skett, sedan ett krig utspelats, fred vägrats och revanschkrig proklamerats, kunde inte gärna den israeliska statsbildningen öppna landet för araberna.

Under åtta år har ett väpnat status quo upprätthållits. Styrkeförhållandena har under denna tid varit sådana, att arabstaterna inte med någon utsikt till framgång kunnat angripa Israel. De har emellertid tvingat landet att påtaga sig en orimligt hög försvarsbörda. Läget håller nu på att i grund förändras. Denna nya fas inleddes av Egyptens avtal med Tjeckoslovakien om stora vapenleveranser och sedan med Sovjet-

unionen om bl. a. ett större antal ubåtar. Det kan tilläggas, att de egyptiska besättningarna för dessa utbildas i Ryssland. Stora jaktplan och reabombare levereras jämte två typer av jättetanks, till vilka Israel inte har någon motsvarighet. Enligt en andra traktat från november i fjol skall tjeckerna leverera vapen för 250 miljoner dollars. För att bevara sin ställning inom arabvärlden har även västmakterna in i det sista fortsatt sina vapenleveranser och också lämnat betydande penningbetyg. Med helt skilda motiveringar samverkar alltså öst och väst i att upprusta och utbilda de arabiska staternas krigsmakt, under det att Israel vägras att inköpa vapen. På den arabiska sidan gör man ingen hemlighet av hur man tänker använda vapnen. Egypten och Irak, mellan vilka förhållandet annars är ytterst spänt, erbjuder varandra i hotelser mot Israel. Den egyptiske diktatorns uttalanden från senare tid är väl kända. Men inte heller Irak, som mottagit hela sin vapenarsenal från västmakterna, döljer vad det tänker använda de givna gåvorna till. På nyårsdagen yttrade dess premiärminister: »Varje kanon, varje flygmaskin, varje tank, som Irak eller någon annan arabisk stat mottar, kommer att begagnas till att lösa palestinafrågan i arabernas intresse.»

Under förra veckan tog Jordanien självt befälet över den av England utrustade och betalda arablegionen, som länge varit den enda moderna armén på den arabiska sidan.

Det är en för den israeliska staten fruktansvärd situation som nu synes vara under utveckling. Feodalism och nationalism samverkar med stormakternas intressepolitik till att sätta Israels tillvaro på spel. En av Israels vänner i engelska parlamentet, Richard Crossman, yttrade nyligen: »Endast en långsam kvävningsskugga tycks vänta det, eller den kortvariga mackabéerstatens tra-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

gedi.» Det är inför denna utveckling som många både i England och Amerika börjat slå larm. Till de skarpaste kritikerna hör labour med Gaitskell i spetsen i England samt Stevenson, Kefauver, Truman och Mrs. Roosevelt, m. fl. både demokrater och republikaner i USA.

I Norden har den danska tidningen Information gått i spetsen för en strävan att fästa allmänhetens uppmärksamhet på dessa frågor. Tidningen ställer direkt frågan, om här är krafter i rörelse för att skapa ett nytt München. Den som under lång tid följt kampen kring den israeliska statens tillblivelse har i varje fall, som jag tidigare antytt, svårt att värja sig för intrycket att den engelska utrikesförvaltningen inrymmer krafter som hela tiden motarbetat judarnas strävan att bygga upp en stat i Mellanöstern. Samtidigt bör erkännas, att engelska statsmän gjort ovärderliga insatser för att stödja denna strävan. Men inte minst därför att läget är sådant, kan en allmän och vaken opinion bli ett värdefullt stöd för dem som i demokratiens och humanismens namn vill slå vakt om Israel och infria Förenta Nationernas beslut.

Ingen kan väl tro att detta är möjligt, om inte Israel får vapen av sådan art, att ett eventuellt anfall kan slås tillbaka, och om inte militär hjälp sedan lämnas. Om så inte är fallet och om araberna kan sätta in ett koncentriskt anfall med modernt flyg och moderna stridsvagnar samtidigt som hundratusentals arabiska flyktingar väljer in över gränserna, kan de västerländska demokratierna, även om de på ett senare stadium ingriper, inte rädda annat än ruiner i detta på ruiner så rika land. Samma öde, som drabbade sex miljoner judar i Centraleuropa, kommer då att drabba dem som lyckats rädda sig därifrån till Israel. De moraliska skadeverkningarna av en sådan händelseutveckling bleve oöverskådliga.

Trots allt vägrar man att tro på en sådan händelseutveckling. Men läget är i varje fall så allvarligt, att man inte står till svars med att tuga. Den demokratiska opinionen utöver hela västerlandet bör mobiliseras.

Jag hoppas att den svenska regeringen vill giva en sådan strävan sitt stöd och att den tillsammans med andra regeringar — främst i våra grannländer — vill begagna varje möjlighet till att främja en utveckling som kan leda till avspänning och varaktig fred i Mellernsta Östern.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDEN:**

Herr talman! Vad herr Svenssons i Ljungskile vädjan beträffar är det självfallet, att svenska regeringen skall göra allt vad med dess ringa förmåga kan göras för att få en tillfredsställande uppgörelse i fråga om Israel. Såsom framgick av mitt inledande anförande delar jag i många hänseenden de farhågor som herr Svensson har gett uttryck för.

Jag begärde emellertid inte ordet för att säga detta utan närmast med anledning av herr Hjalmarsons uttalande tidigare i dag. Det fanns en del i herr Ohlins anförande, som jag i och för sig också skulle ha kunnat ta upp, men på det hela taget är det inte mycket att säga om herr Ohlins anförande ur min synpunkt. Jag övergår därför direkt till herr Hjalmarson.

Jag har ofta, när jag suttit och lyssnat på herr Hjalmarson under utrikesdebatter här i kammaren, undrat vad han egentligen syftar till med sina inlägg. Jag kan knappast komma till något annat resultat, än att hans avsikt är att allmänheten både inom och utom landet skall begripa, att neutralitetspolitik i hans version inte är så allvarligt menad. Han anstränger sig att ge oss det intrycket, att Sovjetunionen är ett i alla avseenden förhatligt land,

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

ett land som är till den grad motbjudande, att det ter sig så gott som orimligt att förhålla sig neutral i händelse av en allmän konflikt i världen. I varje fall måste det väl vara hans mening, att den uppfattningen skall stadga sig i utlandet, både i väster och i öster, att herr Hjalmarson och — han är ju ledare för högergruppen — hans parti har en helt annan uppfattning om neutralitetspolitik än andra partier. En annan partiledare skulle kanske, även om han hade dessa starka känslor av avsky och hat mot detta vårt grannland, söka dölja dessa känslor och hålla dem för sig själv. Men herr Hjalmarson finner det angeläget att år efter år hopa anklagelser mot Sovjetunionen varje gång vi har en utrikesdebatt, precis som om syftet med utrikesdebatten vore, att ställa Sovjetunionen inför rätta här i svenska riksdagen för dess politik. När han talar om Porkala, är han mest angelägen att fästa sina åhörare och den svenska allmänhetens uppmärksamhet vid att en del av åkrarna inte var i vidare gott skick och att kyrkan var vanhelgad o. s. v. Jag skall nu inte följa herr Hjalmarson i dessa hans resonerang. Mot känslor av den arten polemiserar man inte. Om han tror att det är hans uppgift att i varje utrikesdebatt storskälla på Sovjetunionen, är jag förvissad om att det är en djupt rotad övertygelse hos honom. Jag skall inte försöka den fåfänga uppgiften att befria honom från den tvångsföreställningen, men eftersom han ofta har på läpparna, att han representerar svenska folket, vill jag säga, att jag tror att han tar miste i det avseendet. Jag tror inte svenska folkets majoritet vidare uppskattar, att en utrikesdebatt i svenska riksdagen går så till, att en partiledare samlar personligt färgade anklagelser och smädelser mot ett grannland som vi i alla fall lever i fred med.

Även när herr Hjalmarson kommer in på våra interna förhållanden — på sam-

manhanget mellan försvarsfrågan och utrikespolitiken — tycker jag att han blir nära nog litet hysterisk. Han talar om en lurande pacifism, som han varnar för. Han säger, att dessa överslättande och formalistiska termer som används i riksdagen är ytterligt farliga. Hans ståndpunkt är att här skall man nämna tingen vid deras rätta namn. Den maktbalans som det talats om är ingen hållbar garanti för freden, och han vill varna för den infiltration som kan komma från kommunistiskt håll.

Jag skulle vilja be herr Hjalmarson lugna ner sig en smula. Vi är inte i krig. Jag förstår inte riktigt varför han har så ringa tilltro till den svenska demokratien att han menar, att den skulle vara så utsatt för faran för infiltration från kommunistiskt håll och för underminering i olika avseenden. Förklaringen är kanske den, att han tillhör ett parti som är relativt ungt som demokratiskt parti och därför inte fått en riktig tilltro till sitt eget partis demokratiska inställning. Jag försäkrar dock herr Hjalmarson att den svenska demokratien är mycket fastare grundad än vad han föreställer sig. Den är inte så vacklande och vajande att den tar intryck av några försök från kommunistiskt håll att få politiskt inflytande här i landet.

Vad vår allmänna demokratiska uppfattning beträffar så är det ju självklart, utan att det varje gång behöver upprepas, att vi står på samma linje som de västerländska demokratierna, och att vi alltså beträffande den sidan av vår socialdemokratiska ideologi tillräckligt ofta uttalat oss för att det inte skall behöva råda några bekymmer i det avseendet.

Sedan några ord angående försvaret. Det är klart att herr Hjalmarson har rätt i att det är ett starkt samband mellan utrikespolitik och försvar. Han hyser dock även nu misstro mot vår försvarsvilja. Är det då inte ett tillräckligt

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

bevis för den svenska försvarsviljan att vi anslår över två miljarder om året till försvaret? Skulle inte även i det avseendet herr Hjalmarson ta det litet lugnare och inse, att vi verkligen har den uppfattningen att ett försvar är nödvändigt och att vi är beredda att gå så högt som vi har gjort när det gäller försvarsbudgeten?

Efter sådana här mera patetiska sidor i herr Hjalmarsons inlägg anslog han en lättare ton. På tal om utnämningar inom utrikesförvaltningen lämnade han det mycket spirituella uppslaget att vi skulle ha en liten byrå inom arbetsmarknadsstyrelsen, som skulle ge de unga männen som reflekterar på att ge sig in i utrikesförvaltningen anvisning om huruvida det var lämpligt att gå den långa vägen eller om de skulle gå några genvägar — han menade då naturligtvis några för socialdemokrater avpassade genvägar. Skulle inte herr Hjalmarson vid närmare eftertanke vilja utvidga sin byrå till att omfatta civila verk, länsstyrelser och andra? Om några unga aspiranter väljer ett yrke med tanke på att bli generaldirektör, då skulle det nog vara fel av dem att välja den långa vägen. Det är inte så förfärligt ofta generaldirektörer tas från den personal som gått i vederbörande verk från botten. Inte heller är det så vanligt, att landshövdingar tas bland landsstatstjänstemän som gått den långa vägen och fått sin utbildning i landsstaten. Det är alltså inte så märkvärdigt när man inom utrikesförvaltningen — den förvaltning där man av särskilda skäl har ett proportionsvis så utomordentligt stort antal chefsposter — emellanåt tar någon utifrån och inte håller sig enbart till dem som gått den långa vägen från attaché och uppåt. Det är inte så märkvärdigt att man ibland tillsätter ministerposter på det sättet att man tar förtjänta personer från andra håll. Det är inte heller något sär-

eget för Sverige, som herr Hjalmarson säkert vet. Det är vanligt exempelvis också i Norge. Efter kriget har vi i rätt många år såsom norsk minister haft en socialdemokratisk professor, som var anställd vid veterinärhögskolan i Norge innan han blev uttagen till diplomat i Sverige. För att inte tala om Amerika, där innehavarna av de allra flesta sändebudsposterna tas utanför förvaltningen. Detta förhållande är alltså inte så förfärligt märkvärdigt.

Vad den socialdemokratiska partitillhörigheten beträffar tror jag herr Hjalmarson kan vara mycket lugn. Jag vet inte om han gjort någon procentuell beräkning av antalet socialdemokrater i utrikesförvaltningen. Jag skulle tro att det rör sig om 2 à 3 procent av det hela eller något i den vägen. Herr Hjalmarsons reaktion torde alltså vara en kvarleva av den gamla konservativa uppfattningen, att det enda anständiga vid utnämningar inom förvaltningen är att helst ta högermän — numera kan man kanske även ta folkpartister. Så fort det kommer en socialdemokrat är det emellertid något sensationellt som skall ha sin särskilda förklaring och allra helst föranleda en framstöt i riksdagen.

Jag skulle väl också säga några ord om herr Hagbergs inlägg, men det var egentligen bara en fråga där som jag i korthet vill omnämna. Herr Hagberg skall inte vänta sig att Sveriges regering för närvarande är beredd att erkänna Östtyskland. Vi hoppas ju i första hand att vi så småningom skall komma fram till ett enat Tyskland, ett demokratiskt enat Tyskland. Om detta inte skulle bli fallet beror det ju på utvecklingen hur dessa två stater kommer att te sig. För närvarande finns det emellertid, som sagt, ingen anledning för den svenska regeringen att ändra sin ståndpunkt att icke erkänna Östtyskland.

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag hörde tyvärr inte utrikesministerns inledningsord, men jag har fått dem refererade för mig. Enligt de uppgifter som jag erhållit skulle utrikesministern ha gjort gällande att jag skulle ha framställt Sovjetunionen som ett förhatligt land. Nej, herr utrikesminister, det har jag aldrig gjort, men dess politik, den förljugna och falska politik som ledarna i kommunistdiktaturerna har bedrivit, den vänder jag mig emot, och det kommunistiska systemet, det är mig djupt förhatligt. Så ligger saken till.

Vi vet att den kommunistiska politiken aldrig varit pålitlig. Det är omöjligt att sätta en avgörande tilltro till den förrän man fått verkliga bevis på en sinnesändring. Vi hoppas allesammans att demokratiernas styrka och sammanhållning så småningom skall komma de ledande borta i östblocket att inse att det inte lönar sig med aggressivitet, men vi vet också att det är kommunismen som är det verkliga hotet mot världsfreden. Vad jag finner angeläget är att vi i den svenska riksdagen försöker klart och tydligt belysa innebörden av denna politik och inte går förbi problemen genom en uppläggning av det slag som har presenterats i utrikesministerns inlägg här i dag.

När det talas om frågan om samexistens, möjligheterna att leva bredvid varandra, som vi ju allesammans hoppas på, så kan det väl ändå vara anledning att friska upp minnet genom att erinra om vad de ledande kommunisterna själva sagt om denna samexistens. Så sent som år 1954 skrev en enligt uppgift framstående författare, Leontjev, följande i den officiella tidskriften *Kommunist*: »Sovjetmänniskan menar, när hon talar om samlevnad mellan två olika system under en kortare eller längre historisk period, blott det enkla

faktum, att kapitalismen icke utgör någon evig eller oföränderlig samhällsform.»

Samma sak har i ett tidigare skede och i en mera uppriktig och brutal form uttryckts så här: »Sovjetunionens samlevnad med resten av världen är i det långa loppet omöjlig. Motsättningarna mellan dessa båda världar kunna blott avgöras genom ett blodigt slag. En annan lösning finnes icke och kan icke finnas.» Orden, herr talman, är Molotovs.

Vad utrikesministern framhöll när det gällde vår försvarsvilja och försvarsordning var att slå in öppna dörrar. Jag konstaterar för min del, i likhet med utrikesministern, att det säkerligen inte finns förutsättningar för en försvarsnihilism i vårt land, men jag tror det är angeläget att den tidigare målsättningen för vår försvarspolitik kompletteras med ett klart uttalande från regeringens sida, att vi även kommer att motsätta oss ett hot om massförstörelse.

Så var det, herr talman, frågan om utnämningsspolitiken. När utrikesministern började tala om generaldirektörerna och landshövdingarna påminde jag mig ett uttalande av den gamle författaren och radikale frifräsaren Palmér, när han sade att det finns två olika sätt att förflytta sig från en punkt till en annan. Det enda sättet är att gå från den ena punkten till den andra i allt snävare och snävare cirklar. Det andra är att dra ett rakt streck från den ena punkten till den andra och gå rakt fram. Det förra är kattens väg kring het gröt, det senare är ljusets väg till ögat. Det var den förra vägen som utrikesministern valde.

Herr utrikesminister! Det har tidigare undantagsvis förekommit att högt förtjänta personer utanför karriären har placerats som sändebud. Partipolitiska motiv har inte spelat in, och ingen har haft något att invända. Ett exempel

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

är Herman Erikssons utnämning till svensk minister i Washington. Men vad är det, herr talman, som på sistone har skett? Jo, när regeringen har blickat ut över världen tycks den ha upptäckt att förtjänsten inom och utom UD på ett alldeles kolossalt sätt är koncentrerad till folk med de rätta politiska åsikterna. Kina, Kanada, Indien, Tyskland och Norge, det är allt bra mycket på en gång, herr utrikesminister, och fortsättning kanske följer. Kasta därtill en blick på pressattachéerna!

Nej, herr utrikesminister, man skall vara bra okunnig om reaktionen i de yngre kretsar, som genom sin utbildning bildar rekryteringsunderlaget för UD, om man tror att de aktuella tendenserna i herr Undéns utnämningspolitik inte skadar vår statliga förvaltning, och det ligger, herr talman, trots allt kanske en del i det här med yrkesvägledning. Jag känner för min del inte till att det skulle finnas några högermän som har utnämnts till framstående poster i utrikesförvaltningen mot bakgrunden av sin politiska verksamhet. Men inte är det väl så underligt om de som klappar på porten till Arvfurstens palats hädanefter frågar sig vilket som är bäst, fackliga meriter i yrket eller politiska meriter i regeringspartiet. Vad kan, herr talman, vara naturligare än att den frågan ställs till excellensen Undén mot bakgrunden av regeringens ofta uttalade intresse för prognosinstitut till vägledning för den kvalificerade arbetskraften?

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**:

Herr talman! Jag tror inte att jag behöver ytterligare beröra frågan om herr Hjalmarsons inställning till Sovjetunionen. Han började sitt inlägg med att tala om dess förljugna och falska politik, och jag förstår att han anser det vara den svenska utrikesdebattens upp-

gift, att partiledarna här i riksdagen skall ställa Sovjetunionen till ansvar för dess politik och att de därvidlag skall använda sådana emotionella vändningar som herr Hjalmarson har använt här i dag och vid många andra tillfällen.

Vad beträffar utnämningsspolitiken gjorde herr Hjalmarson ingenting annat än att upprepa vad han hade sagt förut. Det är lika felaktigt nu som det var tidigare. Det är uppenbart att han anser, att en socialdemokratisk parti-åskådning i och för sig är ett så sensationellt kännetecken på en tjänsteman inom utrikesförvaltningen att det skall behöva finnas en särskild förklaring om en man med sådan åskådning blir utnämnd. Vidare räknade han upp en del länder, där socialdemokrater skulle ha placerats, och kom därvid med felaktiga uppgifter. Mig veterligt har vi ingen socialdemokrat i Kina. Vad beträffar den tjänsteman som flyttades från en ministerpost till en annan — i Kanada — menar väl inte herr Hjalmarson att denne nödvändigtvis skulle ha varit fastlåst i New York under hela sin återstående tid. Det var för övrigt här inte fråga om en befordran, utan om en förflyttning.

Jag skall inte nu åter ta upp vad jag redan har sagt i denna sak. Herr Hjalmarson går inte rakt på målet. Jag tycker att han själv i sina inlägg har gjort just den där kretsvandringen som han beskyllde mig för.

Herr **HAGBERG** (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill beklaga den förklaring som utrikesministern gav om Östtyskland. Han gjorde ju intet försök att motivera den hållning som regeringen intar i denna fråga, och det är därför mycket svårt att polemisera mot denna hållning. Emellertid nöjer jag mig med att konstatera att det här gäller en betydande statsbildning i vårt omedelbara grannskap; utrikesminis-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

tern har för ett år sedan uttryckt som sin uppfattning, att denna statsbildning kommer att bestå åtminstone under mycket lång tid, att det beslut som har fattats i samband med Västtysklands inträde i Atlantpakten gör en sammanslutning av de båda tyska staterna till en fråga för en avlägsen framtid. Under dessa förhållanden är det en skadlig position, anser jag — även för Sveriges vidkommande — att inte utnyttja möjligheterna att normalisera relationerna med denna stat liksom man bör göra med alla stater.

Detta kan ju inte vara någon ideologisk fråga, utan man måste här låta sitt handlande bestämmas av om det är fråga om en stabil statsbildning eller inte.

Sedan till herr Hjalmarsons citat. Det är betecknande att han återger ett citat utan att tala om när eller var han har hämtat detta citat. Jag är ganska övertygad om att citatet har fått en särskilt tillrättalagd översättning och att det icke avser den situation som för närvarande råder i världen eller den situation som har rått under åren efter det andra världskriget. Därför borde ju herr Hjalmarson försöka att, innan han kommer med sådana citat, litet närmare klara ut var han har hämtat dem.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Citatet är hämtat ur offentligen tillgängliga handlingar. Jag är tyvärr inte själv hemma i det ryska språket, men jag utgår ifrån att översättningen är riktig och korrekt. Att den hänför sig till ett tidigare skede var jag angelägen att betona. Men, herr talman, den principiella innebörden av uttalandet hänför sig inte till ett visst skede, och jag är alldeles övertygad om att om det sker en liten vändning i den sovjetryska utrikespolitiken, kommer vi kanske ganska snart att uppleva att herr Hagberg finner anledning

att säga, att nu är det här citatet aktuellt igen.

Det var emellertid för att säga ett par ord till utrikesministern som jag begärde ordet. Det är inte, herr utrikesminister, ett uttryck för en emotionell inställning att försöka klargöra vad det är som sker på det utrikespolitiska planet och att kritisera utrikesministerns sätt att presentera skeendet. Tag t. ex. den redogörelse, som lämnades för de fem indiska principerna, för det första ömsesidig respekt mellan staterna för varandras frihet och oavhängighet, för det andra territoriell integritet och suveränitet, för det tredje icke-inblandning i varandras inre angelägenheter, för det fjärde nonaggression och för det femte ömsesidigt utbyte och fredlig samlevnad. Menar verkligen herr utrikesministern att det ger en riktig bild av det utrikespolitiska skeendet att säga, att kommunistiska stater numera givit sin anslutning åt dessa principer? Är det någon mening med att säga detta mot bakgrunden av vad vi vet om det som försiggår i den kommunistiska världen? Det är enligt min uppfattning ett felaktigt sätt att presentera den utrikespolitiska situationen. Det är viktigt att vi i utrikesdebatten får diskutera vad som verkligen sker, inte bara så att säga diskutera problemen ur rent teknisk synpunkt. För min del utgår jag dessutom principiellt från en uppfattning, som en gång formulerades så här: »Neutralitet är ett juridiskt begrepp och ej ett moraliskt. Att tala om neutralitet såsom likgiltighet inför konflikter andra länder emellan är att missbruka ordet neutralitet. Vi söker ej någon neutralitet i denna mening.» Det är ett intervjuuttalande av utrikesministern för Le Monde den 14 juli 1941. Jag tycker det ger en ganska bra beskrivning på innebörden av neutralitetsbegreppet, och det är också en motivering varför vi här i utrikesdebatten skall framföra våra synpunkter på de

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

konflikter, som kännetecknar världsläget och som i högsta grad berör också Sveriges intressen.

Herr HAGBERG (k) kort genmäle:

Herr talman! Det är betecknande att när man försöker pressa herr Hjalmarson på var han hämtat citatet, slår han ifrån sig med tomma ord och säger att det är taget ur något officiellt dokument. Men han kan inte ange *vilket officiellt* dokument och till yttermera visso säger han att han inte kan ryska så att han själv inte haft möjlighet att kontrollera huruvida detta s. k. officiella dokument har riktigt översatts till svenska.

Herr Hjalmarson! Jag tror saken är fullständigt klar. Det var ett försök att sprida ett falskt vittnesbörd för att suggerera fram en bestämd uppfattning.

Frågan om den fredliga tävlan, om den fredliga samlevnaden och om socialismens slutliga seger har inte med militära angelägenheter att göra. Olika produktionssystem har tävlat med och avlöst varandra i mänsklighetens historia, och det har alltid varit så, att det som varit mest utvecklingsdugligt har segrat i den slutliga tävlan. När kommunisterna säger att vi är säkra på socialismens slutliga seger, är det därför att vi är säkra på den socialistiska produktionsordningens överlägsenhet. Kampen mellan kommunismen och kapitalismen behöver inte avgöras med vapenmakt, den kommer att avgöras i den fredliga tävlan mellan de olika systemen. När folken kommer underfund med vilket system som är överlägset och bäst tillgodoser deras behov, kommer de att göra sitt val. Om herr Hjalmarson har den uppfattningen att kapitalismen är ett evigt produktionssystem, är han nog tämligen ensam om det.

Tillåt mig säga, att vad en människa någon gång i det förflutna sagt bör man i alla fall se i dess historiska samman-

hang. När exempelvis Hjalmar Branting 1918 uttryckte sin övertygelse om att världsrevolutionen var oundviklig, måste man se detta uttalande utifrån det historiska läge i vilket han gjorde det. Att jag konstaterar detta betyder på intet vis att jag gör något medgivande av att herr Hjalmarson har riktigt citerat Molotov.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDÉN:

Herr talman! Herr Hjalmarson tog som grund för sin anmärkning mot det inlägg, varmed jag inledde debatten i dag, det som sades i detta inlägg rörande vissa länders anslutning till Nehrus fem principer. Han ansåg, att det var felaktigt att säga som det står i mitt anförande, att dessa principer, får anses vara accepterade av flera andra asiatiska stater, bland dem Kina och Indonesien, och utgör riktlinjer för Indiens uppträdande i asiatiska och internationella sammanhang.

Jag vet inte vad herr Hjalmarson kan ha för anmärkning mot detta. Det är bara fakta jag redovisat här. Detta har ju väckt stor uppmärksamhet överallt i världen i den utrikespolitiska debatten. Nehru lanserar sina fem principer, som har accepterats i olika sammanhang av en del statsmän, antingen vid besök i New Delhi eller vid andra högtidliga tillfällen. Herr Hjalmarson tycks mena att vi inte har sett att dessa länder följer dessa principer i praktiken. Det har jag inte uttalat mig om. Jag har uttalat mig om ett program som de har gjort upp och som lanserats i viss konkurrens med andra utrikespolitiska program. Det är högst besynnerligt att herr Hjalmarson inte har sett så mycket av den internationella debatten i dessa frågor att han vet, att Nehrus fem principer spelar en stor roll och blivit ett samlande program för många av de asiatiska staterna.

Herr Hjalmarson citerade ett utta-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

lande av mig rörande begreppet neutralitet, och jag står för vad som sades i det uttalandet. I kraft av den uppfattning som där kommer till uttryck vill jag säga, att svenska staten inte på något sätt är ansvarig för att herr Hjalmarson uttrycker sig på ett sätt som man i dagligt tal kallar oneutralt. Regeringen har ingen ansvarighet för vad enskilda personer uttalar om förhållandet utåt.

Jag återknyter till vad jag sade i mitt tidigare inlägg, att om herr Hjalmarsons uppgift har varit att allmänheten här i landet och i utlandet, både i väster och i öster, skulle förstå att herr Hjalmarson och därmed förmodligen hans parti inte är verkliga anhängare av Sveriges alliansfria och neutrala politik, så tror jag han har vunnit sitt syfte. När man hör ett uttalande med sådana ordalag som herr Hjalmarson har använt kan man inte gärna tro annat än att han just har velat vinna det syftet.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Till en utrikesdebatt hör förvisso också ett sådant problem som flyktingfrågan. Det finns mycket i den som ger anledning till tacksamhet. Man kan visserligen ibland träffa på människor som i något slags kronisk kverulans nedvärderar den svenska insatsen till flyktingarnas hjälp. Vi skall naturligtvis inte heller förhäva oss över vad vi har gjort, men insatsen kräver det erkännandet — som bör uttalas också i den svenska riksdagen — att svensk flyktingpolitik i det hela taget är ett hedrande kapitel.

Jag säger "i det hela taget", ty det finns naturligtvis undantag, inte minst det smärtsamma tioårsminnet av den 26 januari 1946, då 146 balter genom hjälp av polis och svensk militär utlämnades för att gå högst okända öden till mötes. Jag försäkrar att det inte

är med tillfredsställelse och nöje jag erinrar om detta, men den historiska sanningen kräver att jag gör detta undantag. Eljest har jag, herr talman, från min utsiktspunkt som flyktingarbetare inom och utom landet sedan mer än 15 år många gånger haft anledning till stolthet och tacksamhet över Sveriges generositet, både i fråga om insamlingar och anslag och när det gäller ren flyktinghjälp. Jag känner behov, herr talman, att en gång få säga det i den svenska riksdagen.

Av de senaste svenska insatserna skulle jag särskilt vilja erinra om de flyktinggrupper på åtskilligt över tusentalet vinddrivna människor som de senaste månaderna fått inresetillstånd till vårt land. En del har kommit från det flyktingsnödens döda hav som heter Trieste. De senaste grupperna har kommit från uppsamlingsläger i Österrike. De flesta av de sistnämnda är balter, av vilka många har varit på vandring från land till land, från läger till läger i mer än elva år. Ingen förundrar sig över tacksamheten i deras hjärtan att det finns ett land som öppnat sina portar för dem. Bakom deras överförande står kristna kyrkor och samfund, men det är tack vare svenska statens humana flyktingpolitik som det har varit möjligt att genomföra dessa hjälpaktioner. Vi har här i landet nyligen haft besök av ledaren för FN:s europeiska flyktingarbete, och han gav särskilt uttryck åt sin stora tacksamhet, för att inte säga förvåning, över att det fanns ett land som så osjälviskt handlade mot dessa flyktingar, att det tog emot även sjuka människor, även sådana som varurståndsatta att omedelbart försörja sig själva.

Jag erinrar i detta sammanhang gärna om gårdagens beslut i statens utlänningskommission, enligt vilket Sverige avstår från att utlämna en f. d. rumänsk pressattaché som har miss-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

brukat vår svenska gästfrihet. Det är en generositet som har diskuterats, men jag menar att generositet av det slaget skapar respekt och utgör ett vittnesbörd om att västerländsk människouppfattning alltjämt är vägledande för svensk flyktingpolitik.

Flertalet av dem som har kommit till oss är emellertid människor som utgör dugligt och arbetsamt folk, folk som vi behöver. Jag vill i det stycket inte minst erinra om balterna.

När myndigheterna har medgivit inresa för dessa olika flyktinggrupper och visat dem välvilja i deras nöds tid, behöver de sannerligen inte skämmas för sina åtgärder. Allra minst är det fallet när myndigheterna har tagit emot sjuka och handikappade människor och låtit dem återvinna hälsa och krafter på sanatorier eller givit en mer permanent fristad för en del av dem på våra ålderdomshem. Detta handlingssätt ligger förvisso i linje med de intentioner som vårt folk känner som sina och som även har djup anklang här i kammaren. Vi har sluppit kriget, och det är vår enkla plikt att hjälpa på det sätt vi kan.

Så långt om den saken. Jag vill tillägga att det är med tillfredsställelse jag konstaterar, att ett så stort antal av dem som har kommit hit som flyktingar numera är svenska medborgare. Antalet av dem som har fått svenskt medborgarskap har år efter år stigit. Detta innebär inte en eftergift i fråga om den kvalitativa prövningen av varje enskilt fall, utan det är helt enkelt fråga om att tillmötesgå människor som är rotlösa och vinddrivna och som visar sig vara värdiga ett nytt fosterland.

Antalet utläningar, som erhöll svenskt medborgarskap i föl, var det största antal som någonsin förekommit, nämligen 10 435 på ett enda år. Siffran har stigit de senaste åren undan för undan: 1951 var antalet 4 485, 1952

var det 6 253, 1953 var vi uppe i 8 327 och 1954 9 235 och i föl, som sagt, 10 435. Enbart efter kriget har drygt 60 000 på det sättet blivit svenska medborgare. Jag tror det är en tillgång för vårt folk, och jag vill, herr talman, uttala den förhoppningen att Sveriges humana flyktingpolitik och invandringspolitik kommer att fortsätta. I all tysthet utför Sverige på det sättet en internationell insats, som är släkt med den gärning som Kristus en gång odödliggjorde genom sin berättelse om den barmhärtige samariten.

En detalj i det problemkomplexet vill jag emellertid på nytt fästa kammarens uppmärksamhet på. Det gäller sättet att i den svenska kyrkobokföringen ange nationalitetstillhörigheten för vissa av de baltiska flyktingarna.

Senast denna vecka har jag träffat människor, som har varit förtvivlade över att i sina identitetshandlingar anges som sovjetryska medborgare, trots att de med uppoffring av allt vad de ägde och med risk för livet flytt från sitt land just för att slippa detta medborgarskap. Kammarens ledamöter har tidigare mött detta spørsmål. I varje fall vet jag, att herr Hästad redan 1948 interpellerade utrikesministern i denna fråga. Excellensen nämnde den gången i sitt svar något om bakgrunden till denna olyckliga diskriminering av de baltiska flyktingarna, ty som en diskriminering och en belastning betraktas det att i kyrkoböcker och mantalsverk tilldelas en nationalitetstillhörighet som man själv avböjt.

Jag skall nämna ett exempel. En sådan flykting kom till en svensk pastors-expedition och protesterade i vild förtvivlan mot att han på sitt åldersbetyg från pastorsexpeditionen hade angivits som sovjetrysk medborgare. Han föredde ett främlingspass, som utvisade, att han var statslös. Den tjänsteförrättande pastorn, som expedierade honom, böjde sig för det argumentet, strök or-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av ÖEEC:s senaste ministermöte

det sovjetrysk medborgare och skrev statslös samt rapporterade det, såsom han skulle, till mantalsverket. Därifrån kom handlingen tillbaka med påskrift, att ändringen inte kunde godkännas. Och så skrevs det för andra gången i kyrkoboken och på personakten, att mannen var sovjetrysk medborgare.

En annan i liknande situation lär ha överklagat skrivningen med hänvisning till att han aldrig hade varit rysk medborgare. I hans fall lovade man då, att ordet sovjetrysk skulle få utbytas mot sovjetisk. Man vet inte, om man skall skratta eller gråta åt eländet. Man kan bara konstatera, att det är förnedrande och att det ställer till mycket trassel bland flyktingarna. Jag vet genom min mångåriga verksamhet bland flyktingarna, att denna ordning — om den skall kunna betecknas med ett så fint namn — är verkligen impopulär och gör Sverige impopulärt bland dem det gäller.

Svårigheterna i detta hänseende gäller inte hela den baltiska folkspillran i Sverige utan drabbar endast dem som lämnat Baltikum efter den 7 september 1940 och grundar sig på det faktum, att Sverige i motsats till flertalet andra länder erkände de sovjetbaltiska staterna eller, för att använda utrikesministerns egna ord, »erkänt de baltiska staternas inkorporerande i Sovjetunionen». I samband med folkbokföringsreformen skickade utrikesdepartementet i januari 1945 en PM till statistiska centralbyrån och myndigheterna i övrigt, vari man beordrade denna anteckning.

Jag vet, herr talman, att den ordningen rent formellt kan försvaras eller åtminstone förklaras, men frågan är — och det är därför jag har tagit upp detta i förevarande sammanhang — om vi ändå inte skulle vara mogna för att pröva en annan väg i väntan på att dessa människor dock så småningom blir svenska medborgare. Varför inte — i

linje med våra humana och humanitära traditioner i övrigt — kalla dem tills vidare för statslösa?

Jag hörde häromdagen, att en prästman, som oroades av sitt samvete, när han mot en baltisk flyktings protester skulle skriva sovjetrysk medborgare på en handling, skrev statslös samt inom parentes »sovjetrysk medborgare enligt direktiv». Jag misstänker att han får sin brasklapp underkänd så småningom.

Nu säger utrikesledningen, att detta inte inverkar det minsta på balternas asylrätt och trygghet i Sverige. I sak tror jag att det är riktigt. Emellertid vill jag tillägga, att jag har mycket allvarliga personliga erfarenheter, att dessa balternas status i folkbokföringen gör dem dubbelt känsliga och oroliga inför sovjetryska ambassadens energiska repatrieringsarbete bland flyktingarna här i Sverige. Somliga menar sig nämligen stå i ett visst lydnadsförhållande till den sovjetryska ambassaden, och det är väl inte så underligt, när man är skriven som sovjetrysk medborgare.

Sverige ger dock otvivelaktigt hundra procentig asylrätt även åt dessa människor. Varför då inte även formellt undanröja en sådan oformlighet som mantalsanteckningen utgör? Det skulle jag tro kan ske med hänvisning både till rysk lagstiftning och till internationell kutym. Från Förenta Nationerna och dess hjälporgan har det hävdats, att en flykting inte bör tvingas att återgå till sitt gamla medborgarskap. Han bör ha rätt att välja den statslöses lott, ty han gör det sannerligen inte för ro skull.

Frågan är, om inte också rysk lag för länge sedan har löst dessa balter från medborgarskap i deras härtagna land. Det heter i den ryska lagstiftningen bl. a., att sovjetmedborgare, som befinner sig i utlandet automatiskt förlorar sitt medborgarskap, om de inte inom en viss angiven tidrymd anmäler sig på

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

vederbörande sovjetambassad. Man kan fråga sig, hur många år en baltisk flykting i Sverige måste underlåta att anmäla sig på sovjetambassaden i Stockholm för att bli av med denna belastning? Varför skall vi vara mera ryska än ryssarna själva?

I detta sammanhang vill jag, herr talman, uttrycka den förhoppningen, att också den svenska utrikesledningen nu och då i de stora världssammanhangen pläderar för återupprättandet av de baltiska staternas frihet. England och Amerika bör inte få stå ensamma om denna deklaration. Sverige har ännu större anledning att påminna om de små staternas rätt, eftersom vi själva hör till deras familj. Vi förlorar ingenting på att hävda rättens majestät gentemot mäktiga erövrarfolk, så mycket mer som dessa folkrättens principer ju ändå är erkända av samtliga medlemmar av Förenta Nationerna och vi nu har en plattform, ett organ för en sådan opinionsyttring, där vi med frimodighet kan ange vad vi anser vara folkrätt.

Samma princip, herr talman, gäller det aktuella läget i Medelhavsbäckenet. Låt mig få sluta med detta i anknytning till några tidigare anföranden. Där är det också fråga om en liten nations rätt att existera.

De av oss som haft tillfälle att besöka Palestina känner stor sympati för båda de folkgrupper, som lever där nere, de sorglösa, ofta gästvänliga araberna i sina byar och framför allt de olyckliga arabflyktingarna samt å andra sidan de idoga, hårt kämpande, statsbyggande israelerna. Jag vet genom personliga samtal med åtskilligt folk på båda sidor om taggtråden, att man är trött på striderna. I grund och botten uppskattar man varandra, och helst av allt skulle man vilja arbeta i fred. De 120 000 araber, som lever i Israel, visar också att man kan överbrygga de gamla motsättningarna mellan araber och judar. De

åtnjuter ju samma rättigheter som landets judiska befolkning. När jag var där satt två araber från Nasaret som riksdagsmän i den israeliska riksdagen, och i övrigt kunde jag konstatera att förhållandet var gott. Faran är att både arabfolken och Israel bara blir brickor i stormaktspelet. Den unga staten Israel svävar i dag onekligen i ögonskenlig fara. Det har understrukits här allvarligt både av hans excellens utrikesministern och av talare i övrigt. Blir de arabiska feodalherrarna tillräckligt uppeldade utifrån kan olyckan ske. Att Israel däremot med sina 1½ miljoner invånare och ett landområde som är mindre än Småland skulle utgöra ett militärt hot mot arabvärldens 30 miljoner är naturligtvis föga troligt. Däremot kan man frukta det värsta, om den arabiska världen skulle hetsas till angrepp mot den unga israeliska staten. Man talar redan hotfullt om att kasta Israel i havet. Syftet är tydligen att eliminera en stat, som fötts så sent som natten mellan den 14 och 15 maj 1948 och som mindre än ett år därefter erkändes av Förenta Nationerna och upptogs som en fullmyndig medlem av de fria nationernas familj, en stat som utgör ett svar, synes det mig, på tusenåriga drömmar och gamla heliga löftesord, en märkligt manifestation av skapande genialitet och praktisk arbetsvilja.

När man där nere möter människor från ett 70-tal olika länder på jordens hela yta, folk som efter en nära två-tusenårig bortovaro som folk återvänt och knyter vid tråden, där den brast en gång, nästan som om ingenting hänt, då tycker man att dagens ögonblicksbilder vidgas till världsperspektiv av profetisk innebörd. Då skulle man så gärna vilja se att det hemvändande folket fick utvecklas efter de riktlinjer, som de dragit upp. Det synes mig, herr talman, vara ett demokratiskt intresse men också en fråga av djupt andlig och kulturell innebörd att denna löftesrika utveck-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

ling icke avbrytes av krigsäventyr i Medelhavsområdet.

Herr Ohlin och Svensson i Ljungskile har här väddjat till den svenska utrikesledningen att tillsammans med de andra nordiska folken bidra till en krigs-avspännande opinionsbildning, och hans excellens ministern för utrikes ärendena har i sitt svar beredvilligt tillmötesgått denna hemställan. Vi utgår ifrån att Sverige med självklar rätt intar sin plats bland de nationer, som bidrar till en sådan opinionsbildning. Jag skulle bara på en enda punkt vilja komplettera vad som sagts i det sammanhanget, och det är med en inträngande maning att vi via FN ännu mer utnyttjar möjligheterna att påverka frågans lösning i fredlig riktning. Förenta Nationerna och dess svenskfödde generalsekreterare bör veta, och de bör få veta det även genom vår egen utrikesledning, att ett omintetgörande av staten Israel rör vid intressen, som är heliga för ett litet men klart demokratiskt folk som vårt.

Låt oss inte förtrötts att i detta sammanhang alltid och allestädes hävda rättens principer, även när det ser ut att vara inopportunt eller föga verkingsfullt.

Jag vill gärna sluta med ett citat av en man, som dr Alf Ahlberg på Brunnsvik har kallat »den första västerländska människan». Han hette Augustinus och levde på gränsen mellan 300- och 400-talen. Han karakteriserade den politiska makten, när den befinner sig på villospår, med orden: »Om rättfärdigheten försvinner, vad är då staterna annat än stora rövarband.»

Herr förste vice talmannen övertog nu ånyo ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **EDBERG** (s):

Herr talman! På många håll, också i vårt land, var man efter höstens möte mellan de fyra storas utrikesministrar

snar att dödförklara Genève-andan, och en stark underton av det betraktelsesättet gick också igenom herr Hjalmarsons anförande för en stund sedan här i kammaren. Denna brådska med att utfärda dödsattesten tedde sig överilad i höstas, och ännu mera gör den det nu mot bakgrunden av de senaste månadernas skeende.

Endast den som hyste några illusioner inför utrikesministrarnas Genève-möte kunde känna sig desillusionerad över resultatet — eller rättare sagt bristen på resultat. Vad som skedde vid regeringschefernas Genève-möte tidigare under året, då begreppet Genève-andan myntades, var ju att en ny och bättre förhandlingsatmosfär skapades. Men detta ändrade ju inte de politiska realiteterna, och det var dem som utrikesministrarna hade att ge sig i kast med. Om leendet stelnade en smula i den leendets diplomati, som man förut talat om, kunde det bero på att man denna gång inte utbytte deklarationer utan började gå realiteterna in på livet. Det var väl ändå uppenbart att inga snabblösningar på de centrala problemen låg och väntade i Alpernas skugga, och därför kunde man rimligen inte heller tala om sammanbrott, därför att lösningarna uteblev.

Till Genève kom parterna med låsta ståndpunkter. Det gällde bl. a. i tysklandsfrågan. Tyskarna själva väntade uppenbarligen inte att någon tysk riksenhet skulle timras vid Lac Léman. Det var nämligen å ena sidan ganska uppenbart att västmakterna vid detta tillfälle inte var beredda att riva upp de relativt färska parisavtalen. Å andra sidan var det lika uppenbart att ryssarna icke skulle gå med på en tysk enhet på basis av den »styrkans politik», som parisavtalen avsåg att manifesteras.

Dessutom kan det inte vara realistiskt att tro — och det gjorde självfallet heller ingen av konferensparterna — att Tysklands-problemet skulle kunna lösas

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

isolerat från andra stora problem. En tysk återförening förutsätter — åtminstone som det vill synas för dagen; situationen kan ju ändras — en överenskommelse om ett ömsesidigt europeiskt säkerhetssystem i form av ett säkerhetsfördrag. Tanken på ett sådant säkerhetsavtal har för övrigt i princip accepterats av såväl västmakterna som av Sovjetunionen, och från båda hållen har man framlagt skisser — låt vara att dessa inte sammanfaller alldeles. Det finns emellertid mycket som talar för antagandet att en överenskommelse om ett säkerhetsfördrag i sin tur sammanhänger med att man åtminstone når preliminär enighet i nedrustningsfrågan.

Det naturliga tycks mig vara att betrakta höstens Genève-konferens som ett led i ett längre konferens- och korrespondensskede, ett led under vilket man kände varann på pulsen. Insikten om att man på hittillsvarande vägar icke kunde nå längre måste väl stimulera till en omprövning av tidigare låsta positioner; och det finns mycket som tyder på att man nu är inne i ett sådant skede av nytänkande och omvärderingar.

Omedelbart efter Genève-mötet drog en norsk tidning den slutsatsen att det är på tiden att gå över från att tänka enbart strategiskt till att tänka mera diplomatiskt. Detta tema har under senaste tiden varierats på olika håll inom den västra världen, senast i den franske utrikesministerns kritik av att västsidan stirrat sig blind på de militära säkerhetsproblemen och försummat andra.

En liknande självkritik har också hörts på östsidan, där exempelvis ministern för utrikeshandeln, Mikojan, vid kommunistpartiets kongress helt nyligen förklarade, att det nya ledande kollektivet »inte visat rädsla för att beträffande en del internationella frågor meddela fakta, då det i vår tidigare utrikespolitik förekommit misstag, och då i vissa fall relationerna skärpts till följd av fel även på vår sida».

Det var dessa och liknande deklamationer utrikesminister Dulles syftade på, när han vid en presskonferens för drygt en vecka sedan förklarade sig vara av den uppfattningen att »de förändringar i sovjetpolitiken, som tillkännagavs vid partikongressen i Moskva i förra veckan, innebär en varaktig kursförändring».

Även säkerhetsproblemet måste ses ur dubbla perspektiv. Först då man på ömse sidor inser att motparten har vissa naturliga säkerhetskrav och handlar efter denna insikt kan den »rivaliserande samexistensen» — för att använda Eisenhowers träffande karakteristik på det nuvarande skedet — avlösas av en i djupare mening fredlig samexistens. Det är kanske inte alldeles en felsyn då man tycker sig finna vissa tecken på att man börjat närma sig detta dubbla perspektiv på säkerhetsproblemet.

Med all säkerhet är vägen till en i verklig mening fredlig samexistens både lång, krokig och mödosam. Det har emellertid inte varit svårt att i FN konstatera tecken på den klimatförbättring, som åsyftades med begreppet Genève-andan. Det väsentligaste är väl att nedrustningsmaskineriet efter många års dödgång satts i verksamhet igen. Och även om ingen lösning ännu skymtar är det dock påtagligt att ståndpunkterna närmats till varandra. Det innebär dock ett icke så litet framsteg, att Sovjetunionen accepterat den tidigare fransk-brittiska linjen om en reducering av de väpnade styrkorna till en maximerad nivå, vilken varit en av förutsättningarna över huvud taget för en bannlysning av atombomben, att båda sidor dessutom som sin officiella linje deklarerat att ett förbud för atom- och vätebomberna måste ingå i en allmän nedrustningsöverenskommelse, att västmakterna förklarat sig villiga att överväga marskalk Bulganins förslag om kontrollgrupper vid strategiska knutpunkter på

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

de olika sidornas territorier och att Sovjetunionen å sin sida ställt sig positiv till president Eisenhowers radikala förslag om en ömsesidig flygrekognition över varandras territorier.

Att man vid höstens FN-session inte ens lyckades få de kvarstående meningsskiljaktigheterna fullt klarlagda sammanhänger väl med att så mycket i dagens läge alltjämt är så flytande att ingen stormakt är beredd att fixera sin slutliga hållning. Det svåraste kruxet tycks vara att man ännu inte funnit någon osviklig metod för att uppdaga eventuella icke deklarerade atomstaplar. Denna kontrollfråga måste naturligtvis ligga i botten för alla nedrustningsdiskussioner. Det borde emellertid inte vara otänkbart att med FN:s nedrustningskommitté associera en expertgrupp av internationellt framstående vetenskapsmän med uppgift att söka en lösning på denna fråga — i stil med en tanke som från svensk sida framkastades under höstens nedrustningsdebatt i FN. En sådan åtgärd vore på sitt sätt en logisk följd av den märkliga vetenskapskonferens som under FN:s egid på sensommaren sammanträdde i Genève för utbyte av rön och erfarenheter i fråga om atomforskning, en konferens som bröt så många tidigare inslag och blev en sådan framgång att den näppeligen kan bli utan vissa verkningar också på det politiska fältet.

Betraktar man de tekniska framsteg, som trots allt gjorts i nedrustningsfrågan som ett tecken på minskad spänning, måste den stora atomkonferensen med dess öppna samarbetsanda utan tvekan inregistreras som ett andra sådant tecken. Som ett tredje tecken vill man gärna betrakta den principiella enigheten om att i anknytning till FN upprätta ett internationellt atomkraftorgan för ett världsvitt utbyte nationerna emellan av klyvbara ämnen — när det i UD:s blå bok om FN-debatten i denna fråga sägs att »samtliga talare syntes

väl medvetna om såväl de diskuterade spörsmålen utomordentliga vikt som nödvändigheten att skjuta politiska överväganden i bakgrunden till förmån för ett verkligt universellt tänkande», överensstämmer detta helt med de iakttagelser som en enkel delegat trodde sig kunna göra.

Ett fjärde avspänningstecken var väl enigheten om att tillsätta en kommitté, i vilken också Sverige skulle ingå, för undersökningar om atomstrålningarnas verkningar — en fråga som ju den svenska riksdagen tidigare ägnat en viss uppmärksamhet. Och slutligen var det väl ett tecken på avspänning att det nioåriga dödläget i medlemsfrågan bröts och dörren till FN:s sal öppnades för sexton väntande stater. Detta möjliggjordes ju i sista omgången genom en rysk blixtoffensiv av goodwillkaraktär, sedan Formosakina hotat att kullkasta hela den mödosamt hopträcklade överenskommelsen genom sitt veto mot Mongoliet. Ett jättesteg har därmed tagits mot den universalitet, som redan i San Francisco uppställdes som riktmärke för den nya organisationen och som Sverige alltifrån sitt inträde i FN slagit till lyd för. Det är också sannolikt, att vad som förekom i samband med denna fråga har påskyndat lösningen av frågan om Kinas representation i FN, vilket i sin tur borde kunna reducera vissa slitningar.

Mot denna bakgrund tror jag det kan vara berättigat att säga, att Genèveandan alltjämt består. En faktisk avspänning har skett, ingen räknar på allvar med ett storkrig som en aktuell risk, ansträngningarna att nå något resultat i nedrustningsfrågan fortsätter, även om man kanske måste göra sig förtrogen med tanken att man får börja med partiella reformer, en samverkan håller på att ta form när det gäller atomkraftens fredliga utnyttjande, och uppenbarligen håller vissa omprövningar av tidigare lästa positioner på att ske. Allt

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

detta bör kunna konstateras, utan att man för den skull hemfaller åt någon gottköpsoptimism. Herr Hjalmarson frågade, vilka slutsatser man för Sveriges del skall dra av det internationella läget sådant det ter sig i dag. De konklusioner, som ett litet land i skarven mellan de båda blocken kan dra, blir väl egentligen endast att situationen inte medger att vaksamheten slappas men heller inte ger anledning till att man ger sig in på så vittsiktande åtgärder som herr Hjalmarson rekommenderade i sitt anförande.

Men det är givet att vissa företeelser ändå verkar oroande. Det gäller i första hand situationen i Främre Orienten, som flera talare i debatten uppehållit sig vid. Jag skall för min del inte gå in på orsakssammanhangen, som förvisso delvis är rätt komplicerade. Vad man objektivt kan konstatera är att uppladdningen i arabländerna nu gått så långt, att den militära jämvikten håller på att rubbas och sannolikt redan är rubbad. Goliats språk mot David har blivit allt hotfullare. Våld har förekommit, och mera våld kan befaras. Somliga har gått så långt i pessimism, att de velat betrakta Palestinaområdet som en tidsinställd bomb, medan FN:s generalsekretärer efter sitt besök på platsen förklarade, att även om ingen definitiv lösning ännu är inom räckhåll, finns det likväl utsikter att komma en bit på vägen att förbättra förutsättningarna för ett undvikande av öppna fiendtligheter. Man vill livligt hoppas, att den fortsatta utvecklingen skall bekräfta herr Hammarskjölds bedömning.

Israel ligger som en demokratisk enklav i ett feodalistiskt område av världen, och demokratierna har varit ense om att skapa detta nationalhem för den vandrande juden efter århundraden i ghetton och efter pogromer utan motstycke i vår tid. FN stod fadder då den nya staten skapades och har en oavvislig moralisk skyldighet att sörja för

dess fredliga fortvaro. Så försiktigt som de stora demokratierna närmat sig denna fråga ser man gärna att när tillfälle därtill ges Nordens röst gör sig hörd till förmån för de principer, som låg till grund för den nya statens tillblivelse. Sympatyttringen i regeringsdeklarationen hälsas med tillfredsställelse.

Herr talman! Jag erinrade nyss om förarbetena inom FN:s ram för en samverkan kring atomkraftens fredliga utnyttjande. Detta är över huvud taget en av de mest löftesrika av FN:s aktiviteter, ty lika väl som alla jordens folk binds samman i en ödesgemenskap inför det ragnarökshot, som vätebomben utgör, lika väl öppnar den nya kraft, som frambesvurits ur materiens inre, enastående möjligheter till en broslagning mellan nationerna och till en utomordentlig materiell förkovran för mänskligheten. Men uppenbart finns det också plats för ett närmare regionalt samarbete inom FN:s ram. Nyligen har ju också Förenta staterna generöst friställt 20 ton uranium — det har erinrats om detta tidigare i debatten — som Väst-europa kan komma i åtnjutande av, och de 17 OEEC-länderna har enats om att upprätta en gemensam atomkommitté, som väl i viss mån kompletterar och vidareför det tidigare västeuropeiska atomsamarbetet. Det samarbete som här är under uppsegling bör, om det läggs upp realistiskt och man undviker överorganisation, kunna bli mycket betydelsefullt.

Det västeuropeiska atomsamarbetet kan ses som ett regionalt samarbete inom FN:s ram. Men även inom Väst-europa finns plats för ett närmare samarbete i mindre regioner. Det är ju bakgrunden till de sex s. k. messinamakternas planer på att upprätta en egen atommyndighet, den s. k. Euratom, och vid Nordiska rådets sammanträde i Köpenhamn togs frågan om ett närmare nordiskt atomsamarbete upp. Det ligger i sakens natur, att ett sådant nor-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

diskt samarbete aldrig kan bli exklusivt utan måste infogas i första hand i det västeuropeiska samarbetet. Men samtidigt är det väl uppenbart, att ett närmare atomsamarbete mellan de små nordiska länderna i många stycken bör kunna verka fruktbringande och öka möjligheterna att rationellt utveckla våra gemensamma resurser på detta område.

Det gäller över huvud taget på alla områden att det nordiska samarbetet måste ses som ett led i ett vidare internationellt samarbete. Men all samverkan börjar hemma. Det är därför naturligt att våra små länder i norr prövar hur långt vi i olika stycken kan gå i fråga om samverkan. Det är också naturligt att man förutsätter, att man inom en krets av länder som står varandra så nära som de nordiska på åtskilliga områden bör kunna komma längre än vad som hittills varit möjligt inom en större sfär.

I en krympande värld tvingas nationerna allt närmare varandra. Samarbete över gränserna framstår för vår generation som något av ett kategoriskt imperativ. För små folk som står varandra nära måste det vara naturligt att man noga prövar de konsekvenser man bör dra av denna utveckling. Det är mot den bakgrunden som bland annat planerna på en gemensam nordisk varumarknad — det ojämförligt största nordiska samarbetsprojektet för närvarande — har diskuterats. Det är mot den bakgrunden som vi också får pröva förutsättningarna för ett institutionellt samarbete på olika fält. Den självklara utgångspunkten är givetvis att en intimare samverkan skall vara till påvisbart gagn för alla.

Under efterkrigsåren har emellertid också samverkans former varit föremål för en viss debatt. Under Europarådets första år framträdde en röststark grupp federalister och pläderade för en europeisk federation efter amerikanskt mönster. Då det stundom i den nor-

diska debatten uttalats farhågor för att ett intimare samarbete i vårt hörn av världen, speciellt på det ekonomiska området, automatiskt skulle leda till någon sorts federation, kan det erinras om för det första, att vi själva bestämmer samarbetets former och för det andra att inga i Strasbourg ställt sig mer kallsinniga till de federalistiska planritningarna än de nordiska länderna har gjort.

Över huvud taget tror jag att sådana planritningar är mycket litet fotade i dagens realiteter. Utvecklingen har med all sannolikhet löpt från unions- och federationsbildningar sådana som en gångens tid kreerade. De sprang ut från nationalstaterna, sådana dessa framträdde före de internationella organisationernas era, men de svarar säkerligen föga mot behoven och förutsättningarna för ett internationellt samarbete i dagens värld. Framtiden får troligen i stället se hur länderna engagerar sig i begränsade gemenskaper för olika syften och hur sådana gemenskaper kommer att flätas in i varandra — ett land kan tillhöra en grupp för monetär samverkan, ett annat för ekonomiskt samarbete, ett tredje för atompoolning o. s. v. Stundom kan sådana gemenskaper låta sig administreras av överstatliga organ; så har skett inom kol- och stålpoolen, så torde också komma att ske inom Euratom. Men också där har de nordiska länderna liksom för övrigt britterna ställt sig utanför just till följd av dessa organs överstatliga karaktär, och man kan säkerligen utgå ifrån att då det gäller våra egna angelägenheter kommer de nordiska länderna i regel att föredra en fri samverkan mellan regeringarna.

För Nordens del har emellertid ett speciellt element införts genom Nordiska rådet, vars största värde kanske ligger i att det engagerar alla partier redan i förberedelserna för olika samarbetsprojekt. Det nordiska samarbetet

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

har under senare år fått något av vardaglig självklarhet över sig, och jag tror att detta har skett främst därför att det varit så odogmatiskt och så okonventionellt. Man vill livligt hoppas att det skall visa sig ha växtkraft nog att fortsätta att utvecklas under dessa fria former, som säkerligen bäst passar de nordiska folkens förutsättningar och kynnen.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr förste vice talmannen SKOGLUND:

Herr talman! Efter den föregående ärade talarens utflykt på det storpolitiska området, där han föreföll att röra sig hemvant, skall jag begränsa mig till några reflexioner kring ett avsnitt av Nordiska rådets verksamhet. Den fråga som tilldrog sig den största uppmärksamheten vid rådmötet i Köpenhamn i början av detta år var frågan om en gemensam nordisk varumarknad. Från svensk sida tror jag att man enstämmigt uttalade sig positivt för tanken. Det förekom dock andra toner som jag anser att vi också har anledning att ett ögonblick stanna inför.

Det utredningsmaterial som företeddes av den ekonomiska expertis, som varit anlitad av de nordiska samordningsministrarna och som har arbetat inom det nordiska ekonomiska samarbetsudvalget, var i många hänseenden mycket värdefullt, och det är all anledning att låta det bli föremål för uppmärksamhet. Efter utskottsbehandling och efter långa debatter i rådet kom man fram till det resultatet, att utredningsarbetet skulle fortsättas och fullständigas. På den punkten blev man helt ense.

Bakom detta till synes så enhälliga beslut förefanns dock i verkligheten rätt skilda uppfattningar. Detta fram-

gick av den debatt som fördes i rådet, och det framgick av det särskilda uttalande, som två norska ledamöter fogade till utskottets utlåtande beträffande motiveringen. Jag tror också att man kunde konstatera under debatten, att det fanns flera som stod bakom detta särskilda uttalande.

Vad var det då man befarade, vad var det man hyste betänkligheter inför? Jo, först och främst att förverkligandet av ett nordiskt samarbete på det ekonomiska området så småningom skulle leda till en nordisk överstatlig organisation. Man fruktade, att ett överstatligt organ mycket fort kunde komma att åsidosätta nationalförsamlingarnas självbestämmanderätt, att vi skulle nödgas samordna vår skattepolitik och att det måste bli en gemensam investeringsplanering och varför inte också regleringspolitik. Man kan sammanfatta det hela med få ord och säga, att det skulle medföra ekonomiska och politiska konsekvenser, som ansågs olyckliga. Från svensk sida framhölls det, att en sådan utveckling inte behövde befaras. De norska talarna hänvisade då till flera tidningsartiklar och uttalanden av olika slag, inte minst från svenskt håll.

Nu tror jag, att man bör göra klart för sig, att det inte bara är norrmännen som har en obehaglig känsla av att samordning kunde medföra en ogynnsam utveckling. Både innan jag reste till köpenhamnmötet och efteråt har jag träffat åtskilliga personer, inte minst representanter för svenskt näringsliv, vilka givit sin betänksamhet till känna inför en sådan samordning. Jag har då frågat, varifrån denna betänksamhet härrör och vad som föranleder den, och vederbörande har då hänvisat till vissa uttalanden, exempelvis av LO:s sekreterare, herr Nils Kellgren, som senast den 18 februari yttrade sig i saken. — Jag ser att utrikesministern ler en aning, och jag vet ungefär vad han tänker i detta fall. Jag vill i alla händelser

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

säga honom, att sådana yttranden spelar en ganska avsevärd roll i den diskussion, som jag närmast åsyftar. Om man skall åstadkomma någonting på detta område, måste man nog försöka klara upp det hela med sakliga fakta och reella upplysningar från svenskt håll.

Vad är det då sekreterare Kellgren rör sig med för tankar i sin stort upplagda artikel i Aftontidningen den 18 februari i år? Jo, han anser, att det är nödvändigt att socialdemokratien uppsätter som gemensamt mål upprättandet av Nordens förenta stater. Han går vidare i annat sammanhang och säger, att det viktigaste är att man sätter upp som mål och inriktar ansträngningarna på att skapa en statsfederation här i Norden, och fortsätter med att tala om att ett gemensamt nordiskt parlament måste höra framtiden till. Han menar alltså, att skapandet av Nordens förenta stater bör vara ett gemensamt mål just för socialdemokratien i Norden.

Med tanke på den känsla, som det svenska folket — och kanske inte minst våra grannfolk — hyser för den egna självständigheten, anser jag sådana uttalanden ganska olyckliga. De kan faktiskt omöjliggöra ett fortsatt framgångsrikt arbete för skapandet av en gemensam nordisk varumarknad.

Man kan ju påpeka, att en enskild person har all rätt att uttala vad han själv anser riktigt och lämpligt. Det vill jag inte heller på något sätt förmena herr Kellgren. Nu förhåller det sig dock så, att herr Kellgren i detta fall yttrar sig som om han vore talesman för den svenska socialdemokratien. Det är därför jag vill fråga statsministern i hans egenskap av ordförande för Sveriges socialdemokratiska parti, om han godtar herr Kellgrens målsättning som arbetsinriktning för Nordiska rådet.

Jag vet, som jag sade nyss, att utrikesministern nog inte tar herr Kellgren alltför mycket på allvar. Det fram-

gick också av både utrikesministerns och handelsministerns anföranden vid köpenhamnsmötet, men beklagligt nog har dessa yttranden, såvitt jag vet, icke återgivits i någon form i svensk press. För det fortsatta arbetet på detta område vore det tacknämligt med en förklaring i den svenska riksdagen ifrån regeringens sida, inte minst då från den socialdemokratiska partiordföranden.

Herr DAHL (s):

Herr talman! En utrikespolitisk debatt, sådan den försiggått här i dag, har väl sin betydelse som en regeringens offentliga redovisning och som en redogörelse för de olika partiernas syn på de utrikespolitiska problemställningarna. Men debatten har inte i stort sett rört vid den svenska utrikespolitikens taktik eller metodik, något som man måste beklaga, då det ju är taktiken och metodiken som ger framkomstmöjligheterna och skapar resultaten.

Den redogörelse, som hans excellens herr utrikesministern i dag lämnat om vad sig i världspolitiken tilldragit, ger med all önskvärd tydlighet besked om de svårigheter, man har att brottas med, när ländernas toppfigurer möts för att diskutera föreliggande problem. Det är svårt att komma fram till påtagliga resultat, och man får vara tacksam för minsta tecken till överenskommelse och avspänning. Och så kommer det troligen att förbli under ganska lång tid framåt.

Men detta faktum tvingar fram den tanken, huruvida man inte, i hoppet om betydande avgöranden i dessa sammanhang, glömmer av eller i varje fall satsar mindre på sådana åtgärder, som kan främja den fredliga utvecklingen, även om de inte direkt rör de storpolitiska frågorna. Och det är just i fråga om detta jag skulle vilja göra några personliga reflexioner vid denna utrikespolitiska debatt.

Dessa reflexioner grundar sig på det

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

faktum, att intresset för och insikterna i de utrikespolitiska frågorna är ganska ringa ute bland gemene man. Jag har den bestämda uppfattningen, att det är av utomordentlig vikt för den internationella utvecklingen, att den stöds av en medveten vilja och en vitt grundad förståelse i folkdjupet, på samma sätt som den inhemska politiken måste grunda sig på folkets kunskaper och personliga medverkan.

Sveriges utrikespolitik betingas ju dels av vårt medlemskap i Förenta Nationerna, dels av den neutralitetslinje, som riksdagen beslutat att vårt land skall följa. Å ena sidan blir alltså vår hållning en balansgång mellan stormaktsintressena, sådana som de kommer till uttryck i Förenta Nationerna, varvid det gäller att lägga den svenska rösten, där det ur realpolitiska synpunkter bäst gagnar de svenska intressena, eller också att avstå från att rösta.

Å andra sidan har vi att hävda den strikta neutralitetens principer och att handla med utgångspunkt därifrån. Här har nyss givits en definition av begreppet neutralitet. Jag har en annan definition, som jag anser vara värd att föra fram. Enligt min mening innebär inte neutraliteten, att man skall synas ingestädes, utan tvärtom att man skall verka allestädes.

Jag anser att ett litet land som Sverige bör föra en aktiv utrikespolitik, detta inte i den meningen att vi skulle ge oss in i den imperialistiska stormaktskampen med dess block, pakter och allianser, men det finns andra möjligheter att göra en positiv insats, även om vi inte kan dirigera utvecklingen i de stora internationella sammanhangen. De små staterna bör enligt mitt förmenande stå i främsta linjen som ett slags världsorganisationens aldrig tiggande samvete, de bör vara en ständig påminnelse om var Förenta Nationerna har sitt mål, ja, de bör i värsta fall bli den ropandes röst i öknen.

Härvid duger det inte att enbart använda de hävdvunna och konventionella diplomatiska vapnen eller att gå de upp-trampade stigarna. I mänsklighetens och världsfredens intresse får man inte underlåta någonting eller rygga tillbaka för något, och framför allt får man inte vara rädd för att gå utanför de traditionella inställningarnas och fördomarnas rāmärken. Med de fruktansvärda framtidsperspektiv, som den tekniska utvecklingen ritar upp, är inga offer för stora, inga ansträngningar för kostsamma och inga åtgärder för betydelselösa, då det gäller att hos människorna skapa känslan av samhörighet och internationell förståelse för de mänskliga rättigheterna och skyldigheterna.

Även om utvecklingen från den dag, då Förenta Nationerna föddes i andra världskrigets vända, har blivit en annan än vad man menade, önskade, trodde och hoppades, så ligger i alla fall den ideella och mänskliga grunden till världsorganisationen kvar, och dess mål lyser trots allt som en löftets stjärna över mänsklighetens vandringsväg. Och det är just på denna fundamentala och livsviktiga punkt, som de små nationerna bör göra sina insatser och där den svenska utrikespolitiken enligt min mening bör visa mer frihet från konventionalism, mer livaktighet, mer framåtanda, mer djärvhet och större uppslagsrikedom.

All historisk erfarenhet ger oss den varningen, att en politik, som har misstro, misstänksamhet, kapprustning och allianser som ingredienser, förr eller senare ändas i krigets tragedi. Det är ingenting som kan slätas över. Enligt mitt sätt att se måste vi därför söka skapa motsatserna till detta, alltså skapa förtroende och tilltro, försöka i allt vidare omfattning bryta murarna som skiljer individerna åt, sprida upplysning och stärka känslan av gemenskap och broderskap, ty endast ur den grunden kan växa fram den förståelse, som

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

är en ofrånkomlig förutsättning för en fredlig samlevnad. Förbiser eller under-skattar vi denna sida av det internationella samarbetet, så kastar vi bort en av hörnstenarna i den framtidsbyggnad som vi alla vill bygga.

Jag är väl medveten om att vad jag här sagt tangerar de allmänna fraserna och att jag rört vid svårgripbara ting, som har liten plats i dagens internationella verksamhet. Men jag tror, att ingen i själ och hjärta förnekar dessa förutsättningars avgörande värde. Man kan också peka på mycket, som inom Förenta Nationernas och dess underorganisationers ram gjorts i denna humanitära anda och efter de linjer som jag här dragit upp. Jag erinrar om hjälpen till de underutvecklade länderna, kampen mot sjukdomar och barnadödlighet, analfabetismens likvidering och andra sådana betydelsefulla insatser, som de svenska representanterna självfallet avslutit sig till.

Men jag vill likväl hävda att det stora slutmål, som Förenta Nationerna har, är av så avgörande och livsviktig betydelse, att ännu mer måste göras och att man måste pröva nya vägar. Det kan ske efter olika linjer och även genom sådant som till synes är bagatellartat och obetydligt. Jag tänker t. ex. på världsspråksfrågan. Vid sin session i Montevideo 1954 antog Unesco en resolution, vari det fastslogs att hjälpspråket esperanto har stort värde för uppfostran, vetenskap och kultur, och man beslöt upprätta ett samarbete mellan Unesco och Universella esperantoförbundet, ett samarbete som sedan blivit ett faktum. De svenska representanterna i Montevideo stödde denna resolution.

Vid Europarådets sammanträde i höst får man ta ställning till ett förslag om försöksundervisning i esperanto i fem länder. Även här har Sverige stött förslaget i den förberedande behandlingen.

Man kan ha olika uppfattning i världs-

språksfrågan. Man kan kalla den dödfödd och utopisk. Man kan underkänna esperanto som hjälpspråk och brodersmål, men man skall aldrig kunna förneka det faktum, att esperanto fungerar i praktiken, att språket kan nyttjas i samma utsträckning som nationalspråken, i tal och skrift, i diskussion och litteratur, att årligen ett par tusen representanter för ett 30-tal nationer samlas till kongress och rådslag, att världsförbundet har ett väl organiserat konsulatsväsen i ett 50-tal länder osv. Kort sagt: Esperanto är ett praktiskt instrument i folkförbrödringens tjänst. Esperanto verkar i FN:s anda.

Vi bör dra konsekvenserna av vårt ställningstagande och gå från resolutionens välmående ord till en praktisk tillämpning. Vi bör på hemmaplan både moraliskt och ekonomiskt stödja dessa osjälviska strävanden att ge människorna möjlighet till att rasera språkhindren och nå kontakt från människa till människa. Det kan ske på olika sätt, t. ex. genom försöksundervisning i skolorna, genom ekonomiska bidrag till verksamheten, genom stöd åt ungdomsutbyte och internationella läger, genom resestipendier, genom radiokurser osv.

Det blir här inte fråga om några jättelopp, som rubbar den samhällsekonomiska balansen, men det blir mått och steg i FN:s grundanda, och på längre sikt kan det få sin stora betydelse att de enskilda människornas stora massa får kunskap om förhållandena och därigenom engageras personligt i internationella frågor. Härigenom vinnas i varje fall hopp om, att trycket underifrån så småningom skall bli märkbart i de sallar, där mänsklighetens öde avgöres.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Det har i debatten rikts förebärrelser mot högerledaren för

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

att han har gjort en ideologisk analys av det nuvarande läget. Hans excellens utrikesminister Undén har till och med uttalat förvåning över att en partiledare uttryckt sig på det viset.

Det är ganska märkligt, att Sveriges utrikesminister blir förvånad över att en svensk partiledare säger precis det samma, som partiledarna i alla demokratiska länder. Man kan om man lyssnar till debatterna i England, Amerika, Förenta staterna, ja, i våra grannländer finna en förkunnelse från borgerligt håll, som överensstämmer helt med vad herr Hjalmarson sagt i denna kammare.

Det vore ingen konst att citera många yttranden tidigare av herr Undén, där han klart säger ifrån, att Sovjetunionens politik är en förljugenhetens politik — han säger inte detta här i kammaren i dag, men vi behöver bara gå några år tillbaka för att hitta sådana uttalanden. Få kritiserade väl så hårt den svenska utrikespolitiken under andra världskriget, som herr Undén gjorde då. Är det underligt om oppositionsledarna i dag framför samma kritik som herr Undén från andra utgångspunkter framförde under andra världskriget? Vad finns det för anledning att på detta vis begränsa den kritikkraft, som varje riksdagsledamot har i denna kammare, och göra gällande, att denna förkunnelse skulle vara ny och märklig?

Den demokratiska pressen är överens om att det är all anledning att särskilt iakttaga den s. k. ryska frontförändringen. Det har framkommit påståenden om att Sovjetunionen ändrat både målsättning och taktik. Man kan i själva verket hos Stalin finna yttranden som slår ihjäl varandra. Han kunde vid det ena tillfället säga, att det är ofrånkomligt med en motsättning mellan det sovjetryska statssystemet och det kapitalistiska, och nästa år kunde han säga att det fanns stora förutsättningar för en fredlig samlevnad.

Herr Hagberg påstår nu att han inte

alls är förvånad över kommunistledarnas frontförändringar, när de nu nästan försvarar Trotskij. Herr Hagberg i Stockholm efterlyste riktigheten av herr Hjalmarsons citat. Vi behöver inte gå till utländska auktorer för att bevisa var kommunisterna står i det ideologiska spelet mellan demokrati och människovärde å ena sidan och ett system som representerar diktatur å andra sidan. Jag kan läsa upp herr Hilding Hagbergs egna kommentarer till kommunistiska partiprogrammet av år 1944, för att kammarens ledamöter skall förstå hans falska patos, när han vänder sig mot herr Hjalmarson. Han skrev: »Därför kan arbetarklassen inte betrakta Sovjetunionen som den betraktar vilket annat land som helst. Den står inte bara i djup tacksamhetsskuld till detta land. Den känner, att det representerar dess egna ideal, och därför måste solidariskt understödjas.»

Vilka är de ideal som Sovjetunionen av i dag representerar? Det är enpartisystem, det är det system, där man ena dagen kan kalla socialdemokraterna för socialfascister, såsom man gjorde under 1940-talet, och andra dagen som nu säga, att man behöver en folkfront för att förverkliga det socialistiska samhälle som är gemensamt mål för alla de socialistiska partierna. Herr Hagberg kan icke dess mindre stå här i kammaren och säga: Tänk om det funnes ett verkligt marxistiskt parti i denna kammare! Marxismen som den ursprungligen utformades av Lenin innebar, att staten skulle dö ut, inte skulle ha några verkliga funktioner, och att man skulle nå fram till ett frihetens samhälle. Kan verkligen herr Hagberg påstå, att det är den marxismen som Sovjetunionen av i dag representerar?

Det är mycket lätt för de sovjetryska ledarna att på partikongresser stå och säga, att de representerar en fredlig utveckling. De representerar den fredliga utveckling, som markeras av Prag-kup-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

pen 1948 och av de baltiska staternas införlivande med Sovjetunionen. När man säger, att Sovjetunionen är det enda land som representerar de ideal, som svenska arbetarklassen »kan offra liv och blod för» — som man sade i ett annat sammanhang — är det klart att man hyllar diktaturen, enpartisystemet och det betraktelsesätt, enligt vilket det fria Tjeckoslovakiets omvandling till diktatur, de baltiska republikernas inlemmande i det sovjetryska systemet är fredlig utveckling.

Att konstatera detta är att belysa de reella krafterna i världspolitiken. Det är att belysa den tankegång, som varit grundläggande för kommunisterna alltsedan Lenin uttalade följande: Vi kommunisterna skall hjälpa socialdemokraterna som repet hjälpte den hängde — att bli hängd. Det kan vara nyttigt att konstatera detta i denna kammare. Folkfrontens locktoner lurade ju en stor del av arbetarklassen på 1930-talet. Detta betyder inget hat mot det sovjetryska folket och inget underskattande av de framsteg i industriellt avseende som det mäktiga Sovjetunionen gjort. Det är emellertid ett konstaterande av den oro man känner inför ett välde, där de ledande ena dagen kan säga, att Stalin står upphöjd över all kritik och den andra dagen kan rikta mycket stark kritik mot honom. Det är framför allt en misstro mot det parti, som ibland kallar sig svenskt men säger, att Sovjetunionen representerar dess egna ideal. Ett *svenskt* parti bör som sitt rättesnöre ha de demokratiska idealen, samma ideal som alla demokratiska partier hyllar. Det är därför angeläget att konstatera, att bakom den kommunistiska samförståndsagitationen i dag ligger precis samma målsättning, som alltid varit för handen i den kommunistiska ideologien.

Här har, herr talman, sagts många varmhjärtade och riktiga ord om Israel. Jag skall inte vid denna tidpunkt

förlänga debatten med många ord på den punkten. Jag vill dock framhålla, att man inom alla samhällsgrupper känner oro för Israels öde. Jag vet inte om jag fattade herr Edbergs anförande alldeles riktigt. Jag tyckte att han sade, att denna oro kanske var överdriven. Det är dock i själva verket så, att Israel är omgivet av mycket starka och mäktiga fiender. Dessa finder får vapen från Sovjetunionen, vilket gör att Israels situation är ganska prekär. Det skadar inte att inför svensk opinion ge uttryck för den uppfattningen, att varje nation har rätt att leva. Här har vi en nation som tagit emot miljoner flyktingar från ett folk, som i århundraden utsatts för rasfanatismens tryck. Detta folk behöver sannerligen ett hem, där det kan återfå sin tro på människovärdet. Vill Sovjetunionen med kommunisternas hjälp göra en insats för människorna i Israel så ser vi detta med tillfredsställelse.

Det fanns ett ord i herr Edbergs anförande som jag tycker skulle kunna tjäna som en nyttig motvikt mot vad den närmast föregående talaren sade. Herr Edberg erkände, att även om vi inte skall överdriva oron skall vi dock vara synnerligen vaksamma, eftersom det finns tecken som tyder på en skärpt konflikt. Detta stämmer i själva verket väl överens med den appell till försvarsviljan, som högerledaren gav uttryck för och som man inte på socialdemokratiskt håll tycktes förstå. Jag tyckte att det var mycket nyttigt, att herr Edberg konstaterade detta i sitt anförande.

På tal om det nordiska samarbetet skulle jag vilja efterlysa ecklesiastikministerns närvaro i kammaren. Jag skulle ha bett honom om en redogörelse för hur han sökt förverkliga alla de rekommendationer, som Nordiska rådet antagit på det kulturpolitiska området. Vilka av dessa rekommendationer tog man upp på det senaste nordiska mi-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

nistermötet i Reykjavik, där skolministrarna var samlade? Om jag inte är felunderrättad tog man endast upp några få frågor av Nordiska rådets rekommendationer. Det tyder inte på ett så starkt positivt intresse för det nordiska samarbetet som man skulle önska.

Jag skall, herr talman, sluta mitt anförande med att instämma med vad förste vice talmannen yttrade om herr Kellgrens olyckliga artikel. Denne skrev i Aftontidningen, att det behövs partipolitisk lidelse för att skapa ett intensifierat nordiskt samarbete. Här är man ute på vilospår. Vi känner ju till kritiken i Norge och Danmark mot ett vidgat ekonomiskt samarbete. Tror man att man skapar ett Nordens förenta stater genom att säga att det behövs partipolitiska lidelser från socialdemokratiska synpunkter? Detta innebär ett torpederande av det nordiska samarbete, som ändå har så många anhängare i och utanför denna kammare.

Herr HAGBERG (k) kort genmäle:

Herr talman! Herr Braconier vill hjälpa sitt partis ledare, herr Hjalmarson, när denne kom i knipa för ett förment citat. Hjälpen bestod i att han citerade vad herr Hagberg skulle ha sagt 1944 på våren vid en partikongress. Ja, att jag gjorde det uttalandet då, det står jag för i dag också. Det var väl många, åtminstone av dem som är kvar i denna kammare i dag, som då resonerade på det sättet, att man i den dåvarande situationen inte kunde betrakta alla stater lika, ty där kämpade på ena sidan Sovjetunionen och på den andra Hitlertyskland, och många av oss hade väl den uppfattningen, att det skulle ha betytt ett nederlag för hela civilisationen om Hitlertyskland hade vunnit.

Det var själva utgångsläget för mitt uttalande, men jag förstår inte vad det har att göra med herr Hjalmarsons för-

menta citat av Molotov i dag. Såvitt jag förstår har det ingenting alls att göra med denna sak. Herr Hjalmarson kanske till och med vill be Gud bevara sig för sina hjälpare. Som försvar för herr Hjalmarsons framställning säger herr Braconier i en replik till utrikesministern, att herr Hjalmarson ju bara har sagt vad vissa partiledare inom västmakterna säger. Ja, vad dessa s. k. partiledare i atlantpaktstaterna säger när de motiverar, varför dessa stater har sammanslutit sig för krig mot Sovjetunionen, det anser herr Braconier vara fullt tillämpligt och fullt acceptabelt och fullt riktigt att högerledaren också säger i den svenska riksdagen. Naturligtvis vill jag inte förmena herr Hjalmarson att framföra detta. Det är ju hans partis sak om det vill ha en sådan partiledare. Men jag tycker att renhårigheten borde kräva, att högern i så fall inte framställer sig som anhängare av neutralitetslinjen och alliansfriheten.

Herr BRACONIER (h) kort genmäle:

Herr talman! I mitt anförande citerade jag inte vad herr Hagberg hade sagt. Jag citerade direkt ur hans skrivna kommentar 1944 till det kommunistiska partiprogrammet, där det står att Sovjetunionen representerar arbetarklassens ideal. Sovjetunionen är en diktatur med ett enpartisystem, alltså skulle den svenska arbetarklassen ha detta som ideal. Det är faktiskt inte med sanningen överensstämmande.

Herr Hagberg talade också om neutralitet och alliansfrihet, som om neutraliteten skulle innebära att vi inte sade ifrån om det sovjetiska systemet. Jag sade att jag kunde citera hans excellens utrikesministern i ett flertal fall, där han uttalat sin avsky för den politik, som tar sig uttryck i att man å ena sidan säger sig representera människovärdet och friheten och å den andra sidan vill försvara exempelvis de bal-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

tiska staternas införlivande med Sovjetunionen och kuppen i Prag 1948 och säger att detta är en demokratisk och fredlig utveckling.

Nej, det är inte bara i atlantpaktstaterna, herr Hagberg, som man säger detta. Det sägs i Schweiz, som inte alls är anslutet till någon atlantpakt. Det sägs i alla de stater där man tror på friheten, på den demokratiska folkstyrelsen och på kritikrätten.

Herr HAGBERG (k) kort genmäle:

Herr talman! Det finns naturligtvis reaktionärer och fiender till socialismen även i andra huvudstäder än London och Washington, därom behöver vi väl inte diskutera, herr Braconier.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Anledningen till att jag vid denna tidpunkt tagit till orda är att det litet längre fram på dagens föredragningslista finns en punkt, som jag redan nu vill ta upp, nämligen statsutskottets utlåtande nr 3 angående anslag under utrikesdepartementets huvudtitel. Eftersom jag antar att kammaren inte önskar två olika utrikesdebatter och då jag har något att säga i anslutning till denna huvudtitel, har jag ansett det vara bäst att ta allt i detta sammanhang.

Utöver vad som rör den tredje huvudtiteln vill jag bara göra två mycket korta reflexioner. Först skulle jag med anledning av den replikväxling, som förekommit mellan utrikesministern och herr Hjalmarson beträffande rekryteringen till utrikesförvaltningen, vilja säga att det torde vara litet vanskligt att, som utrikesministern här gjorde, försöka rannsaka de politiska hjärtana och njurarna hos befattningshavarna inom karriären. Om man — som jag tror klokheten bjuder — avstår från att, som hans excellens utrikesministern gjorde, gissa att det var två à tre procent av dessa befattningshavare som

kunde tänkas vara socialdemokrater, och håller sig till den objektiva verkligheten, nämligen dem som tagits utanför karriären och givits mer eller mindre framskjutna tjänster, så kan man mycket enkelt konstatera, att om man undantar två pressattachéer eller kulturattachéer, som utnämndes för ungefär 20 år sedan, och håller sig till dem som utnämnts under de senaste 15 åren, så är de till hundra procent socialdemokrater. Jag skall inte klandra utrikesministern för detta. Det är klart, att det kan ha varit en förkärlek för att ta människor som man känner frändskap med, men det kan ju även finnas andra anledningar. Det kan ha varit lättare att ekonomiskt konkurrera med de företag, där dessa socialdemokrater varit anställda, än med andra företag. Kvar står emellertid det faktum, att man vid rekryteringen under de senaste 15 åren icke i något fall har tagit andra än socialdemokrater.

Den andra reflexionen utanför huvudtitelns ram som jag skulle vilja göra gäller fallet Lahovary, där utlänningskommissionen i går bestämde att denne i varje fall tills vidare skall få stanna i landet. Jag utgår ifrån att detta betyder att han, om allt går väl och han sköter sig som han skall, får stanna definitivt, och jag vill gärna uttala en livlig tillfredsställelse över det beslutet. Jag är övertygad om att detta är lyckligt från alla synpunkter och inte minst med hänsyn till vårt folks känsla för människovärde och för human behandling av flyktingar som har sökt sig hit, även om dessa har begått brott som är svåra och som i och för sig på intet sätt kan försvaras. Detta beslut hedrar både utlänningskommissionen och Sverige som kulturnation.

Sedan vill jag säga ett par ord i anslutning till huvudtiteln. Det har sitt intresse att konstatera att, som det står under punkt 16 i utskottsutlåtandet, utrikesdepartementet i en promemoria,

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

som kom utskottet till handa senare än statsverkspropositionen lades fram, har begärt ett extraanslag på 10 000 kronor för att inrätta stabsfartyget Marieholm till hotellbåt i Stockholm under sommaren. Detta är föranlett av den tillströmning bl. a. av pressmän, som väntas hit med anledning av den engelska drottningens besök i sommar. Men saken har därutöver sitt intresse, därför att den belyser den situation i vilken Sveriges huvudstad befinner sig när det gäller att ta emot utläningar. Vi är verkligen illa ställda vid en påfrestning av den art som vi får i sommar, när det inte bara är den engelska drottningen som kommer, utan när det också blir en ryttarolympiad med folk från hela världen och vi dessutom skall ha ett stort musikevenemang med deltagande av musiker från en rad olika länder. Då kan vi här i Stockholm inte ta emot alla dessa människor på ett sätt, som vore värdigt Sveriges huvudstad. Jag vill inte säga att svenska regeringen på något sätt skall ta något initiativ för att ordna denna fråga, men jag anser att hotellfrågan är ett så stort intresse nu ur allmänt svenska synpunkter, att saken bör påtalas från denna plats.

Samma generositet har tyvärr icke visats från departementet när det gällt anslagen till upplysning om Sverige i utlandet. På den punkten har statsutskottet nu skrivit på ett sätt, som man får hoppas kommer att lända till efter rättelse. Det är så, att inte bara i Sverige utan även i andra länder har intresset för utlandet tagit ett stort steg framåt efter andra världskriget. Människorna är intresserade av hur det ser ut och hur man lever i andra länder. Det gör att det i praktiskt taget alla våra beskickningar och även hos en rad olika organisationer i utlandet frågas efter upplysningsmaterial om Sverige, och därför behövs sådant i en helt annan omfattning än vi hittills har haft. Detta gäller speciellt upplysningsfilm, och jag

skulle vilja lägga hans excellens herr utrikesministern på hjärtat att åtminstone i något högre grad än hittills försöka tillgodose detta legitima och för Sverige mycket glädjande intresse. Det är ändå ganska bedrövt att vi i Västtyskland och i Amerika, för att nämna två mycket akuta fall, men även i andra länder skall vara tvungna att svara dem, som vill ha upplysningsmaterial om Sverige, att vi inte har något sådant att sätta i händerna på dem. Jag hemställer till utrikesministern att verkligen behjärta detta behov, därför att det måste sägas vara ett legitimt utrikesintresse av första rang att tillmötesgå dessa önskemål.

Därutöver ville jag framföra en tredje synpunkt. Den gäller våra möjligheter att över huvud främja det utbyte över gränserna som ligger i linje med vår tid. Även därvidlag förefaller det som om utrikesministern skulle vara litet för hänsynsfull och för grannlaga i sitt umgänge med finansdepartementet.

Vi har vissa anslag — som i och för sig ingalunda är stora — till vetenskapligt utbyte, till forskning och till studieresor av direkt vetenskapligt slag, vilka anslag går över åttonde huvudtiteln, och det är gott och väl. Men för studieresor av annan art, exempelvis när det gäller att skicka en ung människa som delegat till en konferens i ett annat land eller när det gäller kulturellt utbyte av något slag, där andra länder har ganska betydande möjligheter att hjälpa vederbörande deltagare, är vi mycket snålt hållna här i landet. Jag är angelägen att undanta relationerna med Danmark och Norge, där vi nu har ömsesidiga, ungefär lika stora fonder och där man kan främja ett sådant samarbete. Men när vi kommer utanför Skandinavien är medeltillgången alldeles för liten.

Jag erinrar om att man i Danmark har den s. k. Rask-Ørsted-fonden, till vilken årligen avsättes 500 000 danska kronor och som förvaltas, inte av något

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

departement, utan av en särskild styrelse, där både danska regeringen och danska riksdagen men även en del fristående organisationer tillsätter medlemmar. Ur denna fond fördelar styrelsen anslag av den typ som jag här har talat om. Härutöver har Danmark sin motsvarighet till vårt Svenska institutet, Det danske Selskab, som alltså får medel i annan ordning.

Jag vågar säga att behovet här blir starkare och starkare för varje år som går, och det är glädjande att det finns ett sådant intresse för utbytesverksamhet över gränserna. Jag skulle vilja vädja till utrikesministern att snarligen försöka driva fram åtminstone en början till hyggliga anslag för detta ändamål, som jag är övertygad om att utrikesministern behjärtar i lika hög grad som någon annan. Detta anförande är alltså avsett att bygga under de ansträngningar, som utrikesministern skall göra. Det finns sannerligen inte alltför mycket förståelse och intresse i Sverige för detta. När man haft tillfälle, som jag har haft under några år, att t. ex. i Uneskorådet se vilket intresse det finns i stora folkrörelser — jag kan nämna lärarorganisationerna, våra ideella organisationer, ungdomsorganisationer, osv., för sådant umgänge ut över gränserna med motsvarande organisationer i andra länder, men när man måst konstatera att vi i fall efter fall, som vore ytterst behjärtansvärda, icke haft möjlighet att lämna ens anspråkslösa bidrag, så grips man till sist av en känsla av vanmakt. Vi har relativt gott om pengar för de näraliggande, ganska materiellt betonade utgifterna här hemma till oss själva, men vi är nästan otillätligt snåla när det gäller uppgifter av den här typen.

Jag skall inte här nämna något belopp eller ens någon storleksordning, men under sysslandet med dessa frågor har jag tänkt mig, att vi under tredje huvudtiteln för det första skulle ha an-

slag för att ge möjlighet till olika svenskar att resa till utlandet och ge dem stöd då de t. ex. kallas till föredragsresor eller då de skall sprida upplysning om Sverige av annat slag. Vi skulle för det andra behöva en utställningsverksamhet i utlandet. Den kan ju inte bli av kommersiell natur, utan den måste bli rent upplysande. Vi behövde ett belopp på i varje fall 100 000 kronor för att bidra till sådana utställningar om Sverige i utlandet. Jag skulle för det tredje vilja understryka, att vi behöver pengar för att då och då bjuda in till vårt land någon framstående utländsk kulturpersonlighet, som kunde verka stimulerande på debatten och kulturlivet här i landet.

Detta är som jag ser det tre visserligen inte direkt materiella men inte desto mindre ytterst angelägna krav. Jag skall begränsa mig till detta, herr talman, och förnya min uppmaning till utrikesministern att sätta in litet större kraft än hittills på att driva fram åtminstone nödortfoga belopp till stöd för svensk upplysningsverksamhet i utlandet.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDEN:**

Herr talman! Jag ber att få uttala min tacksamhet till herr Ståhl för det välvilliga stöd han har givit åt tanken på ökat anslag till upplysningsverksamhet av olika slag inom utrikesdepartementet och dess underlydande organ, och jag är också tacksam för att statsutskottet så kraftigt har understrukit behovet av detta i sitt utlåtande över tredje huvudtiteln. Jag skall använda statsutskottets auktoritet i mina diskussioner med finansministern, när nästa gång huvudtitel skall uppgöras.

Men när jag kom in här i kammaren, höll herr Ståhl på med att ge någon statistik över pressattachéerna och ville ha fram att de till så gott som 100 procent är socialdemokrater. Han yttrade att de

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

pressattachéer, som tillsatts under de senaste 15 åren, skulle till 100 procent vara socialdemokrater. Det är nu för det första felaktigt, och för det andra ger dessa uppgifter inte samma överväldigande intryck, om man vet att hela antalet pressattachéer är sju och att det för närvarande är två eller möjligen tre socialdemokrater. Det är också felaktigt att de som tillsatts under de senaste 15 åren uteslutande är socialdemokrater. Det är i Köpenhamn och Helsingfors vi har de två socialdemokraterna. I Washington är det en ordinarie tjänsteman som har hand om pressärenden, och en annan, tillfällig tjänsteman, som så att säga har den vanliga pressattachés tekniska ställning men som har kulturfrågor i allmänhet på sin lott. Där kan man alltså säga, om man så vill, att den som fungerar som pressattaché är socialdemokrat. Men han är förste sekreterare i karriären, och den som fungerar som kulturattaché och har pressattachés löneställning är icke socialdemokrat. När man upplyser herr Ståhl om att två eller högst tre av de sju är socialdemokratiska pressmän, kanske det inte blir så särskilt märkvärdigt med de partipolitiska bedömningarna på detta område.

Herr STÅHL (fp) kort genmäle:

Herr utrikesministern kom in medan jag höll på med kapitlet om rekrytering inom utrikesförvaltningen, och därför kanske han inte riktigt uppfattade min slutsats, att av de tjänstemän utanför karriären som utnämnts under de senaste femton åren var samtliga socialdemokrater.

Det gällde inte bara pressattachéer, som finns dels inom karriären och dels utanför karriären. Jag har inte talat om den politiska färgen på UD-tjänstemän i karriären — varken excellensen Undén eller jag lär kunna rannsaka hjärtan och njurar på den punkten. Jag har frågat, vilka rekryteringsprinciper man

följer när man går utanför karriär-tjänstemännen. Därvidlag har excellensen Undén varit förvånande mån om att enbart få — mer eller mindre — rätt-trogna socialdemokrater.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**:

Herr talman! Det hade varit lättare för mig att bemöta herr Ståhl om jag hade fått uppgift på de personer han åsyftar, men det kanske inte är riktigt tillbörligt att diskutera individer här i riksdagen. Hans uppgift är i alla fall felaktig, det kan var och en se. Varken det nuvarande sändebudet i Kina eller det nu snart avgående sändebudet i Oslo är mig veterligt socialdemokrater.

Herr **DICKSON** (h):

Herr talman! Jag skall inte säga så många ord eller så många centimeter. Det är ju så — det har jag läst i tidningarna — att riksdagsanförandena numera mäts i centimeter, varvid 100 centimeter motsvarar ungefär en kvarts timme.

Man har ibland frågat sig, om en utrikesdebatt över huvud taget fyller någon uppgift här i Sverige. Det kan kanske tyckas att intresset många gånger är litet, att många platser står tomma och att många ledamöter ser förströdda ut då de kanske borde lyssna. Jag tror ändå det är nödvändigt att en sådan debatt hålls, och med åren kommer det väl att gå bättre. Insikten om att vi inte lever isolerade från den övriga världen kommer väl så småningom att tränga igenom.

Jag tror att det vore av vikt att vi på något sätt försökte göra klart för oss, vart vi egentligen syftar med den besynnerliga värld som vi har satts i. Det har poängterats att denna värld krymper mer och mer, att människorna förs närmare och närmare intill varandra och att därigenom friktionsanledningarna blir allt större och svårig-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultatet av OEEC:s senaste ministermöte

heterna att upprätthålla ett anständigt umgänge människor emellan alltmer påtagliga.

Man borde väl därför ha ett bestämt gemensamt mål, som verkligen kunde definieras: syftar vi till en politisk enhet där gränserna är utplånade, eller vad är det egentligen vi siktar på? Jag tror inte vi får dölja för oss att utvecklingen, låt vara stapplande, går mot ett sådant mål, att alla människor dock blir beroende av varandra, och att vi borde handla i enlighet därmed.

I fråga om själva ämnet för dagens diskussion skall jag beröra ett par små frågor som gäller Europarådet. Det är mig en glädje att där ge vår utrikesminister en elege — han har kanske inte precis fått någon sådan här förut i dag. Han har ofta här i kammaren varit mycket kritisk mot Europarådet, och man har t. o. m. fått det intrycket, att han helst skulle se att vi slapp den där institutionen. Men när det kommer till realiteter kan jag vitsorda, att de insatser som har kunnat göras från svenskt håll, beroende på de direktiv som har givits från utrikesledningen, i många fall har legat i spetsen, och att Sverige har visat en betydande generositet på direktiv från denna utrikesledning.

Jag syftar främst på ett för Europarådet mycket genant kapitel, nämligen den adoption av ön Ithaka som skedde för flera år sedan men som inte har lett till någon sorts materiell nytta för denna adopterade ö. Där har Sverige fullkomligt otvetydigt intagit en positiv inställning, som tyvärr ännu inte har fått den totala efterföljd som man hoppas den så småningom skall få.

Såsom nämns i den skrivelse som vi har fått har ett initiativ, som från svensk sida togs på grundval av ett för många år sedan av utrikesministern framlagt förslag i fråga om fredlig lösning av tvister, också kunnat ledas framåt.

Jag tror på Europarådet. Jag tycker det vore skada om det skulle gå såsom herr Hagberg tydligen önskar, men det finns för ögonblicket ingen anledning att frukta en sådan utveckling.

I fråga om vad som har sagts i debatten här vore ganska mycket att understryka. Jag vill erinra om herr Waldemar Svenssons mycket tänkvärda anförande i fråga om Israel. Även delar av det som herr Rimmerfors yttradt beträffande de baltiska flyktingarna tror jag, att man borde särskilt lägga på minnet. Herr Pettersson i Dahl uttryckte förhoppningar, och jag delar dessa förhoppningar, att valet av agraren Kekkonen till president skall bli lyckosamt för Finland. Jag tror personligen, att denne intelligenta man skall kunna finna den rätta vägen att leda sitt folk mot en riktig utveckling. Om sedan denna omständighet kan bringas att sprida någon liten glans även över bondeförbundet här, må det inte tyckas illa vara. Glädjeämnen är ju så få här i världen.

Jag skall, herr talman, endast sluta med en liten — jag skulle kanske vilja säga — kuriositet, som jag har upptäckt här i handlingarna om Förenta Nationernas tionde ordinarie möte. Där står dagordningen för detta möte mycket ordentligt redovisad. Som punkt 2 vid förhandlingarna står följande: "Bön eller meditation under en tyst minut." Det skulle vara av stort intresse, tror jag, om man kunde få registrera vad de olika delegaterna från de olika länderna här på jorden tänkte och gjorde under denna tysta minut för bön och meditation.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr von FRIESEN (fp):

Herr talman! Det anförande med vilket utrikesministern inledde denna ut-

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

rikesdebatt var ju av den art och det innehåll, att det knappast ger så stor anledning till några kontroversiella synpunkter, och jag skall inte heller göra några reflexioner med anledning av vad han sade i detta anförande.

Det är i stället en sak som faller inom utrikesministerns ämbetsområde, som jag hade tänkt beröra. Jag kommer då att anknyta till en debatt i slutet av april 1953 i denna kammare i samband med dechargememorialet, då några reservanter kritiserade vederbörande statsråd för att inte svenskt medborgarskap givits åt finska medicinalrådet Felix Kersten. Sex månader efteråt beslöt regeringen att bevilja honom medborgarskap, och så långt var ju allt gott och väl.

Sedermåra har ju, liksom också skett tidigare, en ganska ingående debatt om det svenska humanitära hjälparbetet i krigets slutskede ägt rum både inom och utom landet. Framför allt är det en mycket framstående engelsk historiker som tycks ha haft viktiga sysselsättningar i det engelska underrättelseväsendet, Trevor-Roper, som har kommit med en hel del kritiska synpunkter, synpunkter som framför allt innebar kritik mot att den man, som i Sverige tidigare hade fått största äran av detta hjälparbete, nämligen greve Folke Bernadotte, på ett alldeles orättvist sätt hade övervärderats, medan i stället såväl den dåvarande utrikesministern Günthers som medicinalrådet Kerstens insatser icke alls eller otillräckligt uppmärksammades. Trevor-Roper hade redan för några år sedan en artikel i tidskriften *Atlantic Monthly*, som blev föremål för, kan man säga, vissa demarcher från svensk sida. Det utfärdades någon form av kommuniké, där hans synpunkter kritiserades, och det gjordes gällande, att de åtminstone delvis vore felaktiga. Det hänvisades därvid bland annat till hemliga dokument,

som skulle finnas i det svenska utrikesdepartementet men som man för det dåvarande inte hade publicerat. Det enda dokument som man offentliggjort och som också blev föremål för överläggning här i riksdagen var en promemoria, vilken inom utrikesdepartementet hade upprättats av dåvarande arkivchefen Willers och vilken av flera talare i debatten karakteriserades som tendentiös, missvisande och ofullständig. Denna promemoria, som tydligen låg till grund för tidigare beslut rörande Kerstens medborgarskap, blev också kritiserad från internationellt håll. En framstående holländsk historiker, vilken i likhet med Trevor-Roper hade deltagit i denna underrättelseverksamhet, professor Posthumus, skrev en längre inlaga, där han punkt för punkt bemötte promemorian, och det är anledning att anta, att denna debatt kommer att fortsätta.

Anledningen till att jag vid detta tillfälle har tagit upp saken i utrikesdebatten är, att det för ett par veckor sedan förekom en tidningsuppgift, i vilken man förklarade, att utrikesdepartementet avser att publicera någon sorts vit bok i detta ärende. Jag förmodar att det gäller inte bara Kersten personligen utan hela den svenska hjälpaktionen i slutskedet av kriget. I och för sig är naturligtvis en sådan aktion från utrikesdepartementets sida att välkomna, ehuru det måhända finns anledning fråga, varför man väntat så länge med att publicera dessa dokument och kanske därigenom gett anledning till en alldeles onödig ryktesflora.

Då utrikesministern är närvarande här, skulle jag till honom vilja rikta en fråga, nämligen vad det är som föranlett departementet att om ett par veckor enligt vad som uppgivits publicera dessa dokument. Är det beroende på de skrivelser, de ytterligare artiklar, som har förekommit i den svenska

Meddelande av utrikesministern; tillika svar på fråga ang. redogörelse för resultaten av OEEC:s senaste ministermöte

pressen? Jag vill särskilt fästa uppmärksamheten på några mycket upplysande tidningsartiklar i början av februari 1954 i tidningen Dagens Nyheter av redaktör Ulf Brandell, vari denne, stödd på ett mycket grundligt forskningsarbete, kom till ungefär samma slutsatser, som vi hade gjort inom konstitutionsutskottet, eller kan det vara de uttalanden som gjorts av förre överståthållaren Nothin i hans memoarer, där han också kommer till liknande slutsatser som vi gjorde och där han klarlägger, hur det i själva verket har gått till vid detta räddningsarbete?

Hur som helst ber jag att få uttala den förhoppningen, att den dokumentation som nu presenteras från utrikesdepartementet i denna s. k. vitbok måste vara fullständig, objektiv och allsidig. Man skulle annars lätt kunna befara att det på nytt kommer att uppstå missförstånd och kritik både inom och utom landet.

Jag tycker också det kan vara på tiden att man gäve ett oförbehållsamt erkännande åt de två personer, som enligt min uppfattning i varje fall i främsta rummet har förtjänsten av det lyckliga genomförandet av detta humanitära hjälparbete, i första hand kanske utrikesministerns företrädare Christian Günther och numera svenske medborgaren Felix Kersten. Detta erkännande har i mycket ringa mån kommit dem till del. I all synnerhet gäller det om den sistnämnde, som såvitt jag vet inte från svensk sida har erhållit uppskattning och rättvis värdering av det stora arbete som han utförde och som vi alla, tror jag, har anledning att vara honom tacksamma för.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**:

Herr talman! På herr von Friesens fråga vill jag bekräfta, att man inom

utrikesdepartementet sammanställt en vit bok, som avser initiativet till den ifrågavarande rödakorsexpeditionen i Tyskland och dess genomförande. Den kommer med all säkerhet att bli objektiv, det kan jag svara för. Däremot kan jag omöjligen försäkra att den blir fullständig, därför att utrikesdepartementets arkiv innehåller ingalunda alla tänkbara handlingar i denna sak. När vi ger ut en vit bok måste den vara begränsad till det material som finns hos utrikesdepartementet.

Vad beträffar motiven för bokens utgivande är det flera omständigheter som gjort att det ansågs önskvärt. Dels var det redaktör Brandells artiklar i Dagens Nyheter och hans anhållan att få ta del av en arbetspromemoria, som fanns i utrikesdepartementet och som ligger till grund för denna vitbok men som inte i det skicket kunde lämnas ut, och dels var det att det förekommit så ovederhäftiga uppgifter av Trevor-Roper att det ansågs önskvärt att de inte skulle stå oemotsagda. Jag tror att denna vitbok kommer att bli ganska upplysande.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8

Föredrogos var för sig följande på bordet liggande propositioner; och remitterades därvid

till bevillningsutskottet propositionen nr 71, med förslag till förordning om ändring av förordningen den 1 juni 1951 (nr 440) med instruktion för värdering av skogsmark och växande skog vid taxering av fastighet (skogsvärderingsinstruktion); samt

till statsutskottet propositionerna: nr 78, angående anslag för budgetåret 1956/57 till valutakontoret, och nr 80, angående försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.

§ 9

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 81

Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 81, angående statstjänstemännens löner under år 1956 m. m.; och yttrade därvid:

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Den uppgörelse som propositionen om statstjänstemännens löner grundas på är väl en av de besynnerligaste som någonsin träffats. Här föreligger det faktum, att statstjänarna i årets lönerörelse inordnats under en samordnad löneuppgörelse, vilket i första hand innebär att man söker sätta en spärr för statstjänarnas berättigade krav på en acceptabel levnadsstandard och på att deras eftersläpning i förhållande till den allmänna inkomstutvecklingen upphör.

Ännu värre är emellertid att den s. k. samordningen medfört att Svenska arbetsgivareföreningen tillåtits uppträda som förhandlande part beträffande lönesättningen för statens tjänstemän. Därigenom har denna privata arbetsgivarorganisation varit i stånd att utöva ett starkt inflytande på uppgörelsen för statens egna tjänstemän.

Mycket anmärkningsvärda ting har under årens lopp inträffat under behandlingen av statstjänarnas anställnings- och lönevillkor. Statstjänarna har utsatts för en många gånger upprörande och nonchalant behandling. Men detta att Svenska arbetsgivareföreningen, inkopplats som förhandlande part för statstjänarna och att staten, som icke tillhör Svenska arbetsgivareföreningen, accepterar detta förhållande är enastående i den svenska statsförvaltningens historia och tillika en utmaning mot de statsanställda.

Statstjänarnas eftersläpning i förhållande till den allmänna inkomstutvecklingen är numera så allmänt känd, att den knappast behöver bevisas. Det är givetvis svårt att i siffror mäta denna

eftersläpning, men enligt en noggrant utförd undersökning är den sedan år 1947 inte mindre än 27 procent.

Man kan emellertid saklöst avstå från att tvista om eftersläpningens storlek. Det räcker med att ange vilka löner som numera utgår till de lägst ställda grupperna, som tillika utgör det stora flertalet av statstjänstemännen. Ordinarie stationskarlar, brevbärare, tullvakter och andra betydande grupper uppstår slutlöner som alltefter ortsgrupperingen varierar mellan 750 och 852 kronor i månaden.

Går man till begynnelselönen, så varierar denna mellan 669 och 759 kronor i månaden. Även de grupper som placerats något högre på löneskalan har löner som inte alls motsvarar deras kvalifikationer och ansvar. En lokförare kan ha ansvar för hundratals människors liv. Ett felgrepp kan betyda att både han och passagerarna förpassas till evigheten. Men en lokförares begynnelselön varierar alltefter ortsgrupperna mellan 900 och 1 021 kronor.

Jämför man de lägre lönegradernas befattningshavare över huvud taget med löntagare med likartade uppgifter på den privata arbetsmarknaden ligger statstjänarna avsevärt under.

Det är orimligt att förutsätta att statstjänare med så låga löner jag här gett prov på skall kunna existera på ett människovärdigt sätt. Deras levnadsstandard är icke acceptabel. I många fall överstiger inte lönerna för de lägst ställda grupperna den i storstäderna tillämpade fattigvårdsstandard. Det finns åtskilliga statstjänare med stora familjer, som sökt och erhållit fattigvård som förstärkning till lönen från mönsterarbetsgivaren-staten. Andra statstjänare har som bekant skaffat sig arbete på fritid för att kunna upprätthålla en någorlunda acceptabel levnadsstandard. Men detta måste i längden verka ruinerande på statstjänarnas hälsotillstånd, ett förhållande som naturligtvis främst drabbar de direkt berörda och deras familjer men också staten,

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 81

som är skyldig att dra försorg om sjuka tjänstemän. Fritidsarbetet verkar också splittrande på hemliv och familjeliv. Men det har ändock i stor utsträckning måst tillgripas som en nödfallsutväg därför att staten underbetalar sina anställda.

Jag frågar: Är det rimligt att under sådana förhållanden presentera ett förslag som inte ens tillnärmelsevis tillgodoser de lägst ställda statstjänarnas krav på en rimlig betalning för sitt arbete och som inte ens täcker de pristegringar som skett under år 1955? Nej, det är inte rimligt. Förslaget är en utmaning mot de statsanställdas oförytterliga rättighet att existera som människor på det arbete de valt.

Den våldsamma opposition som förslaget utlöst bland statstjänarna tror jag det är nödvändigt att riksdagen betraktar som en sista varning. Gränsen för de statsanställdas lojalitet och tålamod är överskriden. Det missnöje som nu tar sig de kraftigaste uttryck måste betraktas som ett berättigat försvar för statstjänarhemmets ekonomi. Varje försök att framställa opinionsyttringarna på annat sätt måste antingen bero på nonchalans eller okunnighet om det verkliga läget för de lägre statstjänarna.

Statens lönepolitik mot sina anställda kan få vittgående konsekvenser, om den inte tillrättalägges omedelbart. Redan talas det om stridsåtgärder. Den s. k. frivilliga övertiden har redan attackerats på sina håll vid SJ och föranlett svårigheter att tillfredsställande upprätthålla trafiken. Ingenting talar mot att även andra liknande åtgärder vinner anklag bland statstjänarna.

Läget är dessutom sådant, att statstjänarnas fackliga organisationer hotas av splittring. Petitionslistor för utträde ur förbunden cirkulerar på vissa arbetsplatser. Denna felaktiga och ödesdigra åtgärd kan givetvis under inga förhållanden försvaras. Den måste fördömas av varje ansvarskännande fackföreningsmedlem. Men den är en följd

av den lönepolitik som statsmakterna under medverkan av vissa fackliga ledare tillämpat under årens lopp. Det finns ännu möjlighet att rätta till vad som är vrängt. Riksdagen är fullt suverän att antaga ett bättre förslag än det som nu skall remitteras till statsutskottet. Hänvisningar till den samordnade löneuppgörelsen kommer att av statstjänarna bedömas som undanflykter. Riksdagen är icke bunden. Dessutom står sådana värden på spel att en viljeyttring från riksdagens sida är nödvändig.

Det har för övrigt visat sig att statsmakterna inte kan hålla sig inom ramen för uppgörelsen med Svenska arbetsgivareföreningen. Numera görs det ingen hemlighet av att förberedande, inofficiella förhandlingar redan skett om införande av ett särskilt lönetillägg för vissa statstjänargrupper i Stockholm och Göteborg.

Det är bara att hälsa med tillfredsställelse om regeringen är inställd på att genombryta den med Svenska arbetsgivareföreningen träffade uppgörelsen. Det visar att linjen inte kan hållas för så vitt man inte vill riskera ett äventyrande av ömtåliga statliga funktioner. Men när man nu ändå tycks vara beredd att göra avsteg från 4-procentlinjen, så måste man fråga sig varför inte riksdagen skulle kunna anta ett bättre förslag än det framlagda. Det vore en akt av klokhet och rättvisa att handla så. Vi kommer att framlägga en motion i sådant syfte. Vi anser oss icke böra tillmäta den träffade uppgörelsen sedvanlig betydelse. Den har kommit till stånd under minst sagt egendomliga förhållanden, och den stora massan av statstjänare har icke beretts tillfälle att ta ställning till densamma.

Jag vill till sist hemställa till statsutskottet att noga pröva frågan om en förbättring av regeringens förslag under beaktande av de synpunkter jag här anfört på den kommunistiska gruppens vägnar. Detta skulle gagna inte bara

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 81

statstjänarna. Riksdagen finge också därmed ett tillfälle att hävda sin myndighet gentemot det obehöriga inflytande Svenska arbetsgivareföreningen utövat i denna fråga.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att ta upp någon sakdebatt om avtalsuppgörelsens innehåll. Den diskussionen får vi föra, när denna fråga har realbehandlats inom statsutskottet.

Nej, jag har begärt ordet uteslutande därför att jag reagerar mot de våldsamma överdrifter, som herr Senander här gör sig skyldig till. Enligt herr Senanders historieskrivning har Svenska arbetsgivareföreningen makt och möjlighet att ensam och oberoende av de organisationer man förhandlar med bestämma lönerna i detta land. Den historieskrivningen kunde kanske ha varit riktig för åtskilliga decennier sedan, men den har ingenting gemensamt med det som händer i våra dagar.

Det som har ägt rum på avtalsmarknaden i år är ingenting annat än att de olika intressegrupperna har försökt samordna sina krav och åstadkomma en sådan uppgörelse, att man skulle slippa en upprepning av vad som inträffade förra året. Det är detta och ingenting annat som skett.

När herr Senander säger att Svenska arbetsgivareföreningen har bestämt lönerna för statstjänstemännen, så beror detta antingen på att han saknar kännedom om vad som faktiskt förekommit inom berörda organisationer eller på att han medvetet har velat lämna oriktiga uppgifter. Det faktiska förhållandet är nämligen, att det inom såväl LO som TCO finns karteller för den statliga sidan. Vid diskussionerna inom dessa organisationer om hur lönerörelsen i år skulle läggas upp var parterna eniga om att försöka en samordning över hela fältet. Det är därför fullständigt felaktigt, när herr Senander gör

gällande att en part har bestämt för alla de övriga.

Vad sedan gäller innehållet i propositionen får jag tillfälle att återkomma till den diskussionen senare. Jag vill bara som ett allmänt omdöme säga att herr Senanders beskrivning i den delen var lika vederhäftig som hans historieskrivning i övrigt.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Om vi skall tala om överdrifter härvidlag, så får vi väl adressera det omdömet till herr statsrådet själv, eftersom han lägger helt andra ord i munnen på mig än jag uttalat. Jag har nämligen sagt att Svenska arbetsgivareföreningen har inkopplats som förhandlande part, när det gäller statstjänstemännens löner, trots att staten icke är med i Svenska arbetsgivareföreningen. Vidare har jag sagt att denna förening därigenom kommit att öva ett obehörigt inflytande på lönesättningen för statstjänarna. Detta är en helt annan sak än det, som herr statsrådet försöker intolka i mina ord, nämligen att jag skulle mena att Svenska arbetsgivareföreningen hade fastställt lönerna för statstjänstemännen. Jag har tvärtom sagt att riksdagen är suverän att trots detta besynnerliga förhållande ta ställning i lönefrågan och fastställa andra löner än dem, som herr Lindholm med iakttagande av uppgörelsen med Svenska arbetsgivareföreningen har föreslagit.

Vidare anfördes ej. Propositionen hänvisades till statsutskottet, till vilket jämväl de i anledning av densamma inom kammaren avgivna yttrandena skulle överlämnas.

§ 10

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts skrivelse och propositioner; och remitterades därvid

till utrikesutskottet skrivelsen nr 82,

med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation;

till statsutskottet propositionerna:

nr 83, angående uppförande av klinik för alkoholsjukdomar vid karolinska sjukhuset, och

nr 84, angående anslag för budgetåret 1956/57 till universitetskanslersämbetet, m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen nr 85, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete samt angående fortsatt giltighet av samma lag; samt

till jordbruksutskottet propositionen nr 86, angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1956/57 m. m.

§ 11

Föredrogs den av herr *Ståhl* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående säkerhetsbestämmelserna för stridsövningar inom flygvapnet.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 12

Föredrogs den av herr *Agerberg* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet Hjalmar Nilson angående konsekvenserna i trafikhänseende för riksvägen väster om Östersund av den nya mellanriksvägen över Storlien.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 13

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av

Ändringar i polislönerglementet m. m.

handelsavtal mellan Sverige och Tjeckoslovakien.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1956/57 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—66

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 67

Lades till handlingarna.

§ 15

Ändringar i polislönerglementet m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i polislönerglementet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LARSSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Då jag vid flera tillfällen tidigare här i kammaren har funnit mig föranlåten kritisera det lönerglemente som för polispersonalens del trädde i kraft 1954, anser jag det vara en moralisk skyldighet att uttrycka min tillfredsställelse över de ändringar som nu gjorts. Jag är väl medveten om att de inte kommer att tillfredsställa personalen i fråga på alla punkter, men vilka avtalsuppgörelser gör det?

Jag är emellertid övertygad om att de ändringar som vidtagits och det reglemente som föreligger kommer att bli en betydligt hållbarare grund att bygga på än 1954 års polislönerglemente i sitt ursprungliga skick var. Det

Ändringar i polislönerglementet m. m.

är därför, som jag nyss sade, jag med tillfredsställelse konstaterar att den poliskonflikt som pågått i städerna Stockholm och Göteborg sedan ett par år nu har bilagts, och jag vill uttrycka min förhoppning att vi i framtiden kommer att få ro på det området.

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Jag vill instämma i den föregående talarens ord då han uttalade sin tillfredsställelse över att vi i dag kan ta ställning till denna fråga i dess nuvarande skick. Jag vet inte vem som har största förtjänsten härav — jag skulle tro att ett ömsesidigt arbete förekommit därvidlag, men jag skulle också tro att den nuvarande departementschefen kan räkna en del av äran sig till godo.

Detta förslag, som nu enhälligt redovisas från utskottets sida, är grundat på en överenskommelse, och det har blivit en praxis att man från riksdagens sida knappast kan göra något förslag eller någon avvikelse i sådana fall. Detta skulle ju rubba de överenskommelser som träffats i dylika frågor. Jag hade inte tillfälle att vara närvarande vid statsutskottets plenum, men jag anmälde till avdelningen, att jag vid kammarens plenum ville göra några reflexioner beträffande löneplaceringen av polisen inom ett visst område. Detta kommer dock inte, herr talman, att leda till något yrkande av den anledning som jag förut har nämnt.

I departementspromemorian står i punkt 3, mom. b): »I städerna Norrköping, Hälsingborg, Örebro, Västerås, Uppsala, Linköping, Borås, Gävle, Eskilstuna och Jönköping (samtliga med omkring 50 000 invånare eller mer) skall antalet förstepolis-konstapelstjänster motsvara *hälften* av sammanlagda antalet sådana tjänster och poliskonstapelstjänster i lönegrad Ca 15.»

Departementschefen gör ett uttalande i propositionen på s. 5, där han säger:

»Dessa grunder föreslås nu skola ersättas av fasta kvotregler av den innebörd, som framgår av punkten 3 i departementspromemorian. Det har vid överläggningarna i ärendet förutsatts att den under 3 b) föreslagna regeln skall tillämpas även beträffande städerna Solna, Sundbyberg och Mölndal med hänsyn till dessa städers allmänna struktur och omedelbara grannskap till Stockholm resp. Göteborg.»

Det var på den punkten jag tillät mig göra några reflexioner vid utskottsbehandlingen och detta av följande skäl. Man saknar här städerna Lidingö och Nacka. Vid löneuppgörelsen 1947 var Solna, Sundbyberg, Lidingö och Nacka jämställda. 1954, då polisen fick ett statligt avlöningsreglemente, bröts denna jämställighet. Någon verkligt bärande grund för denna förändring har jag inte kunnat finna. Visserligen har det lämnats vissa upplysningar, men jag finner nog att de inte är till fyllest. 1954 fick Solna en bättre löneställning än de förut uppräknade städerna, och i det förslag som vi i dag behandlar har Sundbyberg fått följa Solna, men Lidingö och Nacka har fått stå kvar i lägre löneställning.

Jag tillät mig, när jag fann detta, att göra vissa undersökningar om dessa städer som lämnats utanför. Jag fick då den upplysningen att Lidingös folkmängd är cirka 24 500 och att Sundbybergs är omkring 26 500; Sundbyberg ligger alltså något högre.

Men man har också upplyst mig, att under sommarhalvåret inom Lidingö bor cirka 30 000 personer, vilket mer än väl torde uppväga Sundbybergs något större kyrkobokförda befolkning. Därtill vill jag framhålla, att medan Sundbyberg har mera begränsade områden för fortsatt bebyggelse, så har Lidingö stora områden till sitt förfogande. I dyrortshänseende tillhör såväl Stockholm som Solna, Sundbyberg, Lidingö och Nacka samma dyrortsgrupp, nämligen 5. Dyrortsgrupperingen kan

alltså inte utgöra något skäl för den olika lönesättningen.

Det har vidare sagts, att ett intimt samarbete ofta sker mellan polisen i Stockholm och polisen i såväl Lidingö som Solna, Sundbyberg och Nacka. Polismän från Lidingö får därför ofta verkställa uppdrag i Stockholm.

Vidare har det upplysts, att även om Lidingö inte är någon typisk industristad, så finns det dock en hel del industrier där. Det påpekas också, att Lidingö är Stockholms stora oljehamn med inte mindre än tre oljeupplag, och det har omnämnts, att när det gäller utländska fartyg, som kommer direkt från utländsk hamn, får lidingöpolisen verkställa passkontroll etc., vilket ju är ett omfattande arbete. Då, som vi vet, varken Solna eller Sundbyberg har någon hamn, måste denna omständighet betyda åtskilligt.

Jag har inte kunnat underlåta att nämna detta. Det är möjligt att tillfredsställande förklaringar finns. Det går ju inte att vid utskottsbehandlingen tränga in i problemet på samma sätt som man kan göra vid en underhandling, det medger jag villigt. Men jag fäste mig vid statsrådets formulering, när han talade om orter, som låg intill dessa stora städer, och när jag undersökte förhållandena, fann jag att en olikartad behandling skedde.

Jag har velat framhålla dessa synpunkter med önskan att de kan bidra till att saken kan rättas till i framtiden.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Det problem herr Staxäng berörde tillhör ett av de avsnitt, som diskuterades mycket ingående vid förhandlingarna med Polisförbundet. Rent siffermässigt är ju ingen av de nämnda städerna av den storleksordning, att de skall in under femtioprocent-regeln, som tillämpas på städer med omkring 50 000 invånare. Men det

Upphävande av jordförvärvslagen m. m.

fanns ett skäl som gjorde, att vi vid förhandlingarna gick med på ett avsteg från huvudregeln, och det var att bebyggelsen såväl i Solna och Sundbyberg här intill Stockholm som i Mölnadal intill Göteborg är av en sådan struktur, att den på ett ganska gott sätt knyter an till den större staden. Exempelvis Lidingö och Nacka har i detta avseende inte samma struktur som Solna och Sundbyberg.

Det är alltså ur dessa synpunkter man får se saken. Men dessutom komplicerar genomfartstrafiken problemen för dessa förortsstäder, och detta har bidragit till, att ett undantag gjorts. Det är således inte folkmängdssiffrorna utan trafik- och bebyggelsestrukturen som inverkat på förhandlingsresultaten i detta hänseende.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställen bifölls.

§ 16

Upphävande av jordförvärvslagen m. m.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckta motioner om upphävande av jordförvärvslagen den 3 juni 1955 m. m.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 358 i första kammaren av herr *Nord m. fl.*, samt nr 284 i andra kammaren av herr *Johnsson* i Kastanjegården *m. fl.*

I motionerna, som voro likalydande, hade hemställts, »att riksdagen måtte

A. besluta att 1955 års lag om in-skränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet (jordförvärvslag) måtte upphävas från den 1 juli 1956;

B. antaga ett av motionärerna framlagt förslag till ändring av lagen den 22 december 1943 om arrendators förköpsrätt.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner I: 358 och II: 284 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Upphävande av jordförvärvslagen m. m.

Reservation hade avgivits av herrar *Osvald, Ahman, Ebbe Ohlsson* och *Berggren* samt fru *Boman*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 358 och II: 284 måtte

A) antaga av reservanterna framlagt förslag till lag om upphävande av lagen den 3 juni 1955 (nr 272) om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet (jordförvärvslag);

B) antaga av reservanterna framlagt förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 22 december 1943 (nr 884) om arrendators förköpsrätt.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr BERGGREN (fp):

Herr talman! Riksdagen behandlade ju förra året mera ingående denna fråga och fastslog då för en längre tid grunderna för förvärvs- och äganderättsförhållandena. I den korta utskottsdebatten i år lät man förstå, att det ansågs vara mest en demonstrationsåtgärd att redan nu återkomma med ett motionsyrkande. Och för all del — det ligger någonting däri. Ute i landet skulle man nog knappast ha trott, oavsett om dessa motioner kommit eller inte, att de som tidigare varit motståndare till förslagen hade ändrat mening. Avståndstagandet deklarerades mycket klart förra året, och i stort sett har ju situationen inte undergått någon förändring. Det kan dock inte heller skönjas några nya skäl för lagens fortvaro, inte ens om man tar hänsyn till den »retuschering», som skedde vid förra årets riksdag. Utskotts-majoriteten var ju då själv i någon mån inne på att lagen i visst hänseende tangerade gränsen för det icke önskvärda. I en passus i utskottets utlåtande vid detta tillfälle heter det: »Enligt svensk rättsuppfattning måste det sålunda anses principiellt otillfredsställande att den enskilde medborgaren icke tillåtes förvärva visst slags egendom.»

En viss ökad tveksamhet inför utveck-

lingen kan man inte undgå att känna inför lantbruksnämndernas ökade fastighetsförvärv, trots att lagen om kronans förköpsrätt upphävdes i fjol. Enligt en tidningsuppgift ökade värdet på av lantbruksnämnderna innehavda fastigheter under fjolåret med 3 miljoner kronor, räknat efter taxeringsvärdet. Innehavet skulle vid 1956 års ingång utgöra 1 180 brukningsdelar.

Hur pass osäkra värdesiffrorna kan vara ger en exekutiv auktion på en av lantbruksnämndens egendomar en liten bild av. I ett tidningsreferat sägs det: »Fordringar med förmånsrätt i fastigheten som bevakades vid auktionen uppgick till sammanlagt 164 500 kronor. En bank bjöd omkring 57 000 kronor och för närmast följande bud svarade länsbostadsnämnden med kronor 112 326:61. Den inköptes av lantbruksnämnden för kronor 113 000.» Så långt tidningen.

Trots de betydande investeringarna befann sig fastighetens bostadsbyggnader i miserabelt skick. Skogen var uthuggen och stora skogsvårdande utgifter nödvändiga och av skogsvårdsstyrelsen pålagda.

Att fastigheten sedan överlåtits på ett annat statligt organ, där möjlighet föreligger att blanda bort en hel del förluster, gör inte saken bättre.

Ett motiv för lagen skulle ju vara att man genom den kunde bringa jorden i egna brukares händer. Det anförda exemplet visar hur resultatet i verkligheten kan bli, detta frånsatt de stora statliga förlusterna bara i detta enskilda fall. Jag kan inte underlåta, trots att det rör sig om mitt hemlän, att erinra om det stora antal misslyckanden, som skett, när den statliga sakkunskapen, i form av länets lantbruksnämnd, placerat olämpliga brukare, för vilka priset på grund av alltför generösa villkor spelat en underordnad roll. Resultaten har blivit vanhävdade och skogsskövade gårdar och slutligen exekutiva åtgärder. Det borde vara förståeligt, att man blir betänksam och tveksam an-

gånde bibehållandet av en lag, vilken medverkar till sådana resultat.

Givet är att jag utan vidare är villig att gå med på att det inte alltid är lagen själv utan bedömningen och sättet för dess tillämpning, som är avgörande. — Här kan vi ett ögonblick dröja vid nämndernas olika uppgifter. Vad gäller den s. k. yttre rationaliseringen kommer, vilket också tidigare poängterats, sammanförandet från mindre till större brukningsdelar i stor utsträckning deras åtgärder förutan.

På statsmakternas önskemål i detta hänseende kan vi nog skönja en bönhörelse över hövan. Jag kan använda nära liggande exempel. Sedan 1930 har inom den storkommun jag tillhör ett 20-tal bygdeskolor nedlagts på grund av folkminskningen. De unga familjerna söker sig naturligt nog andra bosättningsorter. Affärer och serviceanordningar kan inte fortsätta.

Disproportionen i fråga om kön och åldersklasser hos de kvarvarande på landsbygden talar sitt tydliga språk. Detta är förhållanden, alltför väl kända för att man skall behöva dröja längre vid dem. Vid årets riksdag är det åtskilliga motioner som berör dessa spörsmål; man känner alltså på olika håll oro inför utvecklingen.

Vid en vägförrättning — inte i min hemkommun — i vilken jag deltog för cirka 10 år sedan berördes bland andra även en by, där en av invånarna yttrade: »Ja, det är väl bra, att vi får väg, men den kommer för sent. När jag kom hit, var här 22 familjer bosatta; nu är vi bara 2 familjer kvar — och gamla.»

Den expanderande industriens ökade behov av arbetskraft har hitintills i stor utsträckning täckts utifrån bygderna. Här fanns — och här finns i viss utsträckning ännu — någon tillgång av bostäder gent emot städernas och tätorters bristsituationer på dessa områden — förhållanden, vilka generalplaneritare, läns- och stadsarkitekter, länsbostadsnämnder och lantbruks-

Upphävande av jordförvärvslagen m. m. nämnder sätter in en hel del kraft på att förvärva. Det må vara nog sagt om detta stora problem.

I fråga om den inre rationaliseringen har jag tidigare påpekat och skall nu endast helt kort stryka under, att det varit både ekonomiskt fördelaktigare och praktiskt lämpligare att respektive hushållningssällskap fått stå som huvudman för denna.

Bara några korta synpunkter ytterligare! Säkert var tron hos många — och kanske finns den ännu i stor utsträckning kvar — den att omläggningen genom lagens och lantbruksnämndernas medverkan till större och maskinellt lämpligare brukningsdelar skulle som ett välsignelsebringande resultat medföra billigare livsmedelsprodukter. Låt mig säga som min uppfattning, att det är en felsyn i varje fall när det gäller det animala produktionsområdet. Om det råder fred i världen och handelsvägarna står öppna, torde utvecklingens nackdelar dröja med att göra sig kännbara. Men vågar vi inte vara så optimistiska att vi räknar med att freden alltjämt skall bestå, är alldeles säkert en med någorlunda ekonomisk trygghetskänsla arbetande småbrukarbefolkning den bästa garantien för att det upprätthålles en jämn och billig animalieproduktion, till gagn inte bara för våra stadsbor utan för landet i dess helhet. Jag skall, herr talman, inskränka mig till detta korta inlägg. Jag tror att jag med det nu sagda gett belägg för att min uppfattning överensstämmer med reservanternas, och jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Osvald m. fl.

Herr ANDERSSON i Löbbo (s):

Herr talman! Den förutvarande jordförvärvslagens giltighetstid utgick den 30 juni föregående år. Lagen förnyades och antogs i sin nuvarande lydelse av riksdagen den 26 maj 1955, alltså för blott tio månader sedan, och den trädde

Upphävande av jordförvärvslagen m. m.

i kraft den 1 juli samma år, d. v. s. endast åtta månader tillbaka i tiden. Majoriteten för antagandet av det sålunda föreliggande lagförslaget var betydande. I denna kammare avgavs för propositionen och utskottsförslaget 124 röster, medan 74 ledamöter röstade för avslag.

I år återkommer i form av motioner av representanter för folkpartiet förslaget om jordförvärvslagens avskaffande. Motionärerna yrkar att lagen skall upphöra att gälla från den 1 juli innevarande år.

Då det inte alls är sannolikt att riksdagsmajoriteten ändrat mening under den korta tid, som gått sedan frågan behandlades föregående år, har jag för min del inte något som helst behov av att i dag uppta en principdebatt med herr Berggren om jordförvärvslagens bestånd, detta så mycket mindre som det mig veterligt inte framkommit några nya synpunkter eller motiveringar. De nu föreliggande, av utskottet avstyrka motionerna innehåller nästan ordagrant vad som sades i motionerna från samma håll vid föregående års riksdag, och reservanternas motivering för sitt yrkande om bifall till motionerna är likaledes ungefär densamma som då. Ja, även vi som bildar utskottsmajoriteten har nöjt oss med att i koncentration anföra de synpunkter, som vi då ansåg och fortfarande anser utgöra full bevisning för ett fortsatt behov av denna lagstiftning.

Det exempel, som herr Berggren här givit när det gäller jordförvärvslagens verkningar inom det län han själv representerar, har jag självfallet ingen möjlighet att kontrollera. Men skulle det vara så, som herr Berggren tydligen vill göra gällande, att avfolkningen av landsbygden i detta län har påskyndats genom lantbruksnämndens verksamhet, då måste man där ha fått en märkvärdig lantbruksnämnd. Jag skulle emellertid inte tro att herr Berggrens skildring är med verkliga förhållandena överensstämmande.

Slutligen vill jag bara erinra om att det förefaller som om årets motioner hade utformats under den allra största brådska. Under punkt B. yrkar nämligen motionärerna att 4 § tredje stycket i lagen den 22 december 1943 om arrendators förköpsrätt skall upphöra att gälla, ett yrkande som hänger fullständigt i luften. Detta lagrum upphörde nämligen att gälla i och med att 1955 års reviderade lagstiftning trädde i kraft. Reservanterna medger för all del detta, och de förklarar att det synnerligen originella yrkandet i motionen beror på att det i motionen insmugit sig ett »redaktionsfel». Jämväl reservanterna anser sålunda att motionen i denna del inte skall föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr talman! Såsom jag förut sagt finner jag inte i dag anledning att ingå på någon principdebatt om jordförvärvslagen, eftersom vi så grundligt diskuterade denna fråga i fjol. Jag inskränker mig därför till att med det nu anförda yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Berggren begärde emellertid votering, vadan efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Försäljningen av explosiva varor till minderåriga — Ändrade bestämmelser om radiolicens

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Berggren begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 125 ja och 78 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 17

Försäljningen av explosiva varor till minderåriga

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckta motioner angående omprövning av gällande bestämmelser om rätt att försälja explosiva varor till minderåriga.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Fru RENSTRÖM-INGENÄS (s):

Herr talman! Innan jag för några veckor sedan skrev den motion det här är fråga om, tog jag kontakt med två av kommerskollegii ledamöter, däribland den som utpekades som ämbetsverkets främste expert på bestämmelserna om minderårigas rätt att köpa pyrotekniska varor.

Jag fick då upplysning om att kommerskollegium höll på med en överarbetning av kungörelsen om explosivvaruförordningen, men att det icke var aktuellt att låta överarbetningen omfatta de regler, som gäller beträffande de minderårigas rätt att köpa pyrotekniska varor.

Man bekräftade emellertid, att det från många polismyndigheter — och även från andra håll — inkommit skrivelser med önskemål om en skärpning av dessa regler, och tillade, att om det komme att uttalas önskemål från riksdagen om en skärpning av dessa regler,

skulle kommerskollegium vara mycket lyhört för dessa. Det skulle inte vara ovälkommet att få en skrivelse härom, emedan den skulle vara ett stöd för kommerskollegium i dess förhandlingar med de pyrotekniska fabrikanterna om graden av restriktivitet i handeln med deras varor.

När kommerskollegium nu i sitt remissyttrande över motionen förklarar, att det i sitt fortsatta arbete med omprövning av tilläggsbestämmelserna ämnade beakta de av motionärerna åsyftade förhållandena bör ju detta vittna om en glädjande lyhördhet. Och jag kan gärna instämma i följande uttalande av utskottet: »Enligt utskottets mening finnes fog för motionärernas, av statspolisintendenten biträdda uppfattning, att rådande förhållanden på här ifrågavarande område inte är tillfredsställande. Då emellertid motionärernas önskemål om omprövning av gällande bestämmelser redan beaktats av den närmast ansvariga myndigheten, synes någon riksdagens skrivelse i ärendet f. n. icke erforderlig.»

Jag har alltså intet yrkande att framställa i detta lilla begravningsstal — som ju egentligen inte är något begravningsstal, eftersom den avlivade motionens önskemål är levande och beaktade.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 18

Ändrade bestämmelser om radiolicens

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om viss ändring av bestämmelserna om skyldighet att erlägga licensavgift för radiomottagningsapparat.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Om man bara tar del av utskottets kläm, skulle man inte känna

Ändrade bestämmelser om radiolicens

sig uppmuntrad att motionera i en sak, som jag tycker är så självklar som denna. Jag har från många håll efter det motionen ingavs fått instämmanden i de synpunkter som jag där framfört.

Man har många gånger inte haft klart för sig att om man inom en industri vill bereda de anställda musikunderhållning och sätter in ett stort antal högtalare för att få god återgivning, får man betala inte bara en radiolicens utan dessutom lika många extra radiolicenser som man har högtalare. Jag har själv på senare år attesterat hela kortlekar av radiolicenser för de olika fabriker, som jag har haft tillfälle att verka i. Då jag märkt att man för cirka 500 anställda måste lösa mellan 50 och 75 licenser för att kunna bereda musikunderhållning, har jag undrat om man skall behöva fortsätta i längden på detta sätt. Det är därför jag i denna motion har yrkat på att skyldigheten att erlagga särskilda licensavgifter för varje extra högtalare skulle tas bort.

Utskottet har fått in yttrande från industriförbundet, som säger att det tidigare har fört fram denna sak och att man anser, att en ändring av bestämmelserna är behövlig. Radiotjänst påpekar, att det är mycket önskvärt, att man inte begränsar antalet högtalare, utan ordnar så, att man får god återgivning. Utskottet har funnit, att telestyrelsen och Radiotjänst skall ta upp saken till prövning. Av utlåtandet från telestyrelsen framgår, att denna någon gång under år 1952 sysslade med denna sak och gjorde vissa utredningar, som skulle visa vad en ändring skulle betyda i pengar. Jag har viss anledning att inte riktigt tro på de siffror som där angivits. Om de är riktiga, skulle jag föreställa mig, att det förekommer många lagbrytare, avsiktliga eller oavsiktliga. Ty jag kan inte tänka mig, att det så sent som 1952 endast fanns sammanlagt 4 900 extra högtalare, som beredde musikunderhållning inom vår industri. Det skulle betyda, att om det är

ungefär samma antal anställda per högtalare i allmänhet som inom de industrier som jag närmast känner till, så finns det i bästa fall musikunderhållning för cirka 50 000 av vår industris arbetare. Det måste betraktas såsom mycket betänkligt om denna siffra skulle vara riktig.

Man frågar sig då om det verkligen är på det sättet som Industriförbundet säger, att man helt enkelt har sökt begränsa antalet högtalare. Från vissa håll har man sagt att man till och med skulle ha plomberat högtalarna för att slippa licensavgiften. Detta synes mig tyda på att man snarast borde göra något för att intressera vårt lands industriägare för att använda den stimulerande musikunderhållningen i mycket högre grad än hittills. Detta gör man naturligtvis inte genom att belägga varje extra högtalare med en radiolicens, varigenom man får onödigt höga kostnader när man skall åstadkomma denna avkoppling i arbetet.

Jag vill också fästa uppmärksamheten på en annan sida av användningsområdet för dessa högtalaranläggningar som jag tror är av ganska stor betydelse. Man har börjat praktisera metoden — och man gör det mer och mer allmänt — att lämna redogörelser genom centrala högtalaranläggningar för det som förevarit på företagsnämndernas sammanträden. Vi vet hur svårt det är att finna lämpliga former för vidarebefordran av informationer från företagsnämndernas sammankomster. I sådana sammanhang är det av stor betydelse att man har tillgång till en dylik radioanläggning. Jag tycker att man borde göra allt vad som kan göras för att uppmuntra och underlätta införandet av sådana anordningar inom industrien.

Nu anser utskottet, att dessa anordningar varit av betydelse som stimulans i arbetet och för trivseln på arbetsplatserna. Sedan talar utskottet om, att det nu satts i gång med en utredning,

och att därför motionens önskemål kommer att bli föremål för prövning. Detta är jag naturligtvis mycket tacksam för, och jag har den bestämda förhoppningen att det kommer att bli en ändring till det bättre.

Anledningen till att jag sagt allt detta, trots att jag fått så pass mycket medhåll — med ett negativt slututtalande — från utskottet, är den, att jag tycker att man från riksdagens sida åtminstone borde få det beskedet, att det inte skall prutas på sådana små bagateller som att införa en radiolicens för var femte högtalare eller någonting i den stilen. Detta skymtar i de utredningar som tidigare gjorts. Om man skulle ta de siffror för gott som telestyrelsen anför i sitt yttrande, är det fråga om en inkomstminskning på 14 000 kronor om endast en licens erfordrades för varje anläggning i stället för en licens för varje femtal högtalare. Som jag förut sade tror jag inte riktigt på dessa siffror. Det rör sig emellertid inte om så stora pengar att det finns någon anledning att laborera med dellösningar.

Jag hoppas att, när man nu går att utreda denna fråga, man tar steget fullt ut och befriar extra högtalare från licensavgift. Jag tycker att detta skulle vara ett värdigt sätt att underlätta och understödja genomförandet av denna förmån för de anställda inom industrien. Det skulle för mig personligen vara mycket tacknämligt, om utskottets ordförande skulle kunna lyfta litet på slöjan och tala om, huruvida man inte bara rent principiellt tycker att detta varit av betydelse. Skulle man inte också kunna säga att saken är så pass värdefull, att man borde räkna med att steget tas fullt ut, så att man befriar alla extra högtalare från licensavgift?

Herr SVENSSON i Alingsås (s):

Herr talman! Det framgår ju tämligen klart av utskottets föreliggande utlåtande att utskottet har sympatier för

Ändrade bestämmelser om radiolicens

den tankegång som motionären tillkännagivit i sin motion. Den egentliga orsaken till att utskottet byggt upp ett avslagsyrkande på motionen är, som motionären själv mycket riktigt har framhållit, att det nyligen har igångsatts en ny utredning beträffande dessa förhållanden jämte en del andra licensfrågor som måste sammankopplas till ett helt för att systemet skall klaffa ordentligt.

Nu frågar motionären mig vad jag personligen har för uppfattning om dessa förhållanden, och jag måste säga att jag instämmer i vad utskottet anför. Jag tror för min del inte att det skulle föreligga några oöverstigliga hinder — om det inte uppkommer hinder av teknisk natur — för att realisera just den fråga som motionären fört på tal. Såsom tidigare nämnts gäller det ju här inte så mycket pengar, och jag tror också att det har en viss betydelse för arbetet inom vår industri om en underhållning med musik under arbetet kan äga rum.

Jag tror mig härmed, herr talman, ha tillfredsställande besvarat motionärens fråga till mig.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Jag tackar utskottets ärade ordförande för hans ytterligare uppgifter. De ger mig anledning att vara förhoppningsfull. När han talade om eventuella tekniska svårigheter skulle jag för min del tro, att de tekniska svårigheterna sammanhänger snarare med den ordning vi nu har än med den ordning man skulle få med en generell bestämmelse, att licensavgift inte behöver betalas för varje särskild högtalare. Nu går det med all säkerhet till så, att om man går in och löser radiolicens för en radioapparat, placerad inom en fabriksbyggnad, och ingen direkt frågar huruvida det finns flera högtalare eller inte, betalar man i många fall bara en enda licensavgift.

Nedsatt inträdesavgift för telefon åt invalider m. fl. — Ändrad lydelse av § 49 regeringsformen

Om det emellertid på posten är en nitisk tjänsteman som frågar huruvida det finns några extra högtalare, och man då börjar att undersöka och räkna efter om så är fallet, uppkommer den tekniska svårigheten att avgöra, om man skall betala avgift för en hel serie av radiolicenser eller om man skall slippa undan med att betala licens endast för radioapparaten. Licensen är ju en avgift för rätten att inneha radioapparat. Sedan kommer denna mycket egendomliga tolkning, att med radioapparat jämställs varje till sådan apparat ansluten mottagningsanordning. Jag tror att vi minskar de tekniska svårigheterna genom att ta steget fullt ut, och jag vill förlita mig på att den igångsatta utredningen kommer till ett sådant resultat. Jag har alltså inte något yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Utskottets hemställan bifölls.

§ 19

Nedsatt inträdesavgift för telefon åt invalider m. fl.

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion om nedsatt inträdesavgift för telefon åt invalider m. fl.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde

Herr EKDAHL (s):

Herr talman! Den motion, som detta utskottsutlåtande gäller, avser att genom att underlätta anskaffningen av telefon bidra till att bryta isoleringen för åldringar och invalider och en del andra människor som är handikappade på ett eller annat sätt. När motionen väcktes hade jag inte haft möjlighet att ta del av det utlåtande som åldringsvårdsutredningen avlämnat, och jag visste därför inte att utredningen hade penetrerat denna fråga mycket grundligt och kommit till vissa överväganden som visade, att det var

förenat med betydande svårigheter att åstadkomma en generell hjälp på detta område. Det är väl troligt att motionen inte hade blivit avlämnad i förefintlig utformning därest denna utredning, om vilken yrkande för övrigt framstälts i motionen, hade varit känd för mig när motionen lämnades.

Nu har motionen emellertid haft det goda med sig, att de hörda remissinstanserna varmt vitsordat det behjärtansvärda i motionens framställning. Därtill kommer att socialstyrelsen antytt en utväg genom att säga, att den enligt styrelsens mening mest anpassningsbara och realistiska vägen för att underlätta telefonanskaffning för dem, som saknar egna medel, är att en undersökning av behov etc. göres i varje enskilt fall då frågan aktualiseras. Som saken nu ligger till känner jag mig tvingad att förklara mig tills vidare tillfreds med de yttranden från officiella instanser som motionen manat fram, och jag anser mig därför, herr talman, i frågan nuvarande läge inte kunna ställa något yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 20

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckta motioner angående obligatorisk anskaffning av identitetsbrickor åt vissa barn.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 21

Ändrad lydelse av § 49 regeringsformen

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 49 mom. 2 regeringsformen.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 82, av herr *Dahlén*, hade hemställts, att riksdagen måtte såsom vilande för

vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

*Förslag
till*

*ändrad lydelse av § 49 mom. 2 rege-
ringsformen*

2:o. Skulle med hänsyn till något ärendes särskilda vikt prövas nödvändigt, att före dess avgörande folkets mening inhämtas, må Konungen och riksdagen genom samfällt beslut förordna att allmän folkomröstning skall anställas. Sådan omröstning skall ock anställas, därest minst femtio ledamöter av första kammaren och sjuttiosju ledamöter av andra kammaren förena sig i beslut därom. Folkomröstning må dock ej beslutas i frågor, som icke kunna prövas av riksdagen, eller i frågor, vilka beröra riksstatens reglerande eller överenskommelse med främmande makt eller på riksdagen ankommande val. Ej heller må folkomröstning äga rum i det fall, att riksdagens båda kamrar med hänsyn till ärendets beskaffenhet finna dess avgörande icke kunna utan avsevärt men uppskjutas i avbidan på dylik omröstning.

Utskottet hemställde, att förevarande motion, II: 82, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Englund, Weiland, Swedberg, Svensson* i Ljungskile och *Dahlén*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte — med bifall till förevarande motion — såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga det i motionen framlagda förslaget till ändrad lydelse av § 49 mom. 2 första stycket rege-
ringsformen.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Det råder ingen menings-
skiljaktighet mellan utskottsmajoriteten

Ändrad lydelse av § 49 rege-
ringsformen och reservanternas om vad man verkligen vill uppnå med folkomröstningsinstituten, utan det gäller den formella utformningen av grundlagsbestämmelserna.

I motionen tas upp två frågor, nämligen dels vilken som skall ha rätt att ta initiativ till folkomröstning, dels vilken som skall ha rätt att besluta om folkomröstning. För närvarande är det ju så att initiativ till folkomröstning kan tas av Konungen eller av riksdagen. Bakgrunden till detta är ju att folkomröstning enligt nu gällande grundlagsbestämmelser äger rum genom en av Konungen och riksdagen samfällt stiftad lag, varvid det faller av sig självt att Konungen eller riksdagen kan ta initiativ. I det vilande grundlagsförslaget har man gått ifrån denna formulering. Det är ju där inte längre fråga om en gemensamt stiftad lag, och detta har väl varit anledningen till att man har frångått den nu gällande formuleringen. I det vilande grundlagsförslaget står det att i ärende av särskild vikt må förordnas etc. Men dessutom tillkommer att en riksdagsminoritet kan påkalla folkomröstning.

Det är icke särskilt klart formulerat i det nu vilande grundlagsförslaget att dels Kungl. Maj:t, dels riksdagen som helhet och dels en minoritet i riksdagen kan ta upp frågan om folkomröstning. I motionen — och reservationen anknyter till denna — föreslås att det bör klart uttalas, att detta är avsikten, och jag poängterar att det inte råder några delade meningar om vad som är avsikten.

I det lagförslag som reservationen alltså stöder föreslås därför en formulering som närmare anknyter till den nu gällande grundlagen. Man bara ändrar formuleringen så till vida att man i stället för att skriva om en av Konungen och riksdagen samfällt stiftad lag skriver om ett samfällt beslut.

Jag tror att en sådan förändring i det

Ändrad lydelse av § 49 regeringsformen

nu vilande grundlagsförslaget, att man på denna punkt verkligen sade ifrån vad man ville, skulle vara en förbättring.

Beslut om folkomröstning skall som sagt fattas samfällt av Kungl. Maj:t och riksdagen. I det vilande grundlagsförslaget finns också, som jag redan nämnt, den möjligheten, att en riksdagsminoritet påkallar en folkomröstning och att denna därvid måste äga rum. Självfallet är det underförstått, att Kungl. Maj:t kan lägga fram förslag om folkomröstning, och självfallet kan riksdagen som helhet också antaga ett sådant förslag, men ingen av dessa två möjligheter antydes i den vilande grundlagstexten, och enligt min mening är detta inte särskilt bra. Det vore mycket fördelaktigare om det sades ifrån, att en folkomröstning kan tänkas uppkomma på två olika vägar, nämligen dels som förut genom ett samfällt beslut av Konungen och riksdagen, dels genom att en riksdagsminoritet hemställer om folkomröstning.

Det är alltså uteslutande formella ändringar som föreslås. Jag ber att få påpeka att, om riksdagen nu skulle anta en ny vilande grundlagsförändring, detta innebär att riksdagen nästa år har möjlighet att ta hänsyn till både den förändring som föreslås i reservationen och den förändring som beslutades av 1954 års riksdag.

Jag skall också, herr talman, säga ett ord om utskottets skrivning. På någon punkt kanske man har missuppfattat motionen, men det spelar mindre roll. Det intressanta är ju att den skrivning som utskottet presenterar inte har någon likhet med den diskussion som försiggick i utskottet. Jag menar att detta givetvis var en fördel för utskottsutlåtandet i detta sammanhang. Skrivningen ger ju dock vid handen att man har försökt att diskutera sakfrågorna.

En annan punkt som jag skulle vilja anknyta till är att jag verkligen beklagar, att konstitutionsutskottet inte ville gå med på det önskemål som jag framställde i utskottet att man skulle göra en undersökning av om det inte också finns andra bestämmelser i de nu vilande grundlagsförslagen som kan vara värda en översyn. Man ville inte göra detta. Jag tror, herr talman, att framtiden kommer att visa, att ett tillmötesgående från konstitutionsutskottets sida på denna punkt skulle ha varit mycket värdefull. Jag tror inte att de stadganden som nu finns kan stå sig i längden. Jag tror alltså, att man utöver den ändring som jag har föreslagit i motionen måste räkna med ytterligare förändringar i framtiden.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr PETERSSON i Norregård (bf):

Herr talman! Utskottet har ju nu inte funnit påkallat att göra någon jämkning i det förslag till grundlagsändring som antogs såsom vilande år 1954. Det är helt naturligt att man vid en sådan bedömning som motionären här har gjort — och reservanterna har anslutit sig till motionärens åsikt — kan se en lagparagraf ur olika synpunkter, men utskottets majoritet har inte ansett, att den av motionären föreslagna formulering är tydligare än den som antogs år 1954, och vi har därför inte funnit anledning att tillmötesgå motionären i detta fall. Det ifrågasattes ju också om inte den formulering som herr Dahlnén har föreslagit skulle föranleda en ändring av riksdagsordningen, vilket skulle göra det ännu svårare att få det grundlagsförslag genomfört som vi nu har vilande.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr HÅSTAD (h):

Herr talman! Jag var genom omständigheternas makt förhindrad att sitta i konstitutionsutskottet när frågan be-

handlades, men som ledamot av folkomröstningskommittén har jag självfallet ett direkt intresse av den motion, som herr Dahlnén har väckt. Motionen innehåller, som herr Dahlnén här framhållit, två förslag om tillägg till den preliminärt antagna referendumreformen. Det första är att man skulle införa någonting liknande nu gällande bestämmelser om rätt att förordna om allmän folkomröstning genom samfällt beslut av Konung och riksdag, och det andra att det uttryckligen skulle sägas ifrån, att även regeringen hade förslagsrätt i vad gäller igångsättande eller påkallande av konsultativ folkomröstning.

Jag måste säga, herr talman, att jag är mycket förvånad över det första förslaget. Det innebär att man helt enkelt frångår de principer, på vilka 1954 års beslut byggde. Principen härvidlag var ju den, att folkomröstning hädanefter skulle utvecklas till att bli en minoritetsrätt på samma sätt som i alla andra länder där folkomröstningsinstitut förekommer. Det utesluter självfallet inte, att under vissa förhållanden en majoritet kan stå bakom kravet på referendum, för vars anordnande 33 % av bägge kamrarnas medlemstal räcker, men detta behöver ju inte på något sätt inskrivas i grundlagen utan ger sig av grundlagstexten självt. Jag tycker det skulle vara synnerligen egendomligt om man nu skulle återföra utvecklingen till 1922 års ståndpunkt, sedan riksdagen i detta hänseende enhälligt har accepterat just denna principiella förändring av vårt folkomröstningsinstitut.

Vad det andra förslaget beträffar, som rör förslagsrätten för Kungl. Maj:t, så finner jag i likhet med utskottet att denna rätt för Kungl. Maj:t att framlägga förslag om folkomröstning är fullkomligt självklar, varför den inte behöver uttryckligen inskrivas i någon författning. Det finns inte någon restriktion i alla våra grundla-

Ändrad lydelse av § 49 regeringsformen

gar om regeringens rätt att framlägga förslag. Om vi skulle börja reglera denna rätt på en punkt, varför skulle vi inte reglera den på andra punkter? Om Konungen önskar en folkomröstning, har han rätt att framställa förslag här om. Den kan dock endast komma till stånd under förutsättning att en tredjedel av ledamöterna i bägge kamrarna förenar sig om detta förslag. Denna uppläggning av folkomröstningssystemet var så genomtänkt och genomdiskuterad — det framgår klart av kommitténs motivering —, att det inte alls föreligger något behov av det tillägg som herr Dahlnén i andra delen av sin motion har föreslagit.

Vad slutligen beträffar det tredje påstående, som herr Dahlnén här gjorde under debatten, nämligen att de nya bestämmelserna om folkomröstning skulle kunna vara i behov av en allmän översyn, vill jag vara den förste att erkänna att detta kan vara fallet, ehuru då från helt andra utgångspunkter än dem som herr Dahlnén här utvecklat. Jag har i konstitutionsutskottet 1954 liksom tidigare i kommittén många gånger framhållit, att bestämmelsen om vilka som skall ha rätt att öva inflytande över fastställandet av frågeställningen inte är klart fixerad enligt de bestämmelser som nu preliminärt antagits. Jag kan också tillägga — det kanske har sagts tidigare i kamraren — att kommittén gjorde många men fåfänga försök att åstadkomma en formellt tillfredsställande lösning av just detta specialproblem. Emellertid är jag inte säker på att detta specialproblem nödvändigtvis behöver lösas genom något tillägg till riksdagsordningen eller regeringsformen, utan det kan också ordnas genom någon bestämmelse i riksdagsstadgan, och det kan också till nöds lösas genom praxis. I varje fall synes det mig alldeles självklart — det har jag som sagt tidigare utvecklat i kommittén — att det blir en av nästa riksdags uppgifter att just

Ändrad lydelse av § 11 regeringsformen

när det gäller rätten att fastställa frågeställningen vid en folkomröstning göra en utredning för att komma fram till ett tillägg till riksdagsstadgan eller på något annat sätt lösa frågan. Men jag tror att även den frågan då kan lösas utan att den i detta sammanhang behöver tas upp.

Herr talman! Jag ber därför att få ansluta mig till det yrkande, som herr vice ordföranden i utskottet nyss har framställt, nämligen om bifall till konstitutionsutskottets förslag.

Herr DAHLEN (fp):

Herr talman! Jag begärde ordet för att säga en sak till herr Pettersson i Norregård, men jag kanske ändå skall kommentera herr Håstads anförande med några ord.

Herr Håstad uppträdde givetvis som den som försvarar sitt barn hur det än är, och det är mycket hedervärt. Men en del av dessa formuleringar har herr Håstad inte det ursprungliga svaret för. Jag är väl medveten om att man i folkomröstningskommittén ägnat dessa bestämmelser mycket ingående överväganden. Men sedan kom Kungl. Maj:t emellan, och på den här diskuterade punkten kanske de förändringar som gjordes inte är i allo lyckade.

Nu tänker sig också herr Håstad att det kanske behövs en allmän översyn, men inte från de utgångspunkter jag har haft. Om man emellertid gör en sådan — och vi vet i så fall vilket forum det blir som gör översynen — tror jag det skall visa sig att man får se över bestämmelserna även från mina utgångspunkter. Men det kanske herr Håstad och jag kan diskutera inför ett annat forum.

Herr Pettersson i Norregård menade att det kanske var nödvändigt att också göra en förändring i § 1 riksdagsordningen om man nu antog det lagförslag som jag har framfört. Jag tror det är en något felaktig syn. Det är inte nödvändigt att man i både regeringsformen

och riksdagsordningen har exakt samma bestämmelse, upprepningen är snarare ofta onödig. I de flesta fall finns det sådana paralleller, men dock såvitt jag erinrar mig inte alltid, och det är därför inte så givet att man skulle behöva göra en förändring i § 1 riksdagsordningen. Herr Pettersson var ju också tveksam på den punkten.

Herr HÅSTAD (h):

Herr talman! Jag måste på det bestämdaste bestrida att vad herr Dahlen här har sagt skulle styrka hans uppfattning, att dessa bestämmelser är i behov av en allmän revision. Jag tycker inte det finns någonting vare sig i motionen eller i herr Dahléns anförande här som styrker detta. Jag har endast velat säga att det i en annan punkt finns ett klart dokumenterat behov av ett klarläggande, och man kan diskutera huruvida det bör stå i riksdagsordningen eller i någon annan författning.

Huruvida dessa bestämmelser rörande konsultativt referendum i framtiden kommer att visa sig ha någon annan oklarhet, har jag svårt att yttra mig om, men jag vågar det påståendet, utan att vara den som skrivit lagtexten, att de svenska bestämmelserna är ett under av klarhet i jämförelse med de bestämmelser som Schweiz haft i ungefär 80 år och klarat sig väl med.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtagandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 22

Ändrad lydelse av § 11 regeringsformen

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 11 regeringsformen.

Revision av § 90 regeringsformen

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HAMRIN (fp):

Herr talman! Jag har som synes tillåtit mig föga en blank reservation till detta utlåtande och jag har gjort det för att ge uttryck åt en förhoppning, att det motstånd och de betänkligheter som har rests mot en revision och en modernisering av § 11 regeringsformen, i den riktning och i den anda som betingas av den för oss alla glädjande utvecklingen i fråga om det nordiska samarbetet, trots allt en dag skall vara övertvunna.

Anledningen till att den här motionen har väckts, är helt enkelt att det här är fråga om ett grundlagsstadgande som inte efterlevs i praktiken. Det medges också av den svenska regeringen, som i sitt meddelande till Nordiska rådet upplyser om att stadgandet inte tillämpas — som uttrycket lyder — »i all sin stränghet». Om jag får ta ett exempel, så torde den av riksdagen nyligen godkända nordiska konventionen om social trygghet, som under tecknades av de nordiska socialministrarna vid ett möte i Köpenhamn den 15 september 1955, ha tillkommit utan att några som helst meddelanden växlats via utrikesministern, trots att Sverige i denna konvention åtagit sig allehanda förpliktelser i förhållande till de övriga nordiska länderna. Justitiedepartementet överlägger också direkt med de övriga nordiska länderna rörande konventioner som avser att på olika sätt binda Sverige i rättsliga frågor. Denna metod praktiseras också i en rad andra departement.

Praxis har alltså utvecklats till en klar strid mot grundlagsstadgandena, men då praxis här innebär en förnuftig utveckling, borde det, kunde man tycka, vara en självklar sak att grundlagsstadgandet rättades till. Man måste ju ändå säga sig, att respekten för grundlagarna riskerar att försvinna, om man

på detta sätt tillåter praxis att utan vidare sätta grundlagsbuden ur kraft. Vi har en parallell till detta i det nästkommande ärendet på föredragningslistan, som avser § 90 regeringsformen, där ju en klyfta mellan teori och praktik också föreligger.

I övrigt skall jag inte här närmare ingå på de skäl — öppet redovisade eller inte redovisade i utskottsutlåtandet — som anförs mot en reform på den här punkten. Jag har nog, rent allmänt taget, den uppfattningen, att vi i fråga om nordiskt samarbete nu har hunnit så långt i intensitet och i stabilitet, att en undantagsbestämmelse även i grundlagsmässig ordning gällande den nordiska nationalitetsgruppen — här kan man ju svårligen ta i sin mun lagtextens ord om *främmande* makt — inte skulle innebära någonting äventyrligt vare sig nu eller för framtiden.

Under den förberedande handläggningen av detta ärende har det emellertid visat sig, att det för närvarande inte går att mobilisera tillnärmelsevis det intresse som skulle behövas för en omredigering och modernisering av paragrafen i fråga, och jag har i det läget inte velat ställa något yrkande — det skulle ju i så fall bara bli ett slag i luften. Jag har ändå ansett mig böra framföra de bärande synpunkter som ligger till grund för motionen.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr PETERSSON i Norregård (bf):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Utskottets hemställan bifölls.

§ 23

Revision av § 90 regeringsformen

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av motioner om revision av § 90 regeringsformen.

Revision av § 90 regeringsformen

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr von FRIESEN (fp):

Herr talman! Det brukar ju förekomma, att motionärer, som inte har fått sina motioner bifallna, håller begravningsstal, som det heter, över dessa, och som ett sådant skulle man därför på sätt och vis kunna betrakta detta anförande. Emellertid förhåller det sig på det sättet, att utskottet självt i sin motivering skrivit en sorts själamässa eller begravningspsalm över denna § 90. Det torde vara uppenbart, att, såsom utskottet formulerat sina synpunkter här, nämligen att utskottet nu finner en ändring påkallad, det också kommer att bli en ändring. Efter detta mycket välviljiga uttalande från utskottets sida har jag inte fogat någon reservation till utskottets utlåtande, trots att den relativt långtgående motion i denna fråga som jag har väckt, inte har bifallits av utskottet. Men då nu i alla fall författningsutredningen skall ha denna fråga under övervägande, och det har utlovats, att det skall bli en revision av paragrafen, skulle jag vilja drista mig till att, då vi i alla fall här i kammaren har ett par ledamöter av författningsutredningen närvarande, uttrycka en förväntan att man också vid dessa revisionssträvanden skall kunna beakta de synpunkter, som jag och mina medmotionärer har framfört i motionen och som innebär, att man helt enkelt och radikalt skulle slopa paragrafen.

Varför skall vi i vår mest grundläggande och väsentliga grundlag ha föreskrifter, som inskränker yttrandefriheten i kamrarna? Är det att anta, att riksdagen förvandlas till någon sorts tumultuarisk församling, där allsköns olämpligheter kommer till uttryck, bara därför att denna paragraf försvinner? Nej, herr talman, det är utan tvekan mera sedvänja än de skrivna paragraferna, som bestämmer de parlamentariska församlingarnas beteende. Jag

väntar mig, att efter ett fullständigt upphävande av paragrafen, sådan den är formulerad i regeringsformen, alltså endast med hänvisning till gällande eventuellt skärpta bestämmelser i riksdagsordningen, där de förefaller mig mera höra hemma, förhållandena i stort sett skall bli drägliga och att yttrandefriheten skall kunna hållas inom rimliga gränser.

Det är detta jag har velat säga, herr talman, med mitt anförande och jag hoppas också, att den praxis, som man har att vänta i fortsättningen, så länge paragrafen formellt existerar, skall bli så liberal och generös som möjligt, vilket otvivelaktigt skulle inge ledamöterna en större känsla av säkerhet.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande i detta sammanhang än om bifall till utskottets hemställan.

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! Jag har i likhet med motionären, herr von Friesen, rönt uppmärksamheten att bli främtagen ordet en hel dag på grund av denna paragraf, och jag vill också uttala min tillfredsställelse över, att även konstitutionsutskottet kommit dithän, att det anser paragrafen vara mogen för översyn.

Det är dock ett grundlagsbud sedan 1809 som aldrig reviderats. Det är ganska sällsamt, att det alltjämt gäller, att svenska folkets valda representanter innanför dessa murar inte får diskutera åtgärder av regering, domstolar och andra myndigheter, som svenska folket utanför murarna diskuterar både hetsigt och intensivt. Visserligen har någon gång detta stängsel genombrutits. Jag erinrar om ett aktuellt fall, fallet Unman, som verkligen kom under debatt häromåret och i fråga om vilket det i dag visar sig, att de vackra betyg om myndigheterna, som då utskrevs av justitieministern och dåvarande utskottsordföranden, inte var mo-

Revision av § 90 regeringsformen

tiverade. Andra exempel skall jag inte förlänga tiden med.

Det har också hänvisats till att grannländerna inte har en sådan begränsning av riksdagsledamöternas yttrandefrihet och att det inte bara är fråga om en sedan 1809 oförändrad paragraf utan en paragraf som tillkommit uteslutande med hänvisning till de förhållanden, som rådde under den s. k. frihetstiden. Även konstitutionsutskottet borde, när det nu går att revidera paragrafen, ta litet hänsyn till att vi inte längre lever under den framstående svarvaren konung Adolf Fredriks och hattarnas och mössornas tid utan år 1956 och att regering och domstolar och andra myndigheter gör en del saker, som bör behandlas även i riksdagen. Jag hoppas sålunda att författningsutredningen gör rent bord och att det inte dröjer alltför länge.

Herr FAST (s):

Herr talman! Jag begärde ordet för att åtminstone för egen del, men jag tror också å utskottets vägnar, få säga, att man inte skall lägga in mera i detta utskottsutlåtande än vad som verkligen avses.

Här är det fråga om att det skall bli en utredning i detta ärende, och det var ju detta som var anledningen till att man inte utan vidare ville på en gång slopa § 90. Hur långt man i detta avseende skall gå, om man är mogen för att helt och hållet ta bort paragrafen eller ej, har utskottet inte i detta sammanhang tagit ställning till, men vad vi är överens om är att paragrafen behöver bli föremål för en verklig översyn. Vi skall nämligen komma ihåg, att det finns ett föregående, som har föranlett tillkomsten av § 90, och det är alldeles självklart att allt mänskligt, även domstolarna, ingalunda är ofelbara. De är behäftade med mänskliga fel och svagheter såsom mycket annat, men frågan är ju, huruvida man

kommer till rätta härmed genom att tillåta att den svenska riksdagen uppträder som något slags överdomare. Då skulle jag för mitt vidkommande vilja säga, att jag tror det blir rätt dåligt med rättssäkerheten.

Jag har, herr talman, anledning att fästa uppmärksamheten vid detta och menar således, att man inte skall lägga in mera i utskottets utlåtande än vad som verkligen avses. Det gäller att få en grundlig översyn av de bestämmelser som för närvarande begränsar yttranderätten i kamrarna.

Det är mycket möjligt att man t. ex. skall kunna, såsom i många sammanhang har diskuterats, öka talmannens rätt och inflytande, men det har man ju tidigare inte velat vara med om. Den anordningen finns i vissa parlament, och det är naturligtvis också en framkomlig väg. Allt detta får undersökas, och jag tycker vi skall akta oss för att föregripa den opartiska undersökning som utskottet nu har visat vara behövlig.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr HAMRIN (fp):

Herr talman! Jag vill som motionär också i detta ärende ge uttryck för min livliga tillfredsställelse med det resultat som föreligger här i dag. Jag vill också betona att det i fråga om de båda motioner, som ligger till grund för utskottets utlåtande, förefinnes en nyans i uppfattningen och kanske mer än en nyans. Det är nämligen enligt min uppfattning angeläget att det ingrepp, som här skall komma till stånd, verkligen tar sikte på den oomtvistligt sjuka punkten, den som berör riksdagens kritikrätt vis å vis regeringsmakten, men att när det gäller domstolarnas paragrafens innehåll alltfört bör äga bestånd. Ett undanröjande av de grundlagsbestämmelser som i detta fall sedan gammalt gäller och som ju av-

ser att utgöra ett skydd för just domstolarnas integritet, tror jag alltså vore till skada.

Jag har velat framhålla dessa synpunkter, herr talman, och ber att i övrigt få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 24

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1956/57 under tredje huvudtiteln, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner,

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1956/57 under statens allmänna fastighetsfond, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde,

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende försvarsdepartementets verksamhetsområde,

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde,

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag, avseende justitiedepartementets verksamhetsområde, och

nr 40, i anledning av väckt motion angående inplacering i löneklass av nykterhetskonsulenterna N. F. Edberg och S. H. E. Forssberg.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 25

Interpellation ang. vissa vägförbättringar i södra delen av Älvsborgs län

Ordet lämnades på begäran till

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp), som anförde:

Herr talman! Det svenska vägnätet är föremål för statsmakternas uppmärksamhet. Stora summor anslås till förbättringar och nybyggen. Detta är en angelägenhet av första ordningen med hänsyn till både bilismens krav och den svenska landsbygdens kommunikationer med städer och tätorter. Det är dock ett faktum att vissa landsändar är eftersatta i fråga om vägförbättringar på ett sätt som är varken försvarligt eller betingat av vägande sakskäl.

Dit hör obestriddigen vägsträckan från Lockryd fram till vägskälet mot Svenljunga och Hillared, närmare bestämt den del av väg nr 680, som går mellan Lockryd och Åslyckan inom Lyssjö kommun. Vägen är belägen inom vägmästarområde P 3 Svenljunga. Sedan flera år har denna väg varit föremål för vägförvaltningens uppmärksamhet, och vägen har t. o. m. stakats för rätning och ombyggnad. Men därvid har det blivit. Vägsträckan är blott ca 1,5 km men är den bekymmersammaste inom Svenljunga-området och livligt trafikerad. Här går persontrafiken och även den tyngre trafiken från och till Hillared, Långhem, Limmared m. fl. platser. En stegrad trafikfrekvens kräver att något göres och att det sker snart till förbättring och undvikande av olyckor.

Även om det största ansvaret måste åvila föraren av motorfordon är det dock obestriddigt att vägen måste fylla vissa minimala krav på farbarhet. Det förefaller också vara tämligen enkelt att få bort de svåraste olycksriskerna å den vägsträcka det här gäller. Terrängen och markförhållandena är sådana

att man för rimliga kostnader borde kunna förbättra sikten i kurvorna, bredda och rätta vägen här och var. Detta skulle vara av stor betydelse både för ortsbefolkningen och för trafikanter. Under sista året har ett flertal trafikolyckor på denna väg polis-anmälts.

En annan väg är länshuvudväg 107 från hallandsgränsen via Skåpanäs—Mårdaklev—Östra Frölunda—Svenljunga. Likaså väg 578 från Tranemo—Sjötofta—Häcksvik—Kalv. Vad som sagts om den förut nämnda vägen kan till alla delar sägas även om dessa senare. Det skulle vara en skäligen enkel sak att schakta bort en del väg-pucklar och taga bort de värsta kurvorna, vilka skapar många risksituationer och är veritabla trafikfällor. Vissa vägsträckor har byggts om tidigare, och närmast är det fråga om att rätta ut en eller annan livsfarlig kilometer. Skolstyrelsen i Kindaholm anser det vara i högsta grad riskabelt att vissa tider befara dessa vägar med skolskjuts. Det får även anses vara i hög grad otillfredsställande att chauffören själv ibland måste skotta väg för att få fram sin bil till skolan när plogbilarna sällan eller aldrig hinner fram i tid till skolskjutsdags. Vägarna är en livsfråga för denna vidsträckta, glesbebyggda kommun. Dess existensmöjligheter sätts på spel om inte de eftersatta kommunikationsmöjligheterna blir förbättrade. Isoleringen resulterar i en onödigt stor folkflykt från de berörda socknarna. Med åberopande av vad jag redan anfört vill jag till statsrådet Hjalmar Nilson rikta följande fråga:

Vill herr statsrådet genom ett snabbt ingripande till påkallade vägförbättringar i nu nämnda områden i södra delen av Älvsborgs län verksamt bidra till att bygden får önskvärda och i högre grad trafiksäkra vägförbindelser?

Denna anhållan bordlades.

§ 26

Interpellation ang. planläggningen av fullträffsäkra befolkningsskyddsrum

Fröken WETTERSTRÖM (h) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Överste Georg Gärdin har under år 1955 i en mot civilförsvaret riktad kritisk artikel i Aftonbladet och sedermera i en nyligen utkommen skrift benämnd »Luftskyddets kris» bl. a. gjort gällande, att de fullträffsäkra befolkningsskyddsrum, som nu bygges i Stockholm med bidrag av statsmedel, av civilförvarsmyndigheten planlagts på ett sätt som äventyrar deras skyddsvärde. Sålunda påstås, att skyddsrummen utformats i för stora enheter samt att ingångar förlagts till sådana platser, där risk för igensättning genom ras föreligger.

I Aftonbladet för den 21 februari detta år återfinnes på framträdande plats en kommentar till sistnämnda skrift. I denna kommentar sägs »att en rad av de skyddsrum, som byggts bland annat i Stockholm för dryga kostnader, är absolut odugliga».

Dessa uttalanden har vållat stor oro hos allmänheten, särskilt bland befolkningen i de större städer, i vilka skyddsrum av detta slag bygges.

Under åberopande av vad här anförts, hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få rikta följande interpellation:

1. Anser herr statsrådet att de fullträffsäkra befolkningsskyddsrum, varom här är fråga, anordnats på ett sätt som motsvarar det skydd gällande civilförsvarslag föreskriver och som i övrigt rimligen kan krävas?

2. Om så icke är fallet, vilka åtgärder avser herr statsrådet att vidtaga för att bringa rättelse till stånd?

Denna anhållan bordlades.

§ 27

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till

dels riksdagens skrivelse, nr 105, till Konungen angående val av ombud i Europarådets rådgivande församling med suppleanter;

dels ock riksdagens förordnanden:

nr 106, för herr Bengt Elmgren att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 107, för herr Walter Sundström att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 108, för herr Karl Wistrand att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 109, för herr Tore Bengtsson att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 110, för herr Bertil Ohlin att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 111, för herr Bernhard Näsgård att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 112, för herr Gustaf Ragnar Fahlander att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 113, för fröken Gunnel Olsson att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 114, för herr James Dickson att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 115, för herr Ingemar Andersson att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 116, för herr Gerard De Geer att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling; och

nr 117, för statsrådet Gunnar Hedlund att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling.

§ 28

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren:

nr 87, angående vissa frågor rörande verksamheten vid Apelvikens och Kronprinsessan Victorias kustsanatorier, och

nr 89, angående vissa åtgärder för ökad intagning vid universitet och högskolor.

Dessa propositioner bordlades.

§ 29

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 18.05.

In fidem
Gunnar Britth